

SÕDUR

noyge

NR

33-34
22 AUGUSTIL • 1931

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
XIII • AASTAKÄIK •

Kaitse isamaad ja omakseid!

Isamaa kaitsmine välise vaenlase eest ja
omakste kaitsmine nende toitja töövõime
kaotamisest tekkivate majanduslikkude raskuste
eest **on õilsama kohuse täitmine.**

Ainult niisugune **elukinnitus**, mis võimaldab
omakste kaitse ka invaliidsuse ja kodanliste
rahutuste korral, **asendab kaotatud tööjõu**
sellele samavääarse kapitaliga.

Sarnaseid elukinnitusi sõlmib odavate preemiatega
ja soodsate tingimustega

Suurem kodumaa eesti kinnitusasutis

Kinnitus Aktsia-Selts Eesti Lloyd.

Põllumeeste Keskpank

Tallinnas, S. Karja tän. 3, telef. 31-00 ja 1-80.

Annab laenusid mitmesugusel kujul ja kindlustusel.

Võtab raha hoiule makstes hoiusummade pealt ajakohast kõrget
protsenti.

Saadab raha teistesse linnadesse ja alevitesse ja toimetab sissenõud-
mist vekslite ja dokumentide järele.

Müüb riigikassa pantkirju — millega võib soodsalt tasuda asu-
nikkude talude võlgasid.

Toimetab kõiki muid pangaoperatsioone.

*Põllumeeste Keskpanga liikmeiks on peremehed-
kinnisvaraomanikud ja põllumajanduslikud ühisused.*

JUHATUS.

Riigi ettevalmistamine mobilisatsiooniks.

J. Järver.

Riigi ettevalmistamine mobilisatsiooniks nõuab kogu riigi rahvuslike jõeallikate, ressursside ja tootmisvõime täpsat arvutamist ja vastavate kavade koostamist nende jaotamiseks ja kasutamiseks riigikaitse huvides sõja korral.

Meieaegne sõjapidamine ei mahu enam vaenuvälja kitsastesse piiridesse, vaid sõjategevus ulatub üle kogu sõdiva riigi ja rahva. Lõplik võit ei olene enam ainult lahinguväljal viibiva sõjaväe tublidusest, vaid kogu rahva vastupanu sitkusest ja organiseerimise võimetest. Küll loetakse vaenuväljadel veriseid lahinguid küllalaste tehniliste abinõudega ja hävitatakse massiliselt inimesi, kuid otsustavaid hoope antakse siiski riigi sisemusele, tema närvikavale.

Sõda kõigutab sügavalt riigi majanduslist tasakaalu: ta nõrgestab tööstuse ja põllumajanduse tootmist; ta loob juurde uusi vajadusi ja surub alla seniseid; ta halvab sissevedu ja väljavedu; ta tekitab puudusi paljudes tootmistes. Kerkivad hinnad, tekib spekulatsioon ja tarvitajate ärevus. See kõik võib riigile saatuslikuks saada, kui temal puudub selle reguleerimiseks vastav ettevalmistus; vastavad korraldamise kavad ja korraldav aparaat.

Kuni Maailmasõjani usuti vaid sõjasse, mis pidi väljenduma ainult sõjavägede tegevuses ja tooma lõpliku otsuse võimalikult lühikese aja jooksul võitlejate ja võitlusematerjalide ohvriga. Nähti pääseteed ainult puht sõjalises jõus.

Kuid Maailmasõda kestis pikalt ja muutus täielikuks materjalse ning majandusliku jõu kulutuseks. Võitlejad riigid kasutasid sõjapidamiseks kõiki energia allikaid, mis nendel oli üldse saadaval.

Ent riigi rahvuslike jõeallikate ja ressursside kasutamiseks puudusid täielikult kavad. Ei olnud sellel alal tehtud peaaegu mingisuguseid ettevalmistuse töid. Olu-

korra sunnil tuli paljudel improviseerida. See aga sünnitas raskusi ja võttis aega. Ja selle tagajärjed andsid ennast mõjult tunda.

Maailmasõda väljendas küllalt selgelt riigi mobilisatsioonieelsete tööde tarvilikkust. Tema näitas, et tulevikus ei või ükski riik ilma kahjuta piirduda ainult kaitsevõime mobilisatsioonieelsete ettevalmistamisega, vaid on tingimata tarvilik ette valmistada kogu riigi organisatsiooni ja tootmisvõime aparaadi valuta üleminek rahuaegselt olukorralt sõjaaegsele seisukorrale, et täita neid nõudeid, mida sõda enesega paratamatult kaasa toob.

Sarnasele järeldusele Maailmasõja kogemustel on nüüd jõudnud peaaegu kõik riigid. Igalpool tehakse kavakindlalt tööd riigi mobilisatsioonieelsete ettevalmistamiseks. Selleks tööks on neil loodud vastavad aparaadid.

Kuidas riigi mobilisatsioonieelsete ettevalmistamise tööd on organiseeritud välisriikides, selleks siin mõned näited.

Prantsusmaa.

Riigi organiseerimist sõjaks juhivad „riigikaitse kõrgem nõukogu“ (Conseil supérieur de la défense nationale). Kuni 1929. a. olid Prantsusmaal nõukogu liikmeteks üksikud ministrid, kelle tegevus rohkem seotud riigikaitse ettevalmistamisega, kuid alates 1929. aastast, kuulub kõrgemasse nõukokku kogu valitsus oma koosseisus.

„Riigikaitse kõrgema nõukogu“ esimeheks on peaminister; liikmeteks on kõik ministrid, vägede juhataja ja kõrgema nõu-

kogu abiorgani „uurimisekomisjoni“ tegelik esimees (abiesimees).

Riigikaitse kõrgema nõukogu ülesandeks on otsustada küsimusi, mis puudutavad riigi ettevalmistamist sõjaks ja missuguste küsimuste läbiviimine on seotud mitme ministeeriumi tegevusega.

Kõik küsimused, mis kuuluvad otsustamisele kõrgemale nõukogule, kaalutakse enne nende esitamist põhjalikult läbi erilise komisjoni poolt („riigikaitse uurimise komisjon“). See komisjon töötab peaministri üldjuhatusel. Peaminister määrab komisjoni abiesimehe, kes on komisjoni tegelikult juhiks.

Selle komisjoni alalisteks liikmeteks on: kindralstaabi ülem, kohtuministeeriumi nõunik, välisministeeriumi poliitilise asjanduse direktor, siseministeeriumi sisejulgeoleku direktor, tööstusasjanduse direktor (tööstuseministeeriumist), kaubanduseasjanduse direktor (kaubanduseministeeriumist) ja riigikaitse kõrgema nõukogu peasekretär.

Nii „riigikaitse kõrgem nõukogu“ kui ka tema abiorgan „uurimise komisjon“ võib oma tööst osa võtma kutsuda tarviduse järele vastavate ministeeriumide esindajaid ja teisi asjatundjaid isikuid.

Küsimused, kavad ja muud, mis esitatakse riigikaitse kõrgemale nõukogule, seab kokku või töötab läbi selle nõukogu tööaparaat — „riigikaitse kõrgema nõukogu sekretariaat“.

Sekretariaadi ülesandeks on: 1) kokku seada või koondada kõik asjad, mis puudutavad riigi organiseerimist sõjaks ja kuuluvad ettekandmiseks komisjonile ja kõrgemale nõukogule; 2) läbi töötada ja ette valmistada need asjad ettekandmiseks; 3) protokolleerida ja teada anda vastavatele ministeeriumidele nõukogu poolt tehtud otsused ja 4) jälgida nende otsuste täitmise järele.

Sekretariaadi tööd juhib peasekretär. Peasekretär määratakse ametisse valitsuse poolt ja tema allub vahetult peaministrile. Peasekretäriks määratakse vanem staabi teenistuse ohvitser (kindral) sõjaministri nõusolekul. Sekretariaadil on oma kindel alaline koosseis. Tema koosseisu kuuluvad praegu 25 ohvitseri ja 20 eraisikut. Peale alalise koosseisu võtavad sekretariaadi tööst ajutiselt osa tarviduse järele vastavate ministeeriumide esindajad.

Sekretariaat omab järgmise organisatsiooni:

I sektsioon — üldine. Temasse on koondatud sekretariaadi kantselei, infor-

matsioon ja küsimused, mis ei kuulu teiste sektsioonide piirkonda.

II sektsioon — organisatsioon. See sektsioon töötab välja üldised seadused, seadlused jne., mis reguleerivad riigi mobilisatsiooni ettevalmistamist ja läbiviimist, ning seab kokku vastavate aparaatide organisatsiooni kavad.

III sektsioon — kommunikatsioon. Tema alasse kuuluvad riigi transpordi ja side alade ning abinõude organiseerimine sõjaks.

IV sektsioon — majanduse mobilisatsioon. Sellesse sektsiooni on koondatud kõik majanduse mobilisatsiooni alad: tööstuse, kaubanduse, põllumajanduse, rahanduse jne. organiseerimine sõjaks.

Sellega siis omab riigi mobilisatsiooni ettevalmistamine Prantsusmaal järgmise käigu: „riigikaitse kõrgema nõukogu sekretariaat“ kokkukõlas vastavate ministeeriumidega töötab välja kas ise vastava seaduse, seadluse või ettepaneku, või töötab läbi mujal ametkonnas selleks valmistatud seaduse või ettepaneku ja esineb siis sellega, varustatud seal juures kõigekülgsede andmetega „riigikaitse uurimise komisjonis“. Uurimise komisjon, mille alalisteks liikmeteks on ministeeriumide kõrgemad ametnikud, kaalub kõigekülgselt esitise läbi. Alles pärast põhjalikku läbiarutamist läheb esitis riigikaitse kõrgemasse nõukogusse otsustamisele. Sarnase käiguga on tagatud küpse ja vajaliku materjali jõudmine kõrgemasse nõukogusse.

Itaalia.

Itaalias juhib riigi ettevalmistamist mobilisatsiooniks „kõrgem riigikaitse komisjon“ (Commission suprême de la défense nationale).*) See on ministrite vaheline komisjon. Komisjoni esimeheks on peaminister. Komisjoni liikmeteks on välisminister, siseminister, rahaminister, majanduseminister, teedeminister, sõjaminister, mereminister ja õhuasjanduseminister. Teised ministrid kutsutakse komisjoni ainult siis, kui otsustamisele kuuluv asi puudutab nende ala. Nad võtavad siis komisjonist osa hääleõigusega s. o. — täieõigusliste liikmetena.

Peale selle võtavad „kõrgema riigikaitse komisjoni“ tööst osa: kindralstaabi ülem, armeestaabi ülem, mereväestaabi ülem, õhuväestaabi ülem ja „tsiviil mobilisatsiooni ettevalmistamise komitee“ esimees.

*) Nimetus prantsusekeeles allikas I. I.

Soome kaitseväe allohvitseride külaskäigu puhul augustis 1931.

Pärjapanekul Vabadusesõjas langenute mälestusehisele Tallinnas, 9. VIII 31.

Siin juures peab märkima, et Itaalias kindralstaap ühtlustab armeestaabi, mereväestaabi ja õhuväestaabi tööd, kuna neist igaüks allub oma ministrile. Kindralstaabi ülem allub aga vahetult peaministrile.

„Kõrgema riigikaitse komisjoni“ uurimise või nõuandjateks organiteks on: armee nõukogu, admiralide komitee, õhuasjanduse tehniline komitee- ja „tsiviil mobilisatsiooni ettevalmistamise komitee“.

Kõrgema riigikaitse komisjoni tööorganiks on peasekretariaat. „Kõrgema riigikaitse komisjoni peasekretariaadi“ tööd juhib selleks määratud vanem staabiteenistuse ohvitser. Sekretariaat omab alalise

koosseisu. Peasekretär allub distsiplinaarselt sõjaministrile, kuid oma töö alal aga vahetult peaministrile. Peale alalise koosseisu võtavad sekretariaadi tööst osa ministeeriumide esindjad tarviduse järele.

Armee nõukogu töötab sõjaministeeriumi juures ja on umbes meie sõjanõukogu laadiline asutus, kuigi tema koosseis ja ülesanded meie sõjanõukogust mitmeti lahku lähevad.

Armee nõukogu ülesandeks on: olla nõuandvaks organiks sõjaministrile rohkem tähtsamates küsimustes, mis puutuvad armee organisatsiooni, funktsiooni, mobilisatsiooni ja riigikaitset.

Armee nõukogu esimeheks on sõjaminister.

Eelmisele sarnanevad organid on „admiralide komitee“ mereministeeriumi juures ja „õhuasjanduse“ tehniline komitee“ õhuasjanduseministeeriumi juures.

„Tsiivil mobilisatsiooni ettevalmistamise komitee“ (Comité chargé de la préparation de la mobilisation civile) töötab majanduseministeeriumi juures. Tema on uurijaks ja nõuandjaks organiks „kõrgema riigikaitse komisjonile, riigi ja rahva materjalsete ressursside kavakindlaks organiseerimiseks mobilisatsiooni läbiviimiseks ja otstarbekohaselt ära kasutamiseks sõjapidamises.

Komitee esimees määratakse ametisse kuninga poolt peaministri ettepanekul. Komitee liikmeteks on: a) sõjaministeeriumist, mereministeeriumist ja õhuasjanduseministeeriumist igast üks esindaja; b) 8 esindajat suurematest majandus-tööstuse ringidest. Neid esindajaid määrab peaminister majanduseministri ettepanekul; c) kõrgema riigikaitse komisjoni peasekretär.

Komitee esimehel on õigus komitee tööst osa võtma kutsuda ministeeriumide esindajaid ja tsiivil isikuid tarviduse järele. Komiteel on oma alaline tööorgan — sekretariaat. Kuid komitee võib oma töödeks kasutada ka majanduseministeeriumi aparaati majanduseministeeriumi nõusolekul.

Sellega siis sünnib riigi mobilisatsiooni ettevalmistamine Itaalias järgmiselt. Otsustajaks on ministrite vaheline komisjon — „kõrgem riigikaitse komisjon“ — peaministri juhatusel. Kaalujateks ja uurijateks organiteks on: a) „tsiivil mobilisatsiooni ettevalmistamise komitee“, missugune kaalub läbi kõik majandusemobilisatsiooni puutuvad kavad ja küsimused ja b) armee nõukogu, admiralide komitee ja õhuasjanduse tehniline komitee, missugused harutavad läbi vastavalt sõjaministeeriumi, mereministeeriumi või õhuasjanduseministeeriumi puutuvad kavad või küsimused.

Riigi mobilisatsiooni puudutava materjali koondamise ja „kõrgema riigikaitse komisjonile“ esitiste ettevalmistamise aparaadiks on „kõrgema riigikaitse komisjoni sekretariaat.“

N.-Venemaa.

N.-Venemaal korraldab riigi ettevalmistamist sõjaks „töö ja kaitse nõukogu“* (S. T. O.), mille esimeheks on rahvakomissaride nõukogu (S. N. K.) esimees (peaminister). „S. T. O.“ koosseis on muutlik.

*) Sowel truda i oboronõ, lühendatult S.T.O. I. I.

Tema liikmed määrab rahvakomissaride nõukogu nimeliselt nii oma koosseisust kui ka väljastpoolt. Praegu kuuluvad „S.T.O.“ koosseisu muude hulgas järmsed rahvakomissarid: sõja- ja mereväekomissar Vorosilov, töökomissar Uglanov, põllutöökommisras Jakovlev, kaubandusekomissar Mikojan, rahandusekomissar Brjuhanov jne.

„S. T. O.“ on peale riigi sõjaks ettevalmistamise eriti laialdased ülesanded riigi majanduseala korraldamises rahuaajal.

„S. T. O.“ abiorganiteks on terve rida komisjone oma erialadel, tarvilikkude tööaparaatidega.

„S. T. O.“ alaliseks tööaparaadiks on ühine „S. N. K.“ ja „S. T. O.“ asjadevalitsus hulgaliste sektsioonide ja laialdase koosseisuga.

Järeldused.

Eelpool näitena üldjoontes tooduid riigi mobilisatsiooni ettevalmistamise aparaate lähemalt vaadates, leiame nendes ühtlust kolmes põhialas:

a) riigi mobilisatsiooni ettevalmistamist juhib (otsustab) valitsuse liikmetest moodustatud eriline nõukogu (komitee), millesse kuuluvad ka kõrgemad väejuhid (vägede juhataja, kindralstaabi ülem);

b) sellel kõrgel nõukogul on abiorganid (komisjonid, komiteed jne.), kes põhjalikult läbikaaluvad nõukogule otsustamiseks esitatavad asjad;

c) sellel kõrgel nõukogul on oma alaline tööaparaat (sekretariaat, asjadevalitsus jne.) nõukogule esitatavate asjade koondamiseks (väljatöötamiseks), läbitöötamiseks ja tarvilikkude andmete kogumiseks ning jõesse astunud otsuste täitmise järele jälgimiseks.

Sellega kolm ühesarnast lüli: otsustaja võim, kaaluja organ, tööaparaat.

Lahkumine kuid leiame vaid nende lüli-de üksikasjades. Nii moodustab Prantsusmaal „kõrgema riigikaitse nõukogu“ kogu valitsus, kuna aga Itaalias ja N.-Venes sellesse nõukogusse mitte ei kuulu kogu valitsus, vaid valitsuse osaline koosseis. Riigikaitse nõukogu abiorganiks on Prantsusmaal ainult selleks moodustatud eriline uurimisekomisjon, mille liikmeteks kindralstaabi ülem ja vastavate ministeeriumide kõrgemad ametnikud. Itaalias on riigikaitse nõukogu abiorganiteks juba varemalt olemasolevad ja ka teiste ülesannetega seotud armee nõukogu, admiralide komitee ja õhuasjanduse tehniline komitee. Kuid peale nende on Itaalias veel moodustatud riigikaitse nõukogule eriline abiorgan majanduse mobilisat-

siooni alal: „tsiviil mobilisatsiooni ettevalmistamise komitee.“

N.-Venes on „töö- ja kaitse nõukogul“ (S. T. O.) abiorganiteks terve rida selleks eriti moodustatud komisjone ja komiteid.

Ka kõrgema riigikaitse nõukogu tööaparaadi (sekretariaadi, asjadevalitsuse) organisatsioonis ja koosseisus võime leida tunduvaid lahkuminekuid eelpooltoodud riikides, mis tingitud nii tööaparaadi ülesannetest kui ka kohalistest oludest.

Sarnanevalt, tuges nendele kolmele põhilülile: otsustaja võim, kaaluv organ ja tööaparaat — on moodustatud või moodustamisel peaaegu kõikides (vähemalt suuremas osas) riikides „riigimobilisatsiooni“ ettevalmistamise aparaadid.

Nendest kolmest põhilülilist on eriti viimasel s. o. tööaparaadil eriline tähtsus riigi mobilisatsiooni organiseerimise töödes. Ilma temata ei ole mõeldav edukalt läbi viia riigimobilisatsiooni ettevalmistamise töid. Tööaparaat koondab endas riigimobilisatsioonisse puutuvad asjad, töötab välja ja tarvilikud seadused, seadlused, organisatsiooni jne. riigimobilisatsiooni ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks, töötab läbi kõik esitised, mis puudutavad riigimobilisatsiooni, kogub tarvilikud andmed riigimobilisatsiooni töödeks, valmistab vastavad esitised kõrgemale nõukogule ja valvab kõrgema nõukogu poolt tehtud otsuste täitmise järele. Sarnane töö nõuab stabiilsust ja kavakindlust. Seda tööd ei suuda täita juba olemasolevad asutused kõrvaltööna oma alaliste otsekoheste ülesannete juures. Seda ei suuda täita ka ajutised töötajad. Sarnane töö, nagu seda on riigi mobilisatsiooni ettevalmistamine, nõuab kavakindlat ja meetodilist tööd vastava ettevalmistusega eriteadlaste poolt.

Ka kindralstaabi peale ei saa panna riigimobilisatsiooni ettevalmistamise töid, sest kindralstaap on isegi küllaldaselt kooramatud kaitseväge mobilisatsiooni töödega ja pealegi on tarvilik, et kindralstaabi ülem oleks kõrgema riigikaitse nõukogu liige. Ilma kindralstaabi ülemata, eriti kui puudub vägedejuhataja, ei oleks kõrgem nõukogu küllaldaselt otsustamise võimeline riigi mobilisatsiooni ettevalmistamise küsimustes. Samuti on tarvilik kindralstaabi ülema, või tema lähemate abiliste juhtiv töö kaaluvates (uurimiste) komisjonides. Sellega on mõõdapääsemata tarvidus moodustada kõrgemale riigikaitse nõukogule erilise koosseisuga tööaparaat: kõrgema nõukogu „sekretariaat või asjadevalitsus“. Ja kuna tema tööala puudutab mitmeid minis-

teeriume, siis on asjale parem kui see tööaparaat seisab väljaspool ministeeriume, et tema ei oleks mitte ühegi ministri alluvuses, vaid alluks, vähemalt oma töö alal, vahetult peaministrile.

Kõrgema riigikaitse nõukogu tööaparaadi juhiks (peasekretäriks, asjadevalitsuse jaoks) peab olema vanem kindralstaabi ohvitser, kellel vastav töövõime ja küllaldaselt teoreetilisi teadmisi ning praktilist vilumust mobilisatsiooni ja organisatsiooni tööde alal. Tööaparaadi juht peab omama tagasihoidliku iseloomu, et oma isikut mitte liiga esile tõsta, ja kuna tema töö omab ministeeriumidevahelise iseloomu, siis sündigu see ka ministeeriumide varjus.

Tööaparaadi juht olgu küllalt teadlik riigi administratiivsest mehhanismist ja riigi jõuallikatest (ressurssidest). Tööaparaadi alaline koosseis oma enamikus peaks koosnema ohvitseridest, kes vilunud staabi töödes, eriti mobilisatsiooni ja organisatsiooni aladel, kui ka eraisikutest-eriteadlastest majanduse aladelt. Ainult sarnaselt moodustatud tööaparaat suudab omi ülesandeid täita.

Kokkuvõttes võime kinnitada järgmist. Maailmasõja kogemused tõendavad, et kogu riigi (rahvuse) jõuallikad on tarvilik organiseerida riigikaitseks. Iga valitsuse pühamaks kohuseks on riigikaitseks välja panna riigi (rahvuse) jõu ja produktsiooni maksimum ja see peab sündima kindla kava järele.

Piirduda riigikaitseks ainult sõjaväe ettevalmistamisega oleks riigikaitse küsimuse osaline lahendamine. Praegusel ajal on mõõdapääsemata kogu riigi organiseerimine sõja läbiviimiseks, samuti kui armee ettevalmistamine lahingu löömiseks. Mitte ainult sõjaministri võimupiiridesse ja kohustesse ei kuulu riigikaitse organiseerimine, vaid see on valitsuse ülesanne ja kohustus.

Kuna aga riigi sõjaks organiseerimise küsimuste otsustamine nõuab tingimata selle ala eriteadlaste-kaitseväge kõrgemate juhtide (vägedejuhataja ja kindralstaabi ülema) osavõttu, siis sellest väljammnes moodustatakse „riigikaitse kõrgem nõukogu“, millesse kuulub valitsus kas terves koosseisus või osaliselt ja veel kaitseväge kõrgemad juhid (vägedejuhataja, kindralstaabi ülem jne.).

Sarnase koosseisuga moodustatud „riigikaitse kõrgem nõukogu“ takistab teda täiesti ühtesulamast valitsusega ja tagab ka ühtlasi asjatundlikke kaalutlusi küsimuste otsustamisel.

Riigikaitse kõrgemale nõukogule tehtavad esitised on tarvilik kõigekülgselt läbi sõeluda sellekohastes komisjonides. On parem kui selleks on moodustatud eriline alaline komisjon, mis koosneb vastavate ministriumide vastavate alade kõrgematest juhtidest.

„Riigikaitse kõrgem nõukogu“ vajab tingimata oma ülesannete täitmisel alalise

kindla koosseisuga asjatundlikku tööparaati, kelle mureks on riigi sõjaks organiseerimise alal vajalikkude andmete kogumine, tarvilikkude ettepanekute valmistamine ja tehtud otsuste täitmise järele valvamine. Ilma sellekohase alalise tööparaadita pole mõeldav „riigikaitse kõrgema nõukogu“ viljakas töö.

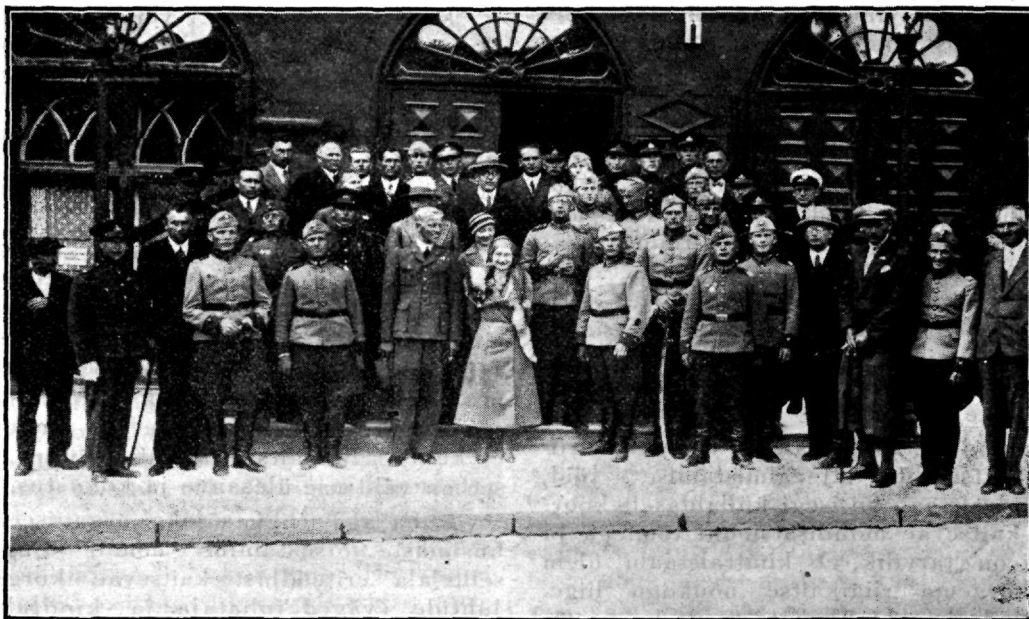
Soome kaitseväe allohvitseride külaskäik.

R. Vohnja.

8. skp. õhtul saabus Tallinna 25-liikmeline Soome allohvitseride esindus. Külaskäik teostus Tallinna ja merekindluste allohvitserkonna kutsel. Et juba varematal aegadel oli loodud sõprussidemeid kahe vennasrahva kaitseväe nooremate juhtide vahel, võis loota, et külaskäik kujuneb järjekordseks sõprustunnete kinnitamise ja süvendamise hetkeks.

9. skp. hommikul koguneti kohvilauas, millele järgnes sõit kaitseväe kalmistule, kus Soome allohv. liidu esimees velt. K o m m o n e n a setas pärja meie vabadusvõitluses langenud sangarite hauale.

Siirduti tagasi linna. Käidi raekojas, Riigikogu hoones, kirikuis. Nauditi Pikalt Hermannilt avanevat vaadet linnale, merele. Ajaloolised selgitused olid huvitavad.

Soome kv. allohvitserid Tallinna raekoja esisel.

Külalisi sadamasse tervitama oli ilmunud rohkearvuline kogu allohvitseride ühes kaitsem. orkestriga. Pärast tervitust asuti linnasõiduks autodele. Veidi hiljem oli pidusöök KÜK allohv. kasiinos, kus üksteisega juba lähemalt tutvuneti ning mõtteid vahetati. Koosviibimine kestis hommikuni, kujunedes kõigiti tujuküllaseks.

Järgnes tutvunemine Kv. Üh. Õppeasutustega — peamiselt allohvitseride kooli õppe- ja eluruumidega. Maitsti lõunat Tondi allohv. kasiinos. Tervitati soojalt vahepeal lennukil pärale jõudnud „Suomen Aliupseeri“ toimetajat Koivistot.

Jõudes Piritale, jalutati plaashil ja vaadeldi linna panoraami. Osa külalisi karas-

Soome kv. allohvitserid Kv. Üh. Õppeasutusi külastamas 10. VIII 31.

tas end kiirelt merevees. Rutati tagasi linna, kus omavaheline koosviibimine õhtulauas oli lõpuks mitmekesisele päevale. Kesköö paiku asuti rongile, et täiendada muljeid Eestist.

Narva raudteejaamas tervitas soomlasi ülesrivistatud allohvitserkond orkestriga eesotsas. Pärast tutvunemist linnaga, kosega, Hermanni ja Jaani kindlustega, külastati ka kasarmuid. Kell 1200 oli korraldatud allohvitseride kasiinos pidulik lõunasöök, mida oma osavõtuga austasid diviisi ülem kindral Tõnisson ja Narva linnaepa. Sügav-rahvusliku meeleolu loob kindrali kõne kahe vennasrahva allohvitseride sõpruse tähtsusest nüüd ja tulevikus. Veel Tallinnas tuletati seda meelde.

Ärasõidul jaamas oli ka kindral Tõnisson. Viimased käepigistused, elaguhüüded, ja kaobki silmist külalislahke Narva.

Parimas tujus jätkus tagasisõit. Silmitsetakse möödalendavat maastikku. Tapal kostitas külalisi kohalik allohvitserkond.

Tallinna jõudes rutati peale hetkelist puhkust Ohv. keskkogusse, kus Soome allohvitseride auks oli korraldatud bankett, millest aukülalisena võttis osa meie kv. esindaja Soomes major Sinka.

Tervitas külalisi üleajat. R a s s. Oma vastuses mainis Soome allohv. juht momente varematest kokkupuudetest meie allohvitseridega, meie kõikide palavast armastusest isamaa vastu ning andis üle hõbedase karika rändauhinnaks laskevõistlustel. Sa-

mas tervitas Eesti allohvitserkonda „Suomen Aliupseeri“ toimetaja Koivisto, annetades meie allohvitseride kogule aastakäigu eelnimetatud häälekandjat. Õhtu oli kõigiti tujuküllane, tantsiti ja tunti rõõmu arenenud suhetest kolleegidega-hõimudega. Oli juba hommik, kui ühiselt lahkuti kesk-kogu mugavaist ruumest.

Peagi asuti autodele, et sõita külla lennuväelastele Lasnamäel. Tutvunedes aerodroomiga ja maitstes hommikeinet, lahkuti kiirelt, sest kellaosut püüdis vägisi lähemale ärasõidutunnile. Lendur-veltveeb. Schmidt omaltpoolt näitas soome velty. Kommonenile õhust Tallinnat ja laskudes viskas mälestuseks sõlme ning vigureid.

Veel väike peatus KÜK kasiinos, ja sadamasse. Meeleolurikkaks kujunes saatmine. Südamlikud käepigistused, lilli, elaguhüüded Eestile, Soomele. Veel muuli tagant kostsid viimased tervitused...

On möödas päevad, mida veetsime koos. Sõbrad teiselt poolt lahte on lahkunud... järel vaid mälestusi. Hindame kõrgelt sõpruse- ja veresidemeid vennasrahva allohvitseridega ja usume nende püsivusesse tulevikus.

Soome kv. allohv. viibimisest Kv. Üh. Õppeasutustes.

10. aug. s. a. kell 1320 külastasid Soome allohvitserid ühes Tallinna garnisoni ja merekindluse allohvitseride esindajatega õppeasutusi Tondil. Külalisi võtsid vastu õp-

peasutuste allohv. kogu juhatusel liikmed veltv. Kaasiku ja Küütsiga eesotsas. Kõpüli lahel loal näidati külalistele KÜÕ ümbrust ja ruume. Sõjakooli söögisalis pakuti proovi-einet. Soomlased olid huvitatud meie toidunormist ja toitlustamisest. Neid huvitas ka KÜÕ sisekord, mida vaadati peensusteni. Erilist huvi äratas allohv. kooli patarei laskeklass-õppesaal ja liivakastid.

Tutvunemiseks oli ette nähtud ka auditooriumid ja Kõrgem Sõjakool, mis aga remondi tõttu ära jäi.

Tutvunenud KÜÕ allohv. kogu ruumidega, lausus Soome allohv. liidu esimees,

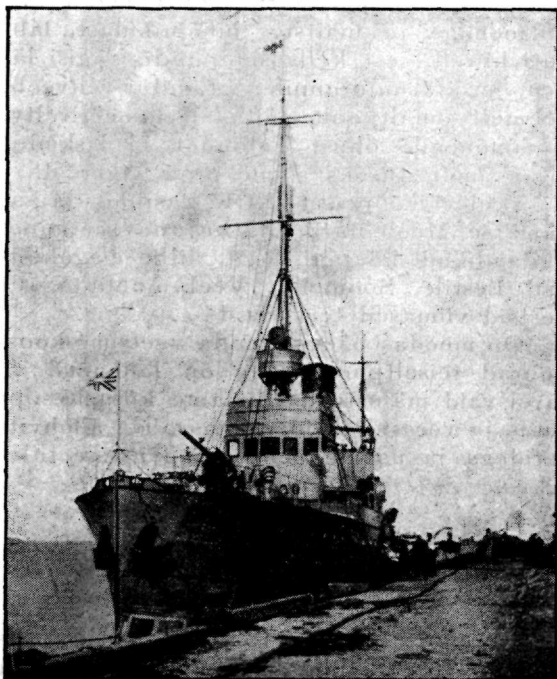
et nende riik ei ole nii rikas, et neile niisuguseid kasiino ruume muretseda.

Lõunalauas tervitas külalisi õppeasutuste allohvitseride nimel veltv. Grossmann. Vastas Soome veltv. Kommonen, lausudes, et oleme sündinud ja kasvanud karedas looduses, kaljude vahel, meie näoilme on külm. Ei saa väljendada tundeid meile osaksaanud vastuvõtu eest Tondil. Kuid soe süda vennasrahva allohvitseride vastu tuksub seda tugevamini ja seda südamlikumalt surume Teie kätt.

Külalised lahkusid kell 1715 sihiga külastada Piritat.

Eesti ja Läti laevastikkude ühised õppused Riia lahes.

Eelmise aasta eeskujul peeti ka tänava 4.—13. augustini Eesti ja Läti laevastikkude ühisõppuseid Riia lahes ja Muhuväinas. Meie laevastikule, mis seisis omal harilikul suvisel õppekohal Kuivaste reidil, liitus 4. augustil ka Läti laevastik admiral krahv Keyserlingi juhatusel. Läti laevastik saabus 4. augusti hommikul kell 9

„Virsaitis“ Kuivaste sadamas

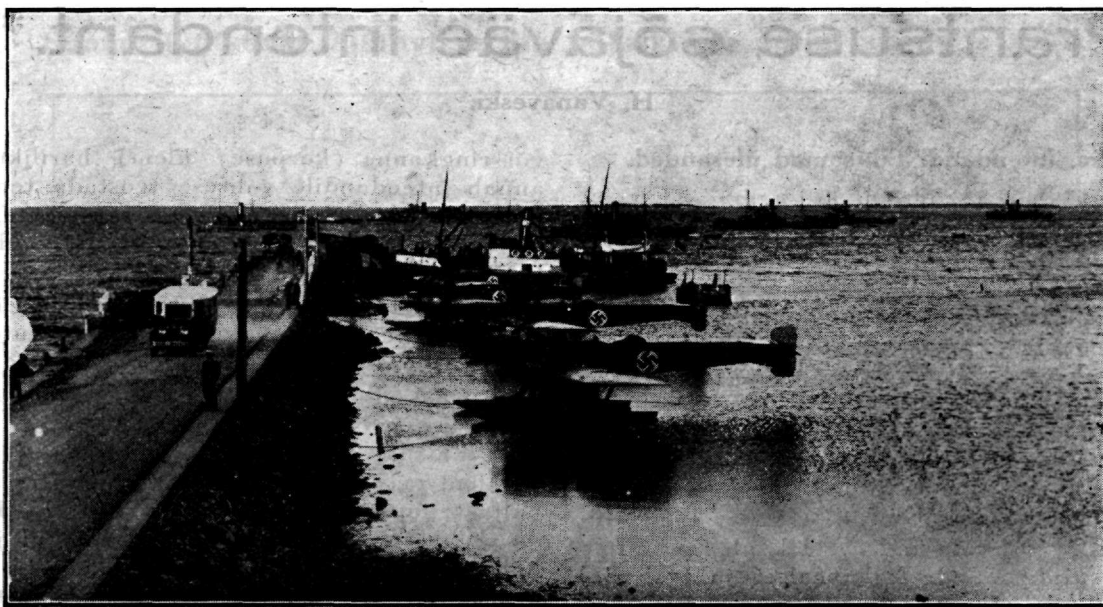
Kuivaste reidile järgmises koosseisus: lipulaev „Virsaitis“ Läti Merejõudude juhataja admiral krahv Keyserlingi vimpli all; traalerite divisjoni kuuluvad traalerid „Imanta“ ja „Viesturs“ divisjoni ülema juras kapteinis J. Briedise vimpli all ja allveelaevade divisjon, allveelaevad „Spidola“ ja „Ronis“ ning abilaev „Varonis“ divisjoni ülema komand. kapteinis Rodinši juhatusel all.

Tavalise rahvusvahelise kombe järel vahetati rahvus- ja admiralide saluudid, mille peale Läti laevastik meie laevastiku kõrvale ankrule jäi. Peale ankrule jäämist tegi meie Merejõudude juhataja admiral Salza Läti Merejõudude juhatajale admiral krahv Keyserlingile visiidi „Virsaitisel“, kusjuures admiral Salza lahkumisel „Virsaitisel“ saluuteriti viimaselt 13 aupauguga. Kõigi laevade meeskonnad olid tekil rivinenud. Kohe vastas admiral krahv Keyserling visiidiga admiral Salzale m/r „Lennukil“, kusjuures esimese lahkumisel saluuteris m/r „Lennuk“ samuti 13 aupauguga ja laevade meeskonnad olid rivinenud.

5. augustil saabus Läti laevastiku koosseisu kuuluv merelennu divisjon kol.-ltn. Jakobovs'i juhatusel. Divisjoni kuulus 4 hydroplaani, mis ankrule jäid Kuivaste sadamasse.

Järgnevatel päevadel tutvuneti kava kohaselt vastastikku laevadega ja nende õppustega, sooritati ühisõppuseid jne.

Laupäev, 8. august ja järgnev pühapäev olid rohkem meelelahutuse ja vastastikuse võistluste päevad. Laupäeval korraldati

Läti ja osa Eesti laevastikku Kuivaste reidil. Esiplaanil Läti merelennu divisjon.

ohvitseride väljasõit Virtsu, kus ilusas mõisa pargis aega lõbusasti mööda saadeti. Pühapäeval aga olid ettenähtud laevastikude vahelised sõue- ja purjevõistlused.

Sõuevõistlused, mis peeti enne lõunat, olid kolmes klassis, vastavalt paadi tüüpidele, kusjuures mõnes klassis Läti meeskondadel tuli võistelda meie paatides ja ümberpöörduvalt meie meeskondadel Läti paatides.

1. Esimeses klassis võistlesid üks läti, teine eesti 8-aeruline paat, kusjuures võitjaks tuli m/r „Lennuki“ meeskond. Teiseks jäi „Virsaitise“ meeskond.

2. Teises klassis võistlesid 8 eesti kuueaerulist paati nelja läti ja nelja eesti meeskonnaga. Võitjaks tuli m/r „Lennuki“ meeskond, millele järgnesid m/p „Ristna“ meesk., m/p „Suuropi“ meesk. ja tr. „Imanta“ meeskond.

3. Kolmandas klassis võistlesid 4 läti neljaaerulist paati kahe läti ja kahe eesti meeskonnaga. Võitsid selles klassis läti meeskonnad. Esimeseks tuli tr. „Imanta“, teiseks tr. „Viestursi“ meeskond. Kolmandale kohale sai s/l „Laine“ meeskond.

Purjevõistlused algasid peale lõunat, mis hea ilma ja paraja tuule tõttu, kujunesid väga huvitavateks. Võistlused peeti samuti kolmes klassis, kusjuures start ja finish asusid kahe lipulaeva „Virsaitise“ ja m/r „Lennuki“ vahel.

1. Esimesena startisid 2 eesti neljaaerulist paati ühe läti ja ühe eesti meeskonnaga. Võitjaks tuli s/l „Laine“ meeskond noor.-leitn. Ivasčenko juhtimisel.

2. Teisena startisid 4 läti neljaaerulist paati kahe läti ja kahe eesti meeskonnaga. Võitjaks tuli selles klassis t/p „Sulevi“ meeskond allohv. Friebergi juhtimisel.

Järgnesid m/r „Vambola“, tr. „Imanta“ ja tr. „Viestursi“ meeskonnad.

3. Kolmandana startisid 4 eesti kuueaerulist paati kahe läti ja kahe eesti meeskonnaga. Esimeseks tuli m/r „Lennuki“ meeskond van.-leitn. Valge juhtimisel. Järgnesid m/p „Suuropi“ ja tr. „Imanta“ meeskonnad.

Järgneval päeval peeti laevastikkude vahelisi võrkpalli võistlusi, kus Läti ohvitseride meeskonnal läks korda meie ohvitseride meeskonda võita tagajärjega 2:1. Meeskondade vahelise võistluse võitsid eesti mereväelased tagajärjega 2:1. Võistlusi olid pealtvaatama ilmunud mõlemad admiralid, teenistusest vabad ohvitserid ja meeskonda õige rohkel arvul.

Läti laevastik lahkus Kuivaste reidilt 13. augusti hommikul, et jätkata oma õpetegevust Baltimerel.

Üldiselt pakkusid ühisõppused palju huvitavat ja õpetlikku. Isikliku koosseisu hea ja sõbralik läbisaamine aitas tunduvalt süvendada meie sõprussidemeid.

Prantsuse sõjaväe intendant.*)

H. Vanaveski.

Sv. intendandi tähtsamad ülesanded.

Sv. intendandi tähtsamad ülesanded raha ajal on:

— Väeosade arvepidamise taatlus¹⁾ (kontrollimine). Väeosad saavad riigilt raha ja mitmesugust materjali, millede äratarvitamise kohta väeosas peetakse arveid. Need arved, mis peavad tõendama rahvalt sõjaväe ülalpidamiseks antud hiiglasummade ja materjali äratarvitamist, vajavad riigi huvides kindlat kontrolli. Järelekontroll kontrollasutiste poolt üksi ei ole küllalt mõjuv, vaid kontrollimist on vaja teostada veel kohapeal ja igal ajal. (Seda kohapealsef ja igal ajal teostatavat kontrolli nimetamegi „taatluseks“.)

Väeosade arvepidamise (ehk raamatupidamise) taatlus on sv. intendantide ajalooliselt väljakujunenud ülesanne. Intendantide kohuseks on järele vaadata, kas väeosade arved on täpsad ja seadusepäraselt peetud, kas tõendavad dokumendid on seadusepärased, kas kõik tulud ja väljaminekud on raamatutesse sisse kantud, kas aritmeetilised tehingud on õiged, kas raamatutes näidatud varandus on olemas täiel määral.

Siin tuleks tähendada, et sv. intendant on ainult arvepidamise, mitte aga majapidamise taotleja. (Arvepidamine ei ole midagi muud, kui sündinud faktide registreerimine). Intendandil, seaduste paragrahvide järele, ei ole õigust segada enast väeosa majapidamisse, teha näiteks väeosa administratiivnõukogule või selle puudumisel väeosaulemusele märkus, et väeosa riietussummad on aasta jooksul vähenenud kolmetuhande frangi võrra ning nõuda seletust tegevuse kohta, millest see summade vähenemine on tingitud. Ainult ülemusel on õigus teostada n. n. „administratiivset järelevalvet“ väeosade suhtes. Kuid intendantide ülemus (s. o. diviisi

või ringkonna (korpuse) ülem) harilikult annab intendandile volituse teostada tema nimel väeosade majapidamise järelevaatust, nii et tegelikult intendandi tegevus puudutab tervet väeosa majapidamist.

Intendandil on õigus viibida kõigil väeosa administratiivnõukogu koosolekutel, mõnel nendest on ta kohustatud olema.

— Sõidu- ja komandeerimise kulude korraldamine.

Prantsuse sõjaväe komandeerimise päevarahad ja sõidukulud maksetakse välja ainult sv. intendandi maksukäsu põhjal. Ka on sv. intendandi ülesanne igal üksikul juhul välja arvestada, missuguseid tasusid ja kui suurel määral komandeeritu on õigustatud saama.

Et prantsuse sõidukulude tasumise süsteemil on mitmed head küljed, siis peatume veidi selle juures.

Komandeerimise korral ohvitser ei saa oma väeosast (asutisest) maksuta sõidupiletit (lit. A.), vaid ta ostab pileti raudtee kassast, muidugi sõjaväe tariifi järele. Seega jääb ära liiterite kirjutamine ja allkirjutamine kahe isiku poolt ning kõik hili-semad arveõiendamised sõjaministeeriumi ja raudtee vahel. Pileti hind tasutakse ohvitserile ühes komandeerimise päevarahadega. See ei muuda tööd kuigi palju keerukamaks: komandeerimise teatelehel tuleb tähendada pileti hind ja see kokku arvata muu tasudega. See on väga lihtis.

Enne komandeerimist ohvitser võib saada soovikorral eelsumma.

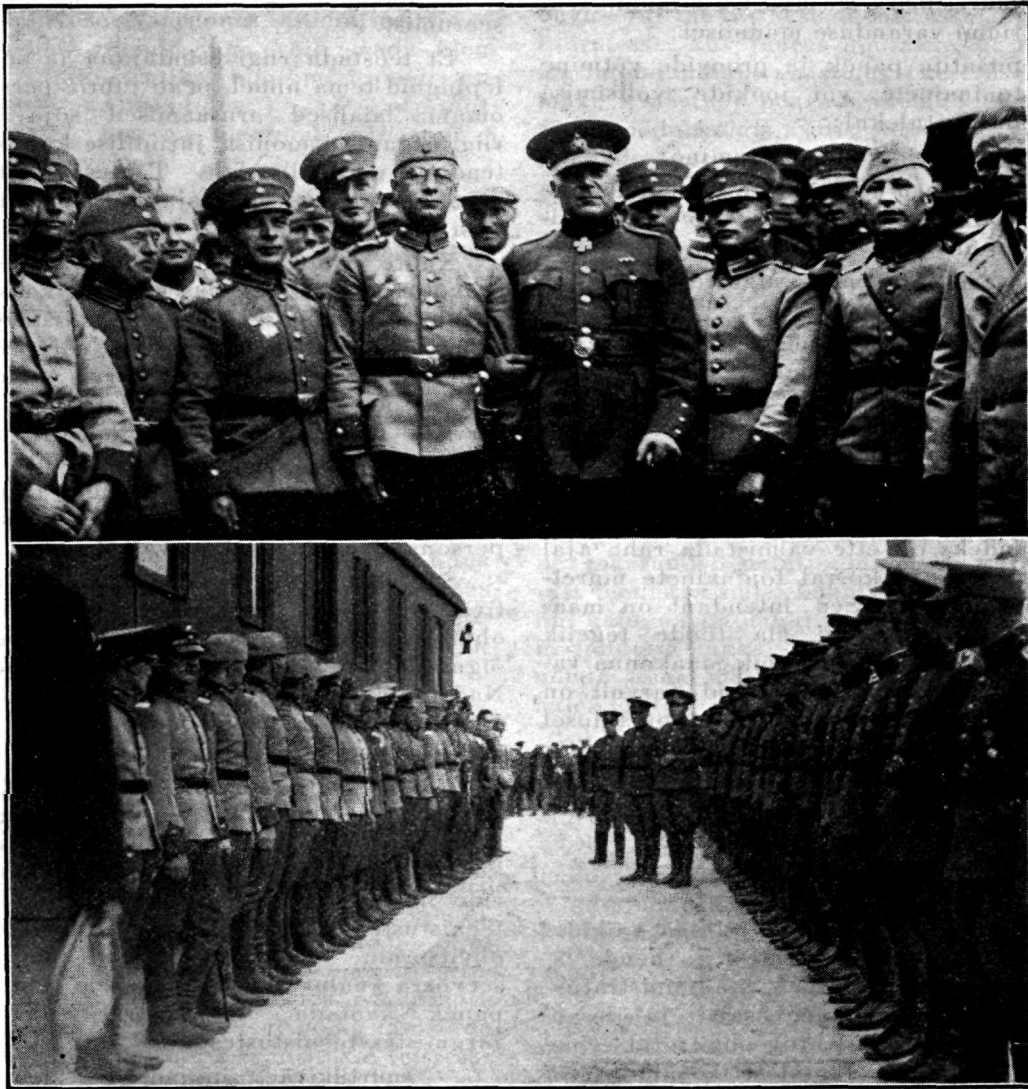
Komandeerimise lõpul ohvitser annab vastaval blanketil (komandeerimise teatelehel) andmed: komandeerimise iseloom ja siht, väljasõidu ja tagasijõudmise aeg, komandeerimise kestvus ja liikumise viis. Väeosaulem tõendab seda oma allkirjaga. See leht saadetakse sv. intendandile, kes samal blanketil tähendab üles tasusummad, mis ohvitser on õigustatud saama ning kirjutab maksukäsu.

Komandeerimise korral ei esitata kirjalikku ettekannet väljasõidu kohta ja sarnase ettekande järele ei ole mingit vajadust. Ka ei lubaks prantsuse mõtlemisviis kirjutada sõnu „olen välja sõitnud“ enne tegelikku väljasõitu, nagu meil praktiseeritakse. Mõni ülim jõud võib takistada väljasõitu ja siis osutuks ettekanne ebaõigeks.

*) V. „Sõdur“ nr. 31/32.

¹⁾ Parema sõna mitteleidmisel on käesolevas artiklis tarvitatud sõnad „taatlema, taatlus“ samas mõttes, missuguse omavad prantsuskeelsed „vérifier, vérification“. Meil samas mõttes tarvitatakse „kontrollima, kontroll“ ei ole hästi sobiv, sest kontrolli mõiste vastab tegevus mingisuguse ajajärgu või operatsiooni lõpul, taatlus (vérification) aga tähendab alalist, pidevat jälgimist, järelevalvet ja kontrollimist mingisuguse tegevuse järele.

Soome kaitseväe allohvitseride külaskäigu puhul augustis 1931.

ÜLAL: Kindral A. Tõnisson ja Soome kv. allohvitserid. ALL: Tervitus Narva raudtee jaamas.

— Toitlustuse ja riietuse teenistuste juhtimine ja järelvalve. Küsimus nõuab pikemat käsitlust, kui on võimalik käesolevas artiklis.

— Palga maksukäskude andmine. Sv. intendant annab palga maksukäsud kõigi sõjaväelaste kohta:

- väeosadele: ühise maksukäsu;
- väljaspool väeosi viibijaile (puhkusel olijad, komandeeritud jne.): igaühele isikliku maksukäsu.

— Väeosata sõjaväelaste administreerimine. Nende sõjaväe-

laste suhtes, kes ei kuulu väeosadesse (teenistustesse), täidab intendant administratiivseid ülesandeid: peab nende (ja nende hobuste) nimekirju, hoolitseb selle eest, et nad saaksid kätte kõik rahalised tasud ja varustuse, mis seadustes ette nähtud, annab neile maksukäsud palgasaamiseks jne.

Peale eelpool loetletu on intendantil rida mitmesuguseid kohustusi, nagu:

- üleajateenijate teenistusse võtmine;
- osavõtmine sv. pensionide maksmisest ja kõigist pensioonidesse puutuvatest küsimustest;
- osavõtmine kõigist vähempakkumis-

test ostude teostamiseks sõjamineisteriumile;

- juuresolek igasuguse sõjaminesteriumi varanduse müümisel;
- pitsatite panek ja proovide võtmine toiduainete või jookide võltsimise ilmsikstulekul;
- rekvisitsioonide teostamine;
- kahjutasu küsimuste lahendamine eraisikutele neile sõjaväe poolt tekitatud kahju korral;
- osavõtmine mitmesugustest komisjonidest.

Ainult sv. intendandil on õigus seada kokku protokollis asjaolude ja faktide tõendamiseks, mis huvitavad sõjaminesteriumi eelarvet.

Igas maakonnas üks sv. intendant kuulub maakonna toitlustamise komiteesse (comité départemental de ravitaillement), kelle ülesandeks on ette valmistada rahu ajal ja teostada sõja korral toiduainete muretsemist sõjaväele. See intendant on maakonnas mobilisatsiooni ala tööde tegelik teostaja, temale alluvad kõik maakonna varustuse vastuvõtte komisjonid (arvult on neid keskmiselt 20) ja tema korraldusel ning järelvalvel seatakse kokku vastuvõtte komisjonide ja valdade varustusala mobilisatsiooni kaustad.

Administratiiv-ohvitserid.

Rääkides intendantidest ei saa vaikides mööda minna neile alluvatest ja nende lähematest kaastöölitest — administratiiv-ohvitseridest. Oma tegevusalalt ja ülesannete poolest administratiiv-ohvitserid erinevad täielikult intendantidest, kujutades endast liigi ohvitseri, kes on saanud erilise ettevalmistuse Vincennes administratsiooni koolis ja teenivad kas intendantuuris või sanitaar-asutistes. Väeliikides administratiiv-ohvitseri enam ei ole. Administratiiv-ohvitseride auastmed lõpevad seal, kus algavad intendantide auastmed: major on administratiiv-ohvitseri viimane ja intendandi esimene auaste. Ainult väike osa administratiiv-ohvitseri (2,5%) võib saada kolonelleitnantideks.

Prantsuse sõjaväes on (juba 1882. aastast) kindlajooneliselt läbi viidud administratiiv-isikute jaotus kahte erinevasse liiki: juhtivasse ja täidesaatvasse (direction et gestion), mida täiendab kolmas, eelmisest kahest rippumatu liik: kontroll.

Juhtimise eraldamine täideviimisest kind-

lustab otstarbekohasema tööjaotuse, võimaldab mõlemasse liiki kuuluvate isikute ülesannetekohast ettevalmistust ja spetsialiseerumist.

Et teostada riigi esindajana ja sõlmida lepinguid tema nimel, peab juhtiv personaal omama laialised arusaamised sõjaväe ja riigi organisatsioonist, juriidilise kultuuri ja teadmisi majandusalalt. Täidesaatvalt personaalilt nõutakse peajasjalikult tehnilisi oskusi kitsamal erialal.

Kahte erinevasse liiki kuuluvate isikute osavõtmine igast tegevusest aitab kaasa eksituste avaldumisele ja teeb kuritarvituse toimepanemise väga raskeks või peaaegu võimatuks, sest selleks on tarvis mõlemate kokkulepe, mida on raske oletada ja kuritarvitus tuleks ikkagi avalikuks. Juhtiva personaali valdamisel ei tohi olla ühtki senti riigi raha ega ühtki grammi riigi varandust, vaid riigi raha ja varandus on täidesaatva personaali valdamisel ja vastutusel.

Sv. intendandid kuuluvad eranditult juhtiva personaali liiki, kuna administratiiv-ohvitserid on täidesaatjateks ja neil ei ole õigust ühelgi juhul asendada sv. intendanti. Nad töötavad peajasjalikult kantseleides või sv. ettevõtete (leivaküpsed, ladud, külmetusmajad jne.) valitsejatena.

Administratiiv-ohvitseride küsimus tekitas palju vaieldusi 1928. a. koosseisude seaduse väljatöötamisel. Nimelt kerkis üles küsimus ära kaotada administratiiv-ohvitseride liik ning ühendada see väeliikide või teenistuste ohvitseridega. Administratiiv-ohvitseride olemasolu pahesid põhjendati seevõrra kaaluvalt, et valitsusele tehti ettepanek kaotada administratiiv-ohvitserid järgmistes teenistustes:

- suurtükiväe, inseneriväe, lennukiväe, intendantuuri büroode, staapide ja rekruteerimise.

Toitlustuse, riietuse ja sanitaar-administratiiv-ohvitseride olemasolu loeti tarvilikuks ja nende kaotamiseks ettepanekut ei tehtud.

Pärast pikki vaieldusi valitsus otsustaski (31. I 28) ühendada administratiiv-ohvitseride liik väeliikide ohvitseridega, välja arvatud intendantuuri bürood, kus administratiiv-ohvitserid jäeti alles.

Seega intendantuuri teenistuses jäid alles kõik kolm liiki administratiiv-ohvitseri, nimelt:

- büroode,
- toitlustuse ja
- riietuse ning laagrivarustuse.

Koosseisude seaduse järele on administratiiv-ohvitseri arvult kokku 829.

Vähemalt $\frac{4}{5}$ administratiiv-ohv. saavad ettevalmistuse Vincennes administratsiooni koolis, üks viiendik aga võib saada ülen-datud administratiiv nooremleitnandi au-astmesse adjutantidest¹⁾ ja adjutant-chef'idest¹⁾, kes on teeninud vähemalt 8 aastat vastaval alal.

„Administratiiv“ ohvitseri nimetust ei loeta tabavaks ega õnnelikuks. Olevat õigem nimetada neid „officiers de gestion“.

Miks väeosa majandusülemaks ei ole intendant?

Välismaalasel tekib tahtmatult küsimus, et miks väeosa (rügemendi) majandusülemaks on riviohvitser aga mitte mõni intendant. On ju majandusülema tegevusala puhtal kujul intendantlik, s. o. varustamine rahaga, toiduga, riietega jne., erinedes täielikult riviohvitseri tööst. Ka on majandusülema töö küllalt keerukas ja vastutusrikas, nii et erialaline ettevalmistus ei oleks üleliigne. Selle erilise ettevalmistuse omab intendant.

Tegelikult aga Prantsusmaal väeosa majandusülemaks ei ole kunagi olnud intendant ja küsimusele lähemale tulles jõuame selgusele, et ta seda ei saagi olla.

Intendantid moodustavad omaette korporatsiooni (teenistuse), mis on ühendatud väeosadega ainult ühiste ülemate — diviisi ja ringkonna (korpuse) ülemate kaudu. Kohtadele määramine ja ülendamine igas väeliigis ja teenistuses sünnib omaette, rippumatult ülendamisest teistes väeliikides (teenistustes). See kõik ei võiks takistada intendantide määramist teenistusse teistesse

¹⁾ Vastab umbes meie veltveebliile.

väeliikidesse, kuid tegelikult seda siiski ei tehta.

Kõrgema Intendantuuri kooli lõpetanud ohvitserid määratakse teenistusse intendantuuridesse, kus juures nõutakse, et nad olles intendandiabi auastmes (kestvuse alam-määr 2 aastat) peavad olema teenistuses järgimööda kõigis asutise büroodes või osakondades ja et kõigepealt peetakse silmas nende teadmiste ja oskuste täiendamist, mitte aga teenistuse huvisid. See intendandi-abide „õppeteenistus“ piirdub intendantuuri asutistega. Ei loeta tarvilikuks lasta neid praktiseerida majandusülemana.

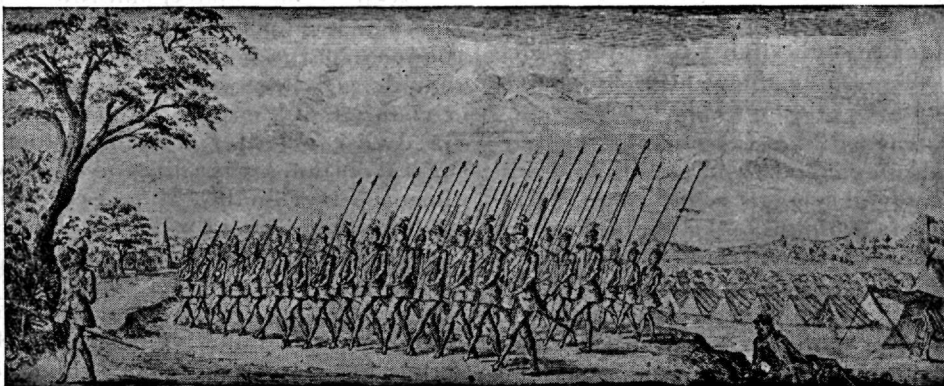
K. I. kooli õppekavas puudutatakse väeosa majandusülema tegevust ainult pealiskaudselt.

Intendantide määramine majandusülemateks vähendaks riviohvitseridele võimalust teenida sellel ametkohal. On nimelt nõuetav, et majandusülema ametkohalt käiks läbi võimalikult suur arv ohvitseri enne määramist pataljoniülemaks ja seepärast teenistus sellel kohal harilikult ei kesta üle kahe aasta. Igal majoril, kes on olnud majandusülemaks kaks aastat, on õigus nõuda tema määramist pataljoniülema kohale.

Väeosa majandusülema koht on ainult ametkoht, millel teenib sama väeliigi ohvitser: jalaväes jalaväelane, suurtükiväes suurtükiväelane jne.

Siin võiks veel tähendada, et ka väeosa laekur on riviohvitser kapteni auastmes ja et administratiiv-ohvitseri, nagu varem tähendatud, väeliikides üldse ei ole.

Käesolevas artiklis on jäetud puudutamata küsimus, missugusel teel jalaväe või mõne teise väeliigi (või teenistuse) ohvitser muutub sv. intendantiks. Selleks tuleb meil õppida tundma asutist, mis kannab „Kõrgema Intendantuuri kooli“ nimetust.

Soome veteraanide huvimatk Narva lahinguväljadele.

4. augusti hommikuse rongiga jõudsid Narva 216 Soome vana sõdurit, et näha oma silmaga ajaloolisi kantse Narva jõe kallastel ja tutvuneda siinsete lahinguväljadega, millel võidelnud paar sada aastat tagasi Soome rügemendid põhjamaade vahva kuninga Kaarel XII all ja kus oma vaprust üles näidanud hilisemal ajal — Vabadusesõja päevil — Soome vabatahtlikud.

vastastikku tervitusi nii külaliste kui vastuvõtjate poolt.

Enne linnaga tutvunemist pidasid ekskursandid tarvilikuks minna jumalateenistusele Soome kirikusse. Et kohalik Soome õpetaja viibis sel ajal väljaspool Narvat, siis pidas jumalateenistuse üks ekskursantidest, härra Hyvämäki, kes kutselt kirikuõpetaja. Laululehed olid kaasa toodud Soomest.

Soome veteraanid
asetavad pärja Narvas
Vabadusesõjas langede
nuile.

Sõit Tallinnast Narva sooritati erarongiga, oma algatusel, ilma reisibüroo ja konsulaatide vahetalitusest.

Jaamas olid hallipäiseid külalisi vastu võtmas garnisoni ülema k. t. kolonel O. Pajusson, linnapea J. Luts, Soome aukonsul J. Lust j. t. Külaliste vagunist välja astudes mängis diviisi orkester „Pori-laste marssi“. Linna nimel ütles külalistele „Tere tulemast!“ linnapea J. Luts.

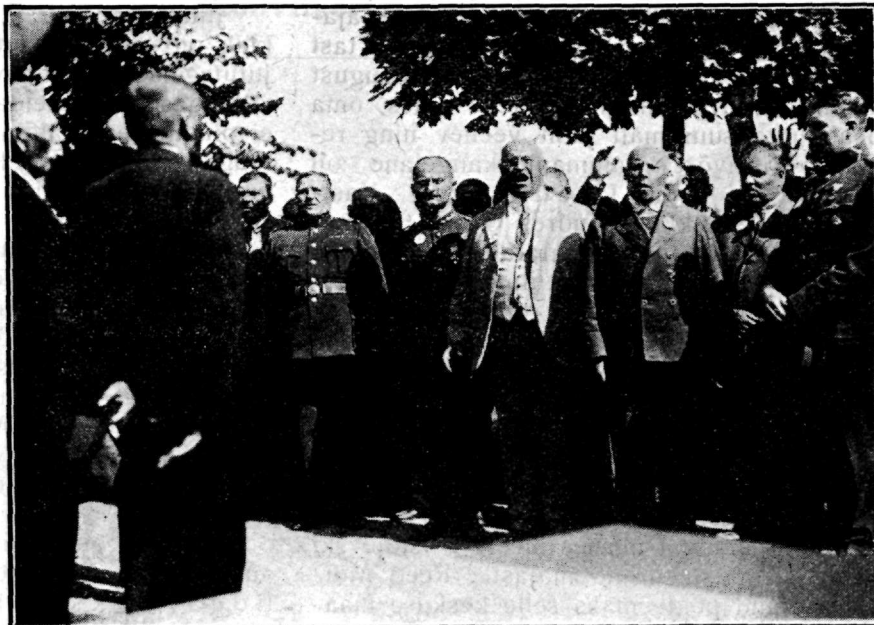
Pärast vastastikku tutvunemist ekskursantide juhtidega rivistusid veteraanid kiirelt ja ilma väiksemagi segaduseta neljakaupa rännakkolonni. Hõbejuukselised härrad, kellest mitte väikene % osa võtnud Vene-Türgi sõjast, pidasid eeskujuliku korda.

Orkester ja juhid ees mindi jaamast Eesti Seltsi „Ilmarine'sse“, kus külalistele oli korraldatud kohvi. Kohvilauas öeldi

Kirikust mindi linna vaatama. Käidi Hermannini ja Jaani kindlustes ja rootsiaegsetel kantsidel, mis ümbritsevad vana linnaosa. Hiljem külastati raekoda ja muuseumi.

Kell 1230 sõideti laeval Siivertsisse, kus asub kaitseväge kalmistu, et panna pärja Vabadusesõjas langenute hauale. Selleks ajaks oli surnuaiale üles rivistatud aukompani 1. jal. rügemendist ja diviisi orkester. Pärja panemine kalmistul kujunes väga liigutavaks toiminguks. Praost Hyvämäki, kes ise vana sõdur, pidas südamliku ja väga meeolurikka kõne, milles tuletas meelde mõlemi vennasrahva visa võitlust oma iseseisvuse eest ja kutsus üles veteraane kõige suuremat lugupidamist avaldama vennasrahva kangelasatele, kes langenud oma kõige ilusamate aadete eest. Praegu elusolevatele vabadu-

Soome vanad sõdurid
hüüavad kolmekordse
„eläköön!“ Eesti vaba-
dusevõitlejatele.
Paremalt 3-mas praost
Hyvämäki.

sevõitlejatele hüüdsid veteraanid kätt üles tõstes kolmekordne mürisev „eläköön!“

Kalmistult mindi laevale tagasi, et edasi sõita N a r v a - J õ e s u h u. Teel anti külaliste seletusi põhjasõjaaegsete lahinguväljade kohta, millisest sõjast võtsid osa, nagu eespool tähendatud, mitmed Soome rügemendid. Samuti tutvustati veteraane Soome vabatahtlikkude 1. ja 2. kompanite

tegevusega Narva vallutamise operatsioonil Vabadusesõjas, 18. ja 19. jaan. 1919. a.

N a r v a - J õ e s u h u jõuti kell 1430. N.-Jõesuus oli korraldatud külalistele lõuna. Pärastlõunane aeg kasutati kuurordiga tutvunemiseks. Alles hiljaõhtul asusid ekskursandid laevaga tagasisõidule Narva, et jätkata edasisõitu Tallinna poole.

Soome vanadel sõduritel jäi külaskäigust Narva kõige parem mulje.

r.-n.

Jnimesed ja elu meie uuemas kirjanduses.*)

Arthur Adson.

Hoopis teistliiki mehe kui eelmine ja mõni muugi kirjanik on osanud kirjandusse tuua A. T a m m a n oma romaanis „Vidriku parun“, milles kujutab ühe taluperemehe mõisaomanikuks tõusmist. Tüüp ei ole enam ajakohane ega iseenesest uus meie kirjanduses, küll aga silmapaistev kõnealuse ajajärgu kirjanduses. Tamman on Vidriku talu peremehe isikuga viimase sirgjoonsuse, eluaegse sihi poole rühmamise, ääretu jonnakuse ja tahtedünaamika usutava kujutamise abil lisanud meie uuemale kirjandusele midagi, mis tüübi mõõdud välja annab, niivõrt reljeefne ja meelejääv on see talunik. Vidriku „parun“ on küll

liiaks ühekülgne (nagu iga fanaatik), karm ja jõhker, kellega ta omakseil on raske läbi saada (näit. pikaajaline vimm isa ja poja vahel, mis viib ränga plahvatuseni), ta oleks inimesena meile elus mitte väga sümpaatne, ometi ta imponeerib oma järeljätmatuse, ennastki salgavas elusihhi taotlemise hoos; sellised mehed tekitavad liikumist, mõjustavad tõelisust oma tahte järgi. Tüübi elulikkuse nimel tahaks üksikasjalikumalt valgustust Vidriku peremehe lõppoperatsioonidele mõisaomanikuks saamise künnisel: nimelt kuidas, tarvitamata Mogri Märdi (Kitzbergi „Kauka Jumalast“) väärja ülekohtuvõtteid, vaid nii nagu Vidriku peremees ausal teel oma eesmärgi saavutab, kuidas kahtlusest-puhaste võtetega

*) V. „Sõdur“ nr. 31/32.

mõis kätte võideti. Kangelase allakäik ajalooliste välissündmuste mõjul ei olene tast enesest, seega sooviks autorilt teistsugust lahedust. Aga niigi on teos ühes oma peakujuga suuremalt jaolt veenev ning reaalne. Kui võrt Tammani kangelane oli aktiivne, sedavõrt Reed Morni „Kastreerit elu“ keskkuju Andres Orpus on passiivne, milleks tal on paratamatu olukord: ta istub vanglas. Momentmõrtsukana, afekti mõjul toimetatud roima järelusel, mitte kurjategijaks sündinuna, veedab ta omi karistusaastaid, mis talle kui peenemate närvide ja organite inimesele on eriti tunduavad ja raskesti talutavad. Vangikoja elu ning juhtumised, iseäranis selle elanikkond on üldse üks tänulikumaid aineid värvikuse ja mõtlemapanevuse poolest — tuletagem üksnes meele Dostojevski „Ülestähendusi surnud majast“. Reed Mornil ei olnud peateemaks selle keskuse maalimine, vaid ta jälgib oma Orpuse, selle mõtleja ja kergesti reageerija aju arutlusi, analüüse ning abstraktseid kannatusi; Reed Morn on sellest Orpuse mõttetegevusest niivõrt huvitatud, et ta seda jälgides satub juba monotoonsusse. Ka ei ole ta Orpuse kambrikaaslast küllaldaselt jumestanud, isikupärastanud ega püsivamaks kujutanud — need hääbuvad mälust ruttu, nagu Orpus *isegi kui kaju võrdlemisi* pea kahvatub. Viimane on rohkem idee kui kujukas inimene. Paistab, et autor on Orpust tarvitanud ettekäändeks oma mõtlemis- ja harulstarve rahuldamiseks. Reed Morn ei paku kergelt lugemist, selleks on ta lauseehituski keerukas; suurt lugejaskonda ta enesele ei kogu, küll aga võidab tähelepanu nende seas, kes hindavad mõtlemist.

Erandinimene nagu praegu mainitu, on A. Mälgi jutustuse „Surnud elu“ Saaremaa mees. Mees, kes on pidalitõvest terveks arstitud, tuleb tagasi koju, kuid ei saa siin uuesti juurduda: umbusk ta tervenemisse on külas selleks liig suur, et paranenut siin koheldataks teretulemuslikult, ta peab välja rändama. Kuid ta ei saa eemalgi rahu, ta on määratud kõlkuma kahe ilma vahel: ta ise tahaks elada nagu kõik, nagu temagi kunagi enne saatuslikku haigestumist, kaasinimesed aga näeksid teda meelsamini viibimas väljaspool tervete ühiskonda. Oma leppivast iseloomust hoolimata satub ta lõpuks sellisesse hingelisse kitsikusse, et on valmis terve inimesena pidalitõbiste haiglasse tagasi minema, kibeduse karikas tulvab üle ja mees tõmbab enese oksa.

Jutustuse aine ja mõnigi asja pööre ja käik on usutav, autori osavõtlikkus oma jututegelasele tunduv, kuid Mälk ei püsi küllaldaselt kujuteldava isiku hingeelus, ta ei pinguta end jälgima ega uurima psühholoogilise paisumise lakkamatust, selle asemel toob ülearust kõrvalist kirjeldust. Heale hoovõtmisele ei ole järgnenud tüse läbitööstus, meeleolusid on loodud, kuid järelokaja ja -mõju mõninga poolikuse vastu ei ole autor suutnud end küllaldaselt kaitsta.

Autori humaansuse aatesse rakendumine on hinnatav, on kirjaniku kutsest õilsa arusaamise dokument. Mis ta sügavuse ja sisetungivuse poolest võlgu jääb, seda tasub ta teatud määral oma inimarmastusliku suunaga.

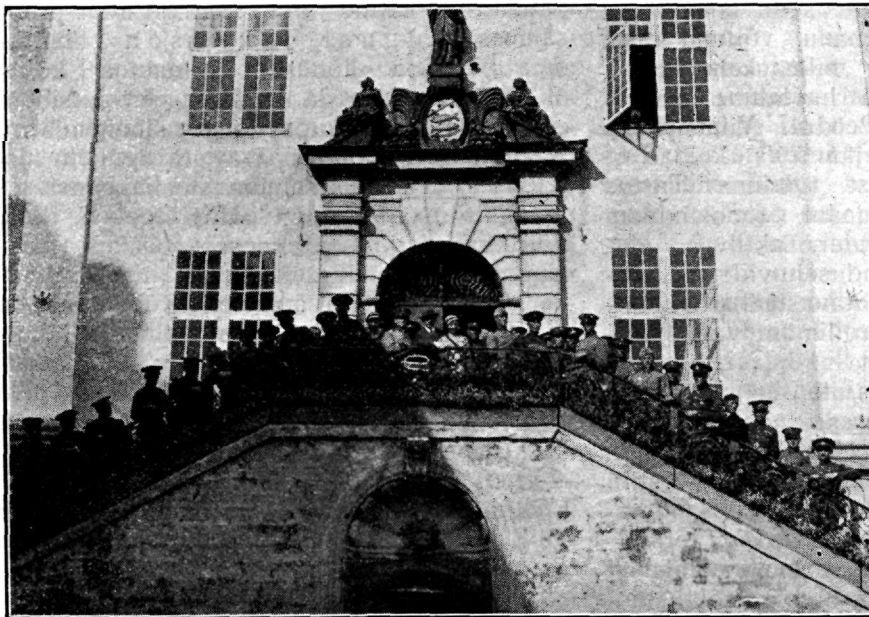
Selle ideelt tõsiselt võetava raamatu autori hingesugulase leiame noorkirjanik Edgar Saksas, kes „Looduse“ romaanide võistlusel 1929. a. sai oma teose „Kodutu“ eest 3. auhinna (väärriks aga rohkeemat, võrreldes kaasauhinnatutega). Mälgi Saaremaa mees on erandnäht, Saksa peretütar Alma aga palju üldisem — igapäevase elu traagiline kuju. Ihnus isa peab oma tüdruku Almat palgata töö orjaks, vend käib Almaga pahasti ümber, teenijatüdruk kiusab ja külarahvas laimab Almat. Kõik see ülekohus on ei midagi suuresti väljapaistvat, vaid nelja seina ja õue piirides toimuv hingenärimine. Autor käsitleb siin inimese füsioloogilist isikut kui tundelist aparaati, millele psühholoogilised elamused mõju ei jäta avaldamata: hing vormib ihu, hingeliselt torgatav - vaevatav kidurdub ka kehaliselt. Alma, see passiivne, algatusvõimetu, kuid kannatuses visa tüdruk, vajaks endale tuge. Viimane puudub ja Alma on võitlusvõimetu. Selliste tugetarvitavate ehk vähemasti õiglaselt koheldud väärivate inimeste peale tähelepanu pööramine ongi autori ülesanne, mille ta ka läbi on viinud. Rahulikult jutustades, ilma et ta pealetungivalt tendentsi levitaks, arendab kirjanik oma ideed, mis on sihitud inimese väikesel viisil tapmise vastu; viimane juriidiliselt võetult ei ole rubritseeritud kuriteoks, kuid humaansuse seisukohalt seda on siiski.

Meisterlik ju Saksa hingeelu kujutus ei ole, ta jätab nii mõnegi tähtsa asja piisavalt valgustamata, ei saa ka nõuda, et algaja kirjanik kohe looks kirjandusliku väärtüübi, kuid elu tõsidusse tungimise tahe, terane silm ning erk süda on kirjanikul olemas.

Samal võistlusparaadil esimese auhinna

Soome kv. allohviteride külaskäigu puhul aug. 1931.

Soome allohvits. ühes
Narva garnisoni allohv.
kogude esindajatega
E. Vabadusesõja esi-
mesel lahinguplatsil
„Keldrimäel“.

Soome allohvits. ühes
Narva garnisoni allohv.
kogude esindajatega
Narva raekoja trepil.

võitnud A. Kirsimäe „Puhastustulega“ omame nüüd ka kergatsi-romani. Selle kangeline jutumärkides Ilmar Mõtsalind, korporant, on autori poolt püütud kui mitte sümpaatseks, siis ometi sallitavaks teha kümnest laagrist inimesile: patriootidele, kunstide harrastajatele, daamidele, esteetidele, sportlastele, pummeldajatele, elumeeslust hindajatele (nii mees- kui naissoost),

ateistidele ja samal ajal sisemisest religiooslusest lugupidajatele, moralistide ja ühel hoobil ebamoralistidele kuni perversluseni. Nii et vaata ja imestle seda poisi-pupet kust kandist tahes — ta on universaalne.

Ühe kehkadivei-tüübi kirjanduses käsitlemine on täiesti võimalik, isegi tarvilik, kui kehkenpükslus pole enam erandnäht, vaid on seltskonna elus maadvõttev väärnäht;

sellist frukti võib ja maksab valgustada kõigis ta seiklustes, narrustes, tempudes ja läbikestvas eneseimestluses — saabuks väga tänulik ja lõbuküllane lugemine, kui autor omab distantsi oma kangelase suhtes. Kirsimäel aga seda distantsi ei ole, veel enam: liig hellitlevalt käitleb ta teda, andstab talle kõik ning püüab poolehoidu võita sellele tühikule lugejagi silmis. Siin on teose ja autori suhtumise kardinaalviga. Lisaks idee võltslus puhastustulest. Võltsid ja täis poosi on Ilmari „kannatused“ ja kogu ta puhastustulest läbikäimine. Odav ja mugav on autori filosoofia hinge puh-taksjäämisest ihu sigatsemise juures.

Kuid ideelisest äpardumisest hoolimata on teosel kui tüübi esindusel oma paik, nimelt negatiivse ja naeruväärse isiku on Kirsimägi siiski annud. Et selline poiss tõsielus oleks laiemalt leiduv ja rollimängiv, selle tõenduse peame autorilt alles ära ootama.

Tänapäeva üliõpilase on keskkujuks asetanud ka Richard Janno romaanis „Metsmees“, mis eesnimetatud võistlustel sai teise auhinna. See teos on laiema, ka Soomelahetaguse tähelepanu võitnud tänu oma hõimuprobleemile, mille kehatuseks on teose teine tähtsaim huvialune „metsmees“: mordva poiss Peedra. Viimane on võetud hõimuaate katsejäneseks: kuidas ta Venemaa metsatagustest tooduna Tartus ümber kujundub. Romaani tooniandvam mees on üliõpilane Rander, aktiivne, elurõõmus, kritiseerija, teadusehuvidega, kohvikukülastaja j. n. e., nähtavasti Tartu teadlikuma ning tulevikus rollimängivama üliõpilasklassi representant.

Võrdlemisi lühikeses teoses tegutseda kahe peakujuga, siinjuures anda hea osa seltskonna-arvustust ja üliõpilasseiklusi — see ei taga, pealegi Janno „lustaka“ stiili juures, täit ümarust ja kumerust ei kummalgi, klassiesindajale Randerile ega erandisikule Peedrale. Headest juureasumistest ja üksikepisoodide piisavamast valgustus- test ei ole jätkunud ütlemis ruumi Randeri hingepoole ja eriti vaimutegevuse fikseerimiseks, samuti kui Peedra areng uutes oludes on jäänud lunklikult kujutatuks.

Neid soovida jäävusi on autor tasunud oma üldise sule teravuse, nägedaoskavuse, öelda-tabavusega, vaimse tegevusega harjunud inimese kirjutada oskavuse tulemus- tega, mis aga otseselt ei kuulu käesoleva ülevaate jälgimispiiridesse.

Kaks ülejäänud „Looduse“ 1929. a. võistlustel kroonitud teost, R. Sirge

„Rahu, leiba, maad“ (II auhind) ja Ernst Krüsteni „Mineviku jahil“ (III auh.) on mõlemad peamiselt ajajärku kujutavad teosed, eriti Sirge romaanis on massid ja epohh (maailmasõja lõpupoolded ja revolutsiooni kolgasündmused) peahuvialused, epohh on ta romaani kangelane, kompositsioon, sisu, detailistik — kõik. Seepärast ei ole siit üksikinimese, veel vähem tüübi otsimine, samuti kui idee avastamine (Sirge peamiselt kirjeldab, koostab materjale aja-looks) suuri löikusi töötav ettevõtt.

E. Krustengi on katsunud fikseerida ligikaudu sama ajajärku, on püüdnud seda teha ühe inimese, antikvaar ja angel- daja, elu- ning perekonna loo kirjutamise kaudu, kuid ta on seganud sisse tarbetut romantikat ning fantastilist tagatrepi ele- menti ja kaotanud jalge alt reaalse pinna. Käristades end kahe ülesande vahel: maalida ajajärku (lähemalt antiikasjadega kau- bitsemist) ja kujundada inimest, on noor kirjanik omad jõud üle hinnanud, jätnud lunastamata omad vekslid.

Ajajärgu romaani alal seni kõige keha- kamaid raamatuid turule saatnud noor proo- samees August Jakobson ilmutas oma „Tuhkru hobuse“ kolmanda köite, milles käsitleb aega 1917. a. revolutsiooni eelõhtust kuni okupatsiooni lähenemiseni. Ka temal on epohh määrav, ta agulielu kir- jelduses, keset suursündmuste kajastusi ses madalas maailmas, on palju tegelasi, kuid kõik nad kujutavad enesest osakesi mas- sist, tõusmata üle selle massi ning preten- deerimata täistüübi nimele. Kõik nad on ühed paljudest, kes ei loo ajalugu, ei hul- gakesi, veel vähem üksikuna; nad on eral- damiseks liiaks käestlibisevad. See pole süüdistus kirjanikule, kel on teine meetod, kui praegu selsinatsel ülevaatekirjutajal.

Selt kõrvalepõikelt sedapuhku võistlu- sest mitte osavõtnud kirjaniku juure asume jälle „Looduse“ kroonitute vaatlemisele, aastast 1930.

Helene Ranna I auhinnaga esile- tõstetud romaani „Keha ja vaim“ prokla- meeriti kui positiivset teost. Seda ta ka on oma idee poolest kui asunikuromaan ja koduehitamisele ning -ehtimisele ergutav kirjasõna. Kui aga tõsielus ka kõik nii kergesti läheks! Romaani kangelanna Ilma loobub kooliõpetajanna kohast, abiellub külapoisist-mehaaniku Augustiga ja varus- tatud põllumajandusliikude kogemuste, teadmiste ja inventaariga, asub ta koos me- hega looma uut kodu maalõikel, millel seda teha ei ole raske; mees jääb vabrikusse

Soome kaitseväe allohvitseride külaskäigu puhul augustis 1931.

Soome kaitseväe allohvitseride lahkumine Tallinnast 11. VIII 1931.

edasi teenima, hankides sealt lisatulusid; ka oma päranduseosa isakodust tuleb Ilmale abiks, samuti nagu majapalgid mehekodust, ämm aitab, lapsi esialul, päris real aastail ei soetata; mees on naisele igati sõnakuulelik, kõige krooniks saab noorpaar veel ämmalt 500 vene kuldrubla päranduseks. Need olid peaaegu kõik lisaoodustused väljaspool tavalisi asunikukohale osaks langevaid riigi hõlbustusi, millest viimastest autor küll ei räägi, kuid millest ilmajäämisest ka ei kõnelda. Niiviisi asunikukohta rajada ja edukalt pidada, pealegi kus Ilma, see hakkajam ja targem pool, on igati aktiivne ning positiivne naine, kellele raske põllutöö on päris kontimööda, niiviisi asunikutseda on tõesti kerge, nagu „nukumäng“, millise määritleu autor ise annab oma kangelanna teole. Kas aga reaalelus kõik nii kergesti läheb, selle küsimuse jätab autor vastamata, ja meil on põhjust kahelda selle muinasjutu tõelisuses. Autoril polegi vastmäinitud küsimus olnud küsimuseks, tema hool paistab olevat ainult see, kuidas kroonida ühe haritlanna „ene-seohverduslikku“ maale, rahva sekka minekut. Veel kummalisem: kirjeldatud koduloomise tegevus ei võivat rahuldada ühe nii õilsa inimese, nagu Ilma on, vaimu, see rahuldavat vaid keha; vaimunälja kustutamiseks toob siis autor tegevuslavale ühe

kunstliku inimese, soomlase, astraalkehalse ja vaimust täislaetud (nagu Leydeni purk) mehe Ilmale seltsiks, viljatult ja igavalt filosofeerima ning, kui sellest vaimlisest ühendusest tekib ähvardusi kodurahvale, koristab autor soomlase jälle ära, jättes „ümbersündinud“ Ilma edasi tublitsema.

Nimetatud paberlikkuse jätame aga romaanist vastu võtmata ja peame huvitavaiks peaasjalikult töö ja maaelu kirjeldusi, samuti mõningaid maainimestest kõrvalkuje, kelle iseloomustamiseks autoril ei puudu oskus.

Oma idealismiga ja Ilmast-naise eeskujulikkusega on autor jäänud poolele teele. Täiesti, kõigisse raskustesse anduva naiskangelanna asemel on ta loonud vaid nagu mingi asunikutalus suvitaja ja talvitaja. Naise on loonud autor tubli, kuid on pannud ta „nukumängitsema“.

Maaelu kujutada, liiaks kolme inimpõlve kestes, tahab Johannes Lapp'ki romaanis „Vabaduse eest“, milles ainus tõsielukajastav ja kirjanduslik „väärtnus“ on see, et raamat krooniti teise auhinnaga, millise puhul autorile tõesti võib õnne soovida — nagu loteriivõidu puhul, nii pime on sedakorda olnud õnn...

Kõnealusel teoses on inimesed, nende põhjendamatud, sageli operetlikud teod,

nende labased väljendused, kogu paikapidamata esinemine peaaegu nagu unenägu, virrvarrilik ja banaalne unenägu. Ja ainult unes võib sellisele sepitsusele panna nii kõlav ja paljutöötav pealkiri nagu „Vabaduse eest“. Et minu ülesandesse aga ei kuulu unenägude seletamine, siis lähen üle viimase 1930. a. auhinnatud romaani juure.

See on Pedro Krusteni „Õilis vale“, millele ainult 3. auhinna määramine on vale ja pealegi mitte õilis. Krusten juhatab lugeja seni Eesti kirjanduses sõõdisseisnud kohtunikude ja advokaatide inimeste, osalt ka ametalalise maailma, maailmes viimast kahjuks üksnes raamatu alguses ning riivates kaugemal tegevuse tagapõhjuna. Selle asemel pakub kirjanik isikute-, kahe abielupaari, romaani, milles on püütud valida tüübilisem ja tänapäevale iseloomulikum. Kõik need neli kuju, advokaat Naber oma mugavuses, ta naine oma tõusikkuses ja pretensioosikkuses, kohtuametnik Hakkaja — kokkuhoius ja oma maja poole rühkimises, ta naine — passiivsuses ja „õilsama elu“ poole vaikses õhkamises, — kõik nad on usutavalt kujutatud, läbi viidud ja autor on osanud nende vastu huvi äratada. Nad on täitsa võimalikud meie kaasaja seltskonnas ning teostavad autori eitamisiideed: õilsa vale kummardamist, valehiilguse ja ühekülgsuse, vale hüve pooldamist, isegi selle eesmärgiks seadmist — kes aktiivselt, kes kodurahu säilitamiseks; ja tulemused ei lase end oodata: Napradele aineline-eksisteerimise pankrott, Hakkajaile hingeline kägardumine: oma maja peavarjuks ja möödasõitva hobuse pabulad labidal, aia väetuseks... (See on juba sümboliks tõusev üksikasi).

Kuigi autor ei ole loonud omadussõnaksavaid nimekandjaid tüüpe, siis need nimed ometi katavad kujukalt hea osa tosinanimesi tõsielust.

„Looduse“-laureaadid läbi, jääb veel tutvuda pooletosina raamatuga. Neist Valter Uibopuu politsei-romaan „Suletud ring“ on tähelepanndav oma lialduse ning ühekülgsusega. Tütarlaps agulist, Elli Peep, oma rikkimineva elulooga on selle teose selgrooks. Tema hukutajaiks saavad konstaablid ja rajooniülem, kes kõik on kui ühest valemist tulnud oma liiderlikkuses ja nahksuses. Sugulise lõtvuse pitseriga on märgitud ka politsei naisteenijad, kellest üks eriti jõõrane-jõhker. Mis politseiniku kutses leidub kohusetruuduslikku, teenistusraskuslikku, isegi eluga riskeerimist, selle jaoks on autoril silmad kinni — või

vaatab ta meelega kõõrdi. Reaalelu asemel viril pilt. Elli Peep, see vastupanuta hukatuse teed veerev tüdruk, on autorile ainult ettekäändeks keskuse valgustamiseks ja värvimiseks. Viimase sihi taotlemisel aga ei oleks vajagi ohverdada Elli Peepu, sest nii tahtejõuetu kui see inimene on, võiks ja peakski ta kannatama ja langema igas teises asutuses, kui aga langetajad olemas on. Piitsutades ja oma arust loodevasti äraparandades politseinikud, usub Uibopuu vististi, et siis ka Elli Peep oleks päästetud. Kuid ei see nii läheks. Oma päästetöö katse pidanuks autor sihtima mujale, Elli kodu kõige pealt, samuti ühiskonna elu juurtesse, mis aga peab jääma ootama suutlikumat kirjanikku.

Otsemasse lõbumajja viib lugeja E. d. Männik oma „Halli majaga“, mille puhul lühidalt lausuda võib: nüüd on meil ka sedasorti kirjandus olemas ega tarvitse me enam tõlgetega leppida. Autoril on vist soov olnud, aine esmakordsusega algupäratseda. See on tal ka õnnestanud — muidu: hall aguliliteratuur.

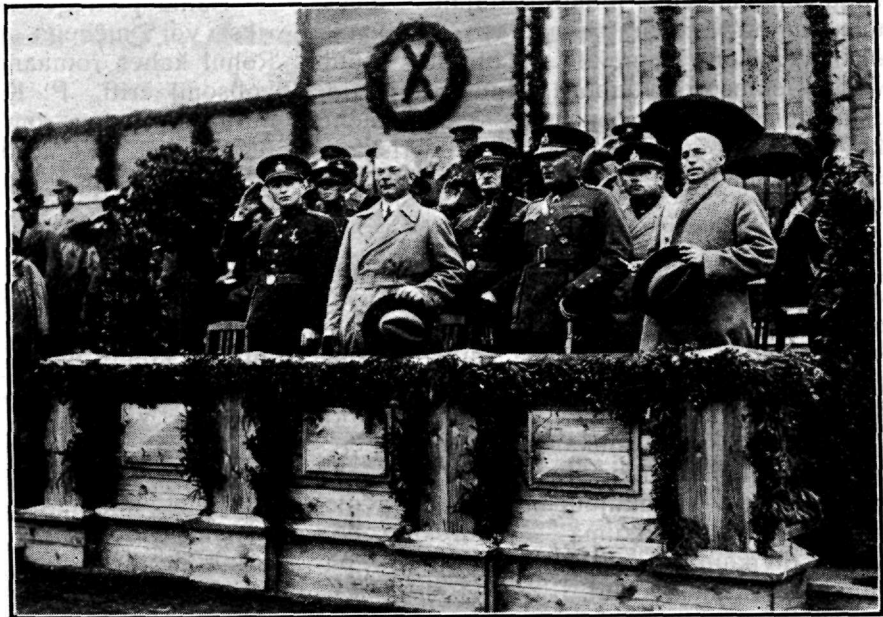
Arno Raag ilmutas „Kaduval teel“ ja ristis selle romaaniks Eesti vabadussõja päevilt. Vabadussõja kirjanduslik käsitlus, veel vähem ajalooline kujundus on ses teoses õige puudulik. Vabadussõda oli autorile tarvis üksnes popsnik Toomas Kõrrekivi suguvõsa kustutamiseks, selle viimse liikme Mardi hävitamiseks. Nii on Mardis, jutu keskkujus, palju vähem sõdurit kui traagilist figuuri. Traagika ise võrs sub ammuseist küla sotsiaalseist vastoludest ja seisuste vaheseintest, mille põhjalikuma uurimise autor on jätnud tegemata, selle vastu aga kuhjanud popsnikule oht-rasti saatuse lõõke. Mart jääb sama väherilmeliseks nagu on üksluine kogu jutustusviis, olgugi et probleem — sugukonna hävitamine liige liikmelt — on küllaltki valus.

Betti Alveri jutustuses „Invaliidid“ ei esine mitte sõjainvaliidid nagu pealkiri oletada lubab, vaid mingid kummalised ja autori poolt küllaldaselt põhjendamatud inimesed, kes kuskil rannakülas, kes selle elanikuna, kes jälle juuresattununa, veedavad mõninga lõike oma elust. Nende vahel sünnib kah midagi, kuid sama imelikult ja haiglaselt nagu nad ise on.

Teose erinevuseks võib pidada selle tegevusvälja: kalurite küla, millist keskust seni vähe on meil tarvitatud. Ehtis rannaraamat pole teosest mitte kujunenud — tuleb veel tükil ajal rahulduda (ja maitsta) Strindbergi „Hemsö rahva“ ja Aho „Süda-

Üleriiklikkude kaitseväge spordivõistluste puhul Narvas, 8.—9. aug. 1931.

Kamini k. t. Kohtu- ja Sisemin. J. Hünerson võtab vastu sportlaste paraadi.

metunnistusega“, mille tõlked meil õnneks juba olemas.

Hoopis erinevas teoses, eksootilis-fantastilises romaanis „Ararauna“ lõi K. A. Hindrey poisikese, kes on kaunis kehalt ja hingelt — säärane oleks väga tarvilik ka reaal-, meie oludes. Peale selle on kõnealuses teoses maastikul ja loodusel, millised jällegi meie omadena kujuneksid kirjjaniku terava ja rohkem-nägeva silma kaudu iseäranis huvitavaks. Peab ootama, millal K. A. Hindrey kogub ja välja annab ramatuna omad lehis avaldatud Pühajärve ja Võsu kirjad.

Uudismaad tahab pisut liigutada K. Ehrmann jutustuses „Sõdurite elu“, kuid pole sõdurite elu ega sügavama olemuse kirjelduses meiekirjanduslikul uudismaal kütisepõletamisest kaugemale jõudnud: kõik on veel algeline, korraldamata, plaanitu. Nagu Ehrmann seda teeb, võiks iga sulevilunum reamees säärase raamatu turule saata. Pealiskaudselt kujutab ta sõdurit, hoopis luustiklikult ohvitseri.

Iseenesest oleks see ala üks huvitava-maid, psühholoogiliselt võttes ja psühhika kaudu keha mõjutamise seisukohalt. Kuis inimene distsipliini all oma isikliku mina erinevused kaotab, kuis ta omatahe nivelleerub, kuis ta massiks muutub, mõni õrnem ka murdub; teisest küljest aga, vastutasuks, seltsimehelikkuse meele juure või-

dab, massiosana end tugevamaks tunneb, demokratiseerub. Kui huvitavalt ja hingesegi lõikavalt kujutab näit. E. M. Remarque oma ülemaailma kuulsa romaani II jaos „Teekond tagasi“ just seda sõduri seltsimehetunnet — nii et sõjast koju pääsnud ja eraellu laialipudenevad kaevikumehed end tunnevad kui haiged üksi olles ja taas üks-teist üles otsivad; nii oldi sõjas kokku liidetud: kristlane ja juut, ohvitser ja reamees.

Edasi, kõik see kambaelus ja distsipliini rangide all tekkiv poiste-meeste huumor. Ja veel: sõdalase kutset rahu ajal võib ju käsitella kui mängu, kuid kui kõige tõsisemat ja kibedatki mängu, mille kõrval mõnigi vabakutse on kui nalja asi. Kuidas see mänguna paistev tegevus inimese sisimas aga tõsiduse ja äärmisegi tõelisuse kuju võtab — selle valgustamine, iseäranis manöövrivate puhul, oleks jällegi eriline tänulik lõige sõduriromaanis. Ehrmanni raamatust seda kõike otsida ei maksagi. Liiaks kerge on talle ülesanne paistnud, lootis, et võtan uue ja hea aine — aitab sellestki.

Väheköitelisest novellitoodangust (4—5 raamatut) lähen paari sõnaga ruumi nappuse tõttu üle, liiati, et neis novellides mitmel on esiplaanil stiil, ehk siis situatsioon, ühel ka tendents; tüüp aga — juba novelli piiratud ruumi sunnil — siin rohkem kontuuristatud kui lihaverestatud. Siiski üks

novellistidest, Karl Rumor, kogus „Kui Saara naerab“ valdava osa ruumist eraldab voodikangelastele, himuratsutajaile mees-tele, kujutades neid „kangelasi“ võrdlemisi üksikasjaliselt, kumeralt ja tüübini küüni-valt. Usume, et Rumoril nende subjektide esindamisega oli eesmärgiks eksperiment: kui kaugemale õige võib minna teatud riskantsete seksuaalsete olukordade kirjeldamisega.

*

Asudes tegema kokkuvõtte, vaatame, milline nägu ja kaal on neil inimesil, kes meist siin mööda on defileerinud, kui palju see kirjandus elu kajastab ja kuidas ta suhtub viimasesse.

Kõige pealt eraldame Tammsaare Indrek-nooruka ja Tammanni Vidriku pere-mehe, mõlemad mineviku inimesed, esimene pealegi väljakujunematu. Sellega oleme kõige väärtuslikuma — Indreku — ja kõige tüvikama-jõulisema — Vidriku „paruni“ — väljasulgenud.

Ülejäägist ei leia me peaaegu ühtegi täismeest sõna aktiivsemas, mahlakamas, loovas mõttes, ei leia ka äärmuseni viidud erandtüüpi või kihiesindajat, selle kirjanduslikuelulise väljatöötusega, tundmuselt või kalduvuselt või tahteliselt viimse konsekventsini viidut — nagu näit. on Gogoli novelli „Mantli“-kangelane Akakij Akakievitš, sama kirjaniku Tarass Buljba, või Balzaci Pons, „Isa Goriot“ — või meie omast, hilisema aja kirjandusest Tammsaare Pearu „Tõe ja õiguse“ I andest.

Ei ole kahe viimase aasta kirjanduses loodud tüüpi, kelle nimi tõuseks populaarselt tarvitataavaks omadussõnaks nagu näit. Gogoli kitsipung Pljuškin.

Valitseb passiivne, järjekindluses lonkav, veel väljakujunematu, väheiseloomustatud, veider ja negatiivne mees. Võtke Metsanurga, Rohu, Kirsimäe, Krustenite, Rumori, Mälgi, Janno, Lutsu, Mõtslase, Jakobsoni, Kärneri, Arno Rao, H. Ranna, V. Uibopuu, B. Alyeri mehed — kõigile neist leiate vastloeteldud iseloomude rubriigistikus kohta, mõnele mitmeski lahtris, olgu nad siis eespoolvaadeldud peategelased või paralleel- ja hoopis kõrvalkujud (kellel ma ei peatunud). Et niisugusist meestest elus keegi suurt rolli mängiks, tõelisust oma tahte järgi kujundaks — kes seda loodab? Vahest ainult negatiivsed jätavad ellu vajutatuid järgi (nagu Lutsu pankrottmeister).

Õieti tähtis osa on eraldatud vastvaadeldud kirjanduses naisele; väljaarvatud H.

Ranna asunikuperenaine on need naised kõik passiivsed, rikutud või rikutavad.

Naine peategelaseks ehk tsentraalfiguuriks või mehega võrdseks huvialuseks: Rohul kahes romaanis, Kärneril samuti, Jakobsonil eriti, P. Krustenil, V. Uibopuul, Mõtslasel kahes romaanis, Ed. Männikul ja real teistel. Et need naised seda tasuksid, mis mehed elus võlgu jäävad — kes sedagi loodab?

Mingi suure, elu mõjustava idee rõhuvalt läbiviimist kohtame vähe, enam küll ideelist värvingut, aja ja seltskonna kriitikat, suures osas lihtsat kirjeldust. Metsanurgal kompromissiteos, Lutsul — pankrott, A. Raol, Kärneril, Jakobsonil — eludraama, viimane ühtlasi kasvatuskriitiline teos; Kärneri „Unustatud Emajõgi“, Rohu „Aeg“ ja „Nauding“, Mõtslase „Mäng“ ja „Mõrane hing“, P. Krustenil, E. Saksal, Jannol, Uibopuul j. m. t. ühiskonnaelu ja erikihtide kriitika, kus ei puudu ka otsemaid ideid ja õhutusi humaansema elu kasuks. Ja eks argielu arvustavais tõiski üldse ole kirjanikku kirjutama lükkavaks jõuks tung paremuse poole, isegi muidugi, kas seda tungi väljendatakse noomimis-tõrelemisõnadega (nagu Roht), või kaudselt, teatud olu- ja vahekordade valgustamise teel (näit. Saks).

On rõhutatud meie uuema kirjanduse eluläheduse suuna, on sageli leitud, et see kirjandus on tihedas seoses meie tõelisusega. On see aga tõepoolest nii? Nagu nägime eespool, ei saa me näit. ärimehest kuigi põhjani ammutavat pilti kõige selle tegevusega ühenduses oleva loovuse, põnevuse, üksikasjalikkuse ning põhjendusega. Samuti ei ole meil piisavat käsitlust tänapäeva põllumehesest kui organiseerivast agraartegelasest; kuigi ohtrasti tegeletakse naisega, ometi ta hingeelu kujutuses kohtame vähest sissetungivust; on hoovõte, külgeasumisi, kuid mitte juurteni kaevumist. On veel tükk maad tõelise eluläheduseni sõna kõikehaaravamas mõttes. Ja kui veel loendame täitsa söödis alad, siis on tundmata maade väljad üsna tähelepandavad: nii puudub meil laiemaulatuslik politika- ja parteitegelase romaan, mis alles valgustaks meie praegust ühiskonda: mis ta on, kuhu tüürib, mis tast saab; edasi puudub õpetaja-, arsti-, pankuri-, töösturi-, kohtuniku-, sõduri-, hingekarjase-, ametniku-, lehetoimetaja-, õpetlase ja nii mõnegi teise ühiskonda moodustava teguri romaan. Tõepoolest, eluläheduseni on veel hea tükk maad. Ja aega on selleks ka.

Püüame aru saada.

Selgitusi A. T. „Ääremärkuste“ puhul. *)

J. Junkur.

Kui mina meie pataljoni-, kompani- ja patareülemate ühendatud kursusel mõned märged, mõtted ja võrdlused „Söduri“ tarvis kirja panin, siis olin kaugel soovist kedagi isiklikult puudutada. Samuti ei tahtnud ma ka kaugeltki kõike, mis oli Prantsusmaal, meie kaitseväe õppeala korraldajatele ideaalina eeskujuks soovitada.

Et aga lugupeetud A. T. minu kirjutisest siiski vastupidist välja on lugenud, ja omis „ääremärkuis“ minule ette heidab, nagu oleksin mina, võlutuna prantsuse majorite kursusel omandatud vormidest, meie kodumaa lisi sündmusi valgustanud millegi meile hoopis võõra alusel, siis olen sunnitud asja selgitamiseks veel kord sõna võtma.

„Ääremärkuste“ autor avaldab arvamist, et sama prantsuse kindral, keda ma oma artiklis mainisin, minu võrdlusi lugedes minu peale tõsiselt pahane võiks olla.

Julgen väita, et lugupeetud A. T. siin prantsuse vaimu hindamisega kõvasti eksib. A. T-le ei peaks olema teadmata, kuidas prantslased teiste arvamisi austavad, ja kuidas prantsuse õppejõud õpilasi iga küsimuse juures vabale mõtete avaldamisele välja kutsuda püüavad. Ja kui kellegi arvamisid juhataste töekspidamisega just ühte ei lange, siis selle üle seal sugugi ei pahandata, isegi kui õpilase arvamisid ekslikud oleksid.

On väga rõõmustav, et lugupeetud A. T. mõni lehekülj omist „ääremärkusist“ eespool ka „eesti vaimu“ nimel üles kutsub mõistlikult suhtuma kõigele sellele, mida teised ütlevad.

Pöördume nüüd selles vaimus väheseks tagasi minu eelmise kirjutise juure.

Meie ühendatud kursuse õppeeesmärgi kohta tähendasin seal, et see minule liig laialdasena paistis. Kui lugupeetud A. T. nüüd väidab, et meie ohvitserid omi oskusi ja teadmisi järjest arendavad, süvendavad ja värskendavad, isegi mitte halvemini kui mujal, siis see veel vaid kinnitab minu poolt avaldatud arvamist.

Mis puutub meie noorte ohvitseride ettevalmistamisse, siis seda küsimust mina oma artiklis üldse ei puudutanud. Siin aga olgu nüüd à propos tähendatud, et kui ma

omal ajal, kus meil kolmeaastase kursuse sõjakoolis sisseseadmise küsimus päevakorrale kerkis, selle üle mõnede prantsuse ja belgia kõrgemate ohvitseridega mõtteid vahetasin, siis ei olnud need sugugi üksmeelselt A. T-lt tsiteeritud St. Cyr'i sõjakooli ülema abi arvamisel.

„Asjata ajakulutamine,“ väitsid mitmed kadettide väeosadesse praktikale saatmise kohta: „Kui noor ohvitser sõjakoolis tugeva teoreetilise aluse saab, siis kohaneb ta väeosas kiirelt ka oma praktilise tööga.“

Märgin selle arvamise siin ära ainult näitena, kuidas meie oma noorte ohvitseride ettevalmistamise küsimuse kohta välismaa ekspertidelt mitmesuguseid otsusi oodata võiksime.

Aga milleks, lugupeetud A. T., üldse rääkida prantsuse või teiste välismaade ekspertidest, kes meie oludega pole tuttavad? Püüame kõigepealt saada teada meie oma ohvitseride arvamisi. Pole ju siin tähtis ainuüksi idee, vaid pigemini küll see, kuidas see idee meie oludes teostatud on ja missuguseid tulemusi ta annab.

Kursuse õppekava juures peatudes märkisin ära, et selles üllesseatud eesmärgi kohaselt domineerivalt esinesid loengud, laskeasjandus ja praktilised tööd relvade korrashoiu alal, kuna aga harjutusteks kaardil ette oli nähtud ainult 34 tundi.

Lugupeetud A. T. näitab nüüd kursuse kevadise perioodi tööaja arvestustabeli abil, et loenguid oli siiski vähem kui praktilisi töid.

Mina võtsin võrdlemiseks ühelt poolt harjutused kaardil ning teiselt poolt loengud, laskeasjanduse ja praktilised tööd relvade korrashoiu alal; A. T. võtab aga ühelt poolt loengud (selle mõiste järele, nagu see oli väljendatud õppekavas) ja teiselt poolt kõik praktilised tööd (ühes arvatud muidugi ka laskeasjandus ja praktilised tööd relvade korrashoiu alal).

Sarnase arvestamise viisi juures meie, arusaadavalt, iialgi ühesuguste tulemusteni ei jõua.

Ettetoodud tundidtabeliga tahab lugupeetud A. T. ühel hoobil põhjendamatuks tunnistada ka minu väljendust, et „kui meie ühendatud kursusel kuni kuus tundi loen-

*) V. „Söduri“ nr. 31/32.

guid päeva kohta tuli, siis ei ole see ikkagi nagu päris kooskõlas meil maksva õppe-meetodiga.“

Aga heidame korraks pilk kursuse tunnikavale. Sealt leiame kohe:

Kuupäev	Kellele	K E L L A A E G					
		0800—0850	0900—0950	1000—1050	1100—1150	1200—1250	1300—1350
Teisipäev 3. veebr.	Pataljoni ülematele	Sõjalise kasvatamise ja õpetamise meetodid (loeng)		Suurtükkide materjalosa (loeng)	Sõjapsüko- loogia (loeng)	R. K. K. A. lahingdoktriin (loeng)	
Neljapäev 5. veebr.	Sama	Suurtükkide materjalosa (loeng)		Gaasiasjandus (loeng)		Sissejuhatav loeng taktika alal	

jne. jne.

Kuna vana õppemeetodi üheks peamiseks paheks oli just loengute ülirohkus, ja kuna lugupeetud A. T. ise nende esirinnas sammus, kes meile soovitasid „meist mõnetuhande kilomeetri kaugusel“ oleva riigi paremat meetodit, siis tahaksin meeleldi uskuda, et see uus meetod meil täielikumalt ellu viiakse.

A. T. ligidalseisvaist ringkonnist olengi juba kuulnud, et järgmine kursus tulevat hoopis lühem. Loodetavasti ei lühendata seda ometi taktikaliste harjutuste arvel. Ootame ära! Kui aeg tuleb — näeme.

Mis puutub minu ettepanekusse teatud loengute laialisemale kuulajaskonnale ettekandmise kohta, siis ei näe ma mitte, mille poolest see meile nii väga võõras ja meie oludes teostamata võiks olla.

Nüüd kõik need teised märkmed, mildest A. T. arvab, et „enamik neist autor ise oleks jätnud kirjutamata, kui ta oleks suutnud loobuda prantsuse majorite kursusel omandatud vormidest.“

Võtame näitlikud ja praktilised tunnid. Tahaksin küsida, milles ilmnes minu kirjutise tähendatud osas prantsuse vormide mõju?

Võtame relvade hooldamise ja laskeasjanduse, võtame ratsasõidu, suusatamise ja võimle-

mise. Millise meile „hoopis võõra“ olukorra alusel valgustasin ma neid meie „koolimaalises ühiskonnas“?

Võtame taktikalised harjutused kaardil ja maastikul. Kas ei ole meie

oludes tõesti võimalik korraldada õpilasilt antud lahenduste üldiseid ja kõigekülgeid läbiharutamisi iga eriala eesotsas seisvate spetsialistide osavõtul? Usun, et oleks; sest käisid ju jalaväe inspektor, suurtükiväe inspektori abi j. t. pidamas kursustel loenguid. Mõne tunni oleksid need oma erialadel kogemusterikkad juhid meile kindlasti veel pühendada võinud.

Võtame kursuse juhataja ja lektorid. Ei tahaks uskuda, et lugupeetud A. T. eitab värske riviliste kogemuste tähtsust kursuse õppejõudude juures, või et ta vormi kõrval leida ei suutnud minu märkusest lektorite riituse kohta.

Mis puutub, lõpuks, kursuse kuulajaile peale pandud ühiselu sundusesse, siis ei võtnud ma sellegi vastu sõna mingi välise vormi mõjul, vaid ikkagi sellepärast, et ma igale ohvitserile tema elukorteris valimisel vabadusejätmist meiega olukorras õigemaks ja paremaks pean.

Loodan, et lugupeetud A. T. tema enese poolt „Sõduris“ nr. 31/32, lhk. 848 ülesseatud ilusa põhimõtte kohaselt ka minu väidetest vähemalt aru saada püüab, olgugi et need pole esitatud mingi pika traktaadi või põhjaliku uurimuse näol, vaid lihtsalt lühikeste märkmete, muljete ja võrdluste kujul.

Järeilmärkuseks J. Junkru artiklile „Püüame aru saada“.

Meil on tõsiselt heameel kuulda, et lugupeetud J. Junkur siiski mitte „kõike mis oli Prantsusmaal“ meile ei soovi „eeskujuks soovitada“. Kui see põhimõte oleks tõesti juhtunud ka „Märkmete ja muljete“ autori

sulge, siis, usun, need märkmed oleksid kujunenud sootu teistsugusteks ning oleks vist puudunud igasugu tarvidus ääremärkusteks.

Kõik see on nüüd juba minevik. Kui selle mineviku õpisenäena meie mõttevahetuses

tulevikus jääb püsima ülaltoodud ilus põhimõte, siis, arvan, „Sõdur“ oma veerge sellegi juhul pole kulutanud asjatult.

„Mõistlikult suhtuda kõigele sellele, mida teised ütlevad.“

„Ka minu väidetest vähemalt aru saada.“

Usun, nende põhimõtete järele olen käinud minagi oma ääremärkuste kirjutamisel, loobudes nimelt täielikult komenteerimast lugupeetud J. Junkuri isiklikke arvamusi. Mille vastu ma protesteerisin, see oli ju ainult kriitikata paralleelide ja võrdluste tegemine meie ja prantsuse kursuste vahel, kus puudusid kindlad põhimõtted, mida autor vähemalt ise peab õigeks.

Lugupeetud J. Junkur kirjutab sõnasõnalt „meie ühendatud kursuste õppekavas nad (loengud) moodustasid aga kaugelt lõviosa.“

Näitasin täpsate arvudega, et see väide

on ebaõige. Oma selgitustes J. Junkur püüab midagi õiendada, esitades meile 3. veebruari päevase loengute kava, kust on näha, et sel päeval kursustel peeti 6 loengut. Kas lugupeetud J. Junkur tõesti nõuab, et selle ühe päeva kava tõendab „Sõduri“ lugejaile väidet, et „see ikkagi ei ole nagu päris kooskõlas meil maksva õppemeetodiga“?

Mis on üks õppepäev, võetud pealegi keset süda-talvet? Pidi siis kursuste juhataja tõesti kõik loengud päevade kaupa doseerima niiviisi, et igale neist ei oleks tulnud, ütleme, üle ühe-kahe loengu? Ja meie ilmastik kesktalvel — kes meist ei tea, milliseid raskusi see esitab sageli praktiliste õppuste korraldamisele. Arvan, et niisugused andmed kursuste tööst ei võimalda tuua mingeid võrdlusi „vana“ ja „uue“ meetodi kohta, mida siiski püütakse teha selgitustes.

A. T.

Õhu- ja gaasikaitse alalt.

SAKALAMAA ÕHUASJANDUSE ÜHINGU ASUTAMINE.

6. augustil s. a. asutati Viljandis Sakalamaa Õhuasjanduse Ühing. Asutamise koosolek oli kokku kutsutud Viljandi linna-pea hra Maramaa poolt kino „Tähe“ ruumesse. Koosoleku juhatajaks valiti hra Maramaa, protokolleeris kapten Saar. Koosolekust võttis osa umbes 100 inimest. Hra Maramaa tutvustas koosolijaid ühingu asutamise käiguga, milleks tõuke andnud möödunud talvel kaitseväge lendurite poolt korraldatud ringsõit kodumaal, millal siis ka külastati Viljandit ja propageeriti õhuasjandust. Kõneleja tähendas, et eraõhuasjandus on toeks riigi-õhuasjandusele ja soovitas et ühingu tegevusest osavõtaks võimalikult laiem rahvakiht, et seega ühingu oleks võimalik intensiivsemalt teosteda.

Hra Maramaa avakõnele järgnes õhu-kaitse staabi ülema major Vernik'i huvitav ja ladus ettekanne lennuasjandusest, mida selgitasid valgusepildid. Major Vernik käsitles lennuasjandust ja ta arengut, näidates, milliseid soodustusi pakub lennuk rahuaegses läbikäimises, kus tänu sellele moodsale liiklemisevahendile isegi põhjanaba on nihkunud meile üsna lähedale. Kuid tuletas ühtlasi meelde, et lennuk on ka kohutavaks relvaks sõjaajal.

Kõneleja konstateeris muu seas, et kuna teistes provintsilinnades õhuasjanduse ühingu ei ole veel ellu kutsutud, sammub Viljandi ses suhtes esirinnas. Avaldades lootust, et Viljandi kujuneb seetõttu tähtsamaks tugipunktiks era-lennuasjanduse arendamises. Eralennuasjandus olevat tarvilik, kuna Eesti on võrreldes teiste Euroopa riikidega lennuasjanduses hoopis maha jäänud ja vastavas statistikas on Eesti kohta seni iga aasta olnud märgitud null.

Pärast seda tutvustas koosoleku juhataja osavõtjaid ühingu põhikirjaga, mis on juba registreeritud. Selgub, et ühingu eesmärgiks ei ole mitte ükski lennuasjanduse vaid ka ühtlasi gaasikaitse arendamine.

Liikmeiks registreerisid endid 46 koosviibijat ja liikmemaksuks otsustas koosolek määrata 1 kroon aastas. Samas valiti ka esimene ühingu juhatus, nimelt: hrad A. Maramaa — Viljandi linna-pea, H. Lauri — Viljandi maavalitsuse esimees, kol.-lt. G. Kirschbaum — 5. srtkv. gr. ülem, H. Ungern-Sternberg — end. Viljandi mõisa omanik ja agaram õhuasjanduse tegelane ja kapten E. Saar — Sakala üks. pat. adjutant. Revisjoni komisjoni valiti hrad Meibaum, F. Verncke ja Puhk.

Pikemaid rääkimisi oli veel ekskursiooni korraldamisest Saksamaale, kuulsasse Rossitteni purjelennu-kooli ja Königsberki. Otsustati ekskursioon eelpool mainitud koh- tadesse korraldada käesoleva kuu keskpai- gas. Sõidukulu sinna ja tagasi ühes välis- passiga oleks 20—25 krooni, olenevalt sel- lest, millist veoabinõud kasutatakse. Kui arvestada ka veel ülalpidamist, siis ehk oleks kulused kõige enam 50 krooni. See

lõbu ei ole liig kallis, kuid on küllaldaselt huvitav.

Soovitati veel, et ühing peaks püüdma saata mõne liikme Rossitteni purjelennu- kooli õppima mootorita lendu ja purjelen- nukite ehitamist. Kulud tõuseks umbes 600 kroonini ja seda peaks ühing jõudma finant- seerida. Kui see teostub, siis tahetakse tal- ve jooksul koha peal ehitada mootorita len- nuk õppeotstarbeks. L-r.

Kooliõpilaste osa Vabadusesõjas. *)

K. Tuvikene.

II. Tartu kooliõpilased.

Treffneri gümnaasiumi ja Kom- mertsikooli õpilased kaitseliitlas- tena lentsalkades.

Tartu ja Tartumaa kooliõpilased ilmuvad Eesti ülesehitamiseks oma kaasabi pakkuma juba järgmisel päeval pärast Ajutise Valitsuse tegevusse astumist, s. o. 12. novembril 1918. a. Sel päeval peetakse kommertsikooli ruumides poolavalik koosolek, kus kutsutakse õpilasi kait- seliitu astuma. Suurima vaimustusega annavad endid paljud üles — need on esimesed vabataht- likud, kes lähevad Tartu kaitseliidu ridadesse.

Umbes samal ajal on ka Treffneri gümnaa- siumi õpilaskonnas tekkinud mõte võtta osa kait- seliidu teenistusest, kuid mitte üldises linna kait- seliidus, vaid oma lentsalga, milline kuuluks kaitseliidu koosseisu. Esinetakse palvega direk- torile, kes lahkelt annab oma nõusoleku kooli juures lentsalga formeerimiseks, kuhu lubatakse vastu võtta vanemate klasside õppureid (alates 5. klassist).

Gümnaasiumi õpetajad — endised vene ohvit- serid — n.-lt.n. Kase, lipnikud Lööke, Vatter ja Martinson, junker Linki ja n.-allohvitser Tiiti kaasabil asuvad lentsalga õhtul õppusi kor- raldama. Esiolgu peetakse õppusi oma kooli saalis, hiljem — kommertsikooli õuel.

Peagi saavad ka kommertsikooli õpilased- kaitseliitlased aru, et oma lentsalgana kaitseliid- dust osavõtmise oleks palju otstarbekohasem. Novembri lõpul läheb ka neil korda moodustada oma lentsalk, kuhu koguneb enamik vanemate klasside õpilasi. Lentsalga juhiks kinnitatakse viimase klassi õpilane (end. vene gardemariin) Evald Mägi.

Kommertsikooli lentsalga staabi ja meeskon- na ruumideks antakse kaubanduskoolist kaks klassituba ja saal Fortuna tänaval. Salk annab välja ka oma käsikirja (päevakäsk), mille esimestes korraldustes nõutakse salga liikmete alaliselt elama asumist salga ruumidesse, et „ka- sarmueluga harjuda ja igal ajal olla kättesaa- daval ning tegevvalmis“. Kask täidetakse hea meelega. Kuidagi muretsetakse öled, kodust tuuakse magadisiirid — ja „kasarmu“ ongi valmis.

Kui Treffneri gümnaasiumi lentsalk on ha- kanud õppusteks kasutama kommertsikooli õuet, siis võtab selle lentsalga juht, lipnik Lööke, ka

kommertsikooli lentsalga õppuste korraldamise enda hoolde.

Valusamaks päevaküsimuseks on mõlemate lentsalkade varustamine relvadega. Esiolgu saadakse hädast sel teel üle, et õpilased toovad päevalgele oma kodus sakslaste eest ära pei- detud relvastuse, kuid sellest jätkub vaevalt õp- pestel relvade materjalosa ja nende käsitlemise tundmaõppimiseks, mitte aga salkade täielikuks relvastamiseks. Alles 30. novembril saadakse salkadele kaitseliidult püssid ja väheldaselt pad- runeid. Lentsalkade liikmetele antakse kaitse- liitlaste tunnistused ja tunnismärgid vasakul varukal kandmiseks.

Detsembri alul hakkavad saksa väeosad lin- nast vähehaaval lahkuma. Lentsalkadel tuleb kaitseliidu staabi nõudmisel alata saata täna- vatele patrulle ja panna välja valveposte. Nüüd tunnevad koolipoisid endid ka juba sõjameestena, mida tõendab nende rõõmus ja iseteadlik vä- limus.

Linna komandantuuris on saadud teateid, et mitmel pool elanikud varjavad venelastelt maha jäetud relvu. Komandantuur annab lentsalka- dele ettekirjutused, toimetada neis kohtades lä- biotsimisi, kust sagedasti tuuakse päevalgele mitmesugust käsirelvastust.

Detsembri keskpaiku hakkavad väerinnalt tulema ikka halvemad ja halvemad teated: meie väed ei suuda punastele vastu panna — taandu- takse Tartu poole. Sarnaste teadete otsekohe- teks levitajateks on üksikud väejooksikud ja ter- ved Põhja-korpuse salgakesed, kes rindelt on lin- na ilmunud.

Taanduvatel Põhja-korpuse osadel keelatakse relvastatult linna ilmumine, kuid 8. detsembril tuleb siiski üks salk täies relvastuses. Treff- neri gümnaasiumi lentsalga patrull (A. Luha juhtimisel) kohtab linnatulijaid tapamaja lähe- duses Pihkva tänaval ja võtab neilt ära mitu kuulipildujat, hulga püsse, padruneid, käsigranaate ja rakette, mis antakse üle formeeritavale 2. jalaväe rügemendile.

Kord tabavad õpilased Vallikraavi tänaval mõned väejooksikud, keda asutakse tõrelema, et miks nad sõjaliinilt ära jooksid. Jooksikud sele- tavad, et punastele vastupanemine olevat võima- tu, sest neid olevat nii väga palju ja laskvat kuu- lipildujatest mis hirmus, kuna meie vähestel meestel ei ole püsse ega padruneid.

See on kaunis õige tolleaegse olukorra iseloo- mustus, kuid ta on ühtlasi ka väga selge näide sellest, kui võrd vähe huvi, tahtmist ja usku oli

*) V. „Sõdur“ nr. 31/32.

vanadel sõduritel asja heasse kordaminekusse. Nii ei ole ka ime, et väerind iga päevaga nihkub Tartule ligemale.

18. detsembril lahkuvad linnast viimased saksa väeosad. Meie väheldased sõjaväe- ja kaitseliiduosa on taandunud üsna linna ligidusse — 21 km Võru pool Vana-Prangli mõisa ja Liiva kõrtsi juures asuvad juba punased. Korraldatakse viimast vastupanu, kuid 20. detsembril algavad linnas mitmel pool rüüstamised, millest võtavad osa ka mõned 2. jalav. polgu 6. ja 7. roodu sõdurid.

Raudteejaama juures asuvate (Kastani ja Pihkva tänavate nurgal) ladude kaitseks saadetakse kommertskooli lentsalgast 12-meheline kaitse. Pimeduse saabudes ilmuvad 2. jalaväe polgu 6. ja 7. roodu sõdurid, kes piiravad sisse välja pandud postid ja kaitsealga, võtavad ära relvad ja vangistavad koolipoisse. Mässajate käest pääsevad poisid tundmatu roodu kirjutaja eestkostmisel. Tulles mööda Tähe tänavat komandantuuri, mis asub Raevoja kõrval, näevad vabanenud koolipoisid juba kohalistest enamlasest koostatud patrulle tänavatel liikumas. On selge, et peatselt tuleb linnast lahkuda.

21. detsembri hommikul kella 0500 koonduvad meie vähesed sõjaväe ja kaitseliidu riismed raevoja ette. Kokku on tulnud ka mõlemate lentsalkade kõik juhid ja osa õpilasi, kuid nähtavasti on suurem osa viimasteist kas vanemate nõudmisel või muil põhjusil maha jäänud. Kokkutulnute hulgas paistavad silma ka leitn. Kuperjanov ja al.-kapt. Eller. Kell 0500 hakkab see taandujate voor õudsete tulekahjukellade helina saatel (pöleb viinaladu Kastani tänaval) taanduma linnast välja Põltsamaa poole.

Kooliõpilased sõduritena Lõuna-
väerinnal.

Taandumisel liituvad kooliõpilaste lentsalgad Tartu linna ja maakonna kaitseliitlastega. Taandatakse ühiselt Põltsamaa poole.

22. detsembril pöördub Kärevere mõisas leitn. Kuperjanov kaitseliitlaste poole, teatades, et ta tahab julgetest meestest asutada partisanide salka ja kutsub vabatahtlikke. 22 Treffneri gümnaasiumi õpilast, eesotsas junker Linkiga, ilmuvad vabatahtlikkudena ltn. Kuperjanovi salka. Sellega on pandud kooliõpilastest alus Kuperjanovi partisanide rügemendile, mille koosseisus võtavad need õpilased osa sõjategevusest kuni 1919. a. kevadeni.

Ülejäänud lentsalkade õpilased jätkavad Tartu kaitseliiduga taandumist ja jõuavad 23. detsembril kell 0850 Põltsamaale. Kohale tuleb umbes 180 meest, nendest suurem osa Tartu kooliõpilased.

Al.-kapt. Eller, kui vanem ohvitser Tartu kaitseliidus, võtab kaitseliidu juhtimise oma kätte. 25. detsembril 35 meest lipnik Lõokese juhatusel luurel Kabiküla ümbruses, 27. detsembril käib 35 meest al.-kapt. Elleri juhtimisel ka Sadukülas, kuid mõlematel kordadel ei ole vaenlasega kokkupuutumist.

29. detsembril jõuab Põltsamaale endine Tartu linna millitsa ülem n.-ltn. Einbund, kes on määratud Tartu kaitseliidu ülemaks. Tartu kaitseliitlastest tahetakse luua eriline sõjaväeline üksus, selleks viiakse nad 30. detsembril kütthobustel Viljandisse. 1. jaanuaril 1919. a. algab pataljoni formeerimine. Kõik kaitseliitlased loetakse sõduriteks, arvates 10. detsemb-

rist. Moodustatakse staap, kaks lahinguroodu ja töökomando.

1. roodu koonduvad Treffneri gümnaasiumi õpilased, 2. roodu — kommertskooli õpilased ja töökomandosse — peaaesjalikult Tartust kaasa tulnud intelligents. 1. roodu ülemaks määratakse al.-kapt. Eller, 2. roodu ülemaks leitn. Libene ja töökomando ülemaks advokaat Ostrat, adjutantiks määratakse n.-leitn. Zolk ja majandusülemaks — ltn. Press. Nii on nüüd Tartu kaitseliitlased korraldatud väeosaks, millele antakse nimeks Tartu kaitseliidu pataljon.

Kuni 4. jaanuarini jätkab pataljoni formeerimist ja korraldab õppusi. Sel päeval asub pataljoni 1. rood al.-kapt. Elleri juhtimisel — koosseisus 2 ohvitseri, 1 arst, umbes 80 sõdurit, neist 6 ratsanikku ja 1 kuulipilduja — Raasilla kõrtsi poole teele sõjaliinile, kuhu jõuab pärale sama päeva õhtul.

6. jaanuaril võtab 1. rood koos 3. jalaväe polguga osa lahingust Kärstna mõisa all. 7. jaan. eraldatakse 1. roodust umbes 50 meest, kes al.-kapt. Elleri juhtimisel lähevad 3. jalaväe polgu käsutuses vaenlast Pikasilla suunas jälgima.

Nii asub pataljon, mis koosneb umbes 220 mehest, kolmes kohas: staap, 2. rood, voor ja töökomando Viljandis, vähem pool 1. roodust Raasillal ja suurem pool 3. jalaväe polgu käsutuses. Tarvis on pataljoni osad kokku koguda. Diviisiülemalt tulebki vastav korraldus ja 9. jaanuaril on pataljoni uuesti koondatud Viljandisse, kus ta nimetatakse ümber Tartu vabatahtlikkude pataljoniks.

Viljandis viibib pataljon puhkusel kuni 13. I kella 2400, millal ta endises koosseisus — 10 ohvitseri, 197 sõdurit, 16 ratsanikku ja 1 kuulipilduja — asub kütthobustel Jõesuu (Virtsjärve põhjapoolse otsa juures) poole teele ja vahetab seal ära 6. jalaväe polgu 6. roodu.

Siia on koondunud nüüd Tartu vabatahtlikkude pataljon terves koosseisus. Siit õieti algab peale ka pataljoni iseseisev sõjaline tegevus.

14. ja 15. jaanuaril korraldatakse luuret. 16. jaanuaril vallutatakse Rannu mõis, kus langeb 2. kompani õppur-sõdur Ahas ja saab surmavalt haavata 1. kompani veltveebel Kofkin. 17. jaanuaril jätkub edasitungimine: pataljon vallutab Valguta mõisa ja Rõngu alevi. Valgutas langevad vangi pataljoni varahoidja Reimann ja velsker Viil, kes punaste poolt metsikult surmatakse.

18. jaanuaril taandub pataljoni vaenlase üleoleva surve Rõngust Valguta mõisa. Lahingus saab surma õppur-sõdur Nieländer.

19. jaanuaril jõuab ltn. Pressi juhatusel pataljoni täienduseks Viljandist Pikasilla kõrtsi juure Tartu rood, mille koosseisus on umbes 40 vabatahtlikku, nende hulgas palju üliõpilasi ja Tartu kooliõpilasi. See rood nimetatakse pataljoni 3. rooduks.

Samal päeval mobiliseeritakse Valguta mõisas mehi. Just sel ajal, kui Valguta mõisas teostub mobiliseeritavate vastuvõtmine, algab vaenlane kell 1630 suurtükkidest mõisat pommitama. Tekib paanika — mobiliseeritavad jooksevad laiali. Pataljon paneb pealetungivale vaenlase jalaväele, mida toetab tugev suurtükiväeüksus, kuid pimedat tulekut on ta sunnitud siiski mõisast 1½—2 km eemale taanduma.

Järgmisel päeval asutakse uuesti mõisa. Jällegi pommitab vaenlane mõisat ja katsub teda

jalaväega vallutada, kuid lüüakse pataljoni poolt tagasi.

21. jaanuaril kell 0200 algab uus vaenlase pealetung Valguta mõisale, mis tagajärjetult kestab kella 0900. Kell 1200 asub ta suuremate jõududega (nende hulgas ka 4. läti kommunistlik polk) endist pealetungi jätkama. Lahing kestab kuni kella 1700, siis on pataljon üleolevate jõudude ees sunnitud mõisast välja taanduma ja asuma Rannu mõisa. Haavata saavad kooliõpilastest: surmavalt P r i k s, kergelt S a u l ja U r m. Samal ajal sunnitakse ka Pikasilla kõrtsis asuv Tartu (3.) rood taanduma Suislepa poole.

22. jaanuariks on pataljoni koosseis kasvanud 377 meheni. Sellele arvule on juure arvatud ka Pikasilla kõrtsis asunud Tartu roodu koosseis.

23. jaanuaril jõuab pataljoni toetuseks üks rühm suurtükiväge (6. patarei 2. rühm — 2 suurtükki).

24. jaanuaril on meie väeosad, kes teotsevad raudtee suunas, jõudnud edasi ja vallutanud Elva, kuna Kuperjanovi pataljoni üks rood on öhtul asunud Teedla mõisa, milline asub Rõngu alevist umbes 4 km kirde pool.

Nüüd on ka pataljonil tarvis kiiresti edasi tungida, et toetada Kuperjanovi partisan Rõngu alevi vallutamisel. Sellepärast asub pataljon 25. jaanuaril pealetungile, vallutab Valguta mõisa ja liigub sealt Kuperjanovi partisanide pataljoni paremat tiiba kaitstes kuni Pühaste küalani, mille juures tuleb tal mitmel korral tulega ja kallaletungiga vaenlast paigalt lahkuma sundida.

26. jaanuaril jätkub pealetungimine: pataljon vallutab Pikasilla kõrtsi. Lahingus langeb 3. komp. sõdur O n n y ja vangi sattub 14-aastane ratsakomando õppur-sõdur N u r k, kellel aga õnnestub Valgas punaste käest põgeneda.

27. jaanuaril peab pataljon diviisiülema käsu kohaselt kell 1200 võtma osa üldisest pealetungist, kuid kell 1030 asuvad punased ise pataljonile Pikasilla kõrtsi juures suurte jõududega peale tungima. 3¼-tunnilise lahinguga sunnitakse vaenlane põgenema. Pataljon asub pealetungimisele ja vallutab öhtuks Leebiku mõisa ja Rulli alevi. Haavatud on 2. roodu õppur-sõdurid T i m p m a n n ja V e l t m a n n. Rulli alevisse jäädakse peatuma paariks päevaks.

Pataljoniülem palub väsinud pataljonile, mis suuremalt osalt koosneb alaealistest koolipoistest, anda mõnepäevalise puhkuse. Sellega on diviisiülem nõus, kuid mitte enam, kui Valk on meie vägede poolt vallutatud.

Sellepärast jätkab 30. jaanuaril pataljon uuesti pealetungimist ja jõuab öhtuks välja Soe alevini. Teel tuleb tal mitmel pool vastupanevat vaenlast tulega ja manöövriga oma seisukohtadelt lahkuma sundida. Iseäranis visat vastupanu avaldab vaenlane Hummuli mõisa ümbruses.

Sel päeval on pataljonil raske töö, mille juures kannab ta esmakordselt suuremaid kaotusi — 14 meest haavatutena ja põrutatutena.

31. jaanuaril seistakse paigal ja korraldatakse luuret. Selle päeva jooksul olid teised väeosad jõudnud Valgale juba õige lähedale. Öhtul annab pataljoni ülem operatiivkäsu 1. II kell 0700 Valga poole edasi liikumiseks. Pataljon asub määratud ajal teele ja, puhastates asulaid mahajäänud vaenlase osadest, jõuab kell 1500 Valka, mis on selleks ajaks juba teiste väeosade poolt vallutatud.

Siit edasi ei jatka pataljon enam sõjatege-

vust, vaid asub Tartusse puhkusele, kuhu jõuab pärale 3. veebruaril.

Lahingutes 16.—31. jaanuarini on Tartu va-batahtlikkude pataljon kannud kaotusi surmasaanutena 6 ja haavatutena 18 õppur-sõurit, mis teeb välja umbes 12% lahingumeeskonna koosseisust. Kaks nädalat kestnud sõjategevuse kohta on see siiski suur arv, mis veel kord kinnitab, et pataljon on innukalt ja vahvalt sõdinud.

Tartus sünnib pataljoni ümberkorraldamine ja täiendamine mobiliseeritud meestega. 13. veebruaril eraldatakse kooliõpilased kõigist pataljoni allüksustest ja viiakse üle sama pataljoni reservroodu. Selle roodu õppur-sõduritel lubatakse elada oma kodus, kuid nad on kohustatud õpustel käima ja esimesel nõudmisel ilmuma teenistusse.

Peagi saab pataljon omale nimeks „Tartu Kaitsepataljon“ ja asub uuesti sõjategevusse Läti piirile, kuid seekord reserv-rooduta. Viimane jääb Tartusse, kus koolipoisid jätkavad kooliskäimist ja peavad sõjalisi õppusi.

Õppur-sõdurid Tartu kooliõpilaste pataljonis.

15. märtsil moodustatakse Sv. Ülemjuhataja käsul Tartu linna ja maakonna kooliõpilastest „Tartu kooliõpilaste pataljon“.

Selle moodustamine taotleb mitmeid tähtsaid eesmärke:

- 1) säästa kooliõpilasi sõjategevuse väsitavast mõllust mittekriitilistel aegadel,
- 2) võimaldada neile oma hariduse jätkamist koolides,
- 3) anda neile sõjaline väljaõpe,
- 4) omada alaliselt koosviibiv, organiseeritud, väljaõpetatud ja ustav väeosa, mida võiks kasutada kriitilistel siimapilkudel.

Riik annab prii ülevalpidamise ja korteri ning võimaldab õpilastele koolitöö jätkamist. Selle eest peavad poisid elama kasarmus, harjuma sõjaväe distsipliiniga, kandma oma väeosas kõik siseteenistuse ja võtma osa kõigist sõjalistest õppustest, millised korraldatakse pärast harilikku koolitööd.

1919. a. kevadeks on pataljonis õppurite arv suurenenud 1000 mehe ligidale. Sarnane juurekasv on tingitud Ülemjuhataja korraldusest, et kõik väeosad pidid kooliõpilased saatma oma kodukohale ligemasse kooliõpilaste pataljoni.

Kevade poolikul tundub pataljonis suur puudus allohvitseride kaadrist, sellepärast avatakse õppekomando, kust paarikuulise kursuse lõpetamisel saadakse nii palju noori allohvitsere, et suudetakse karjув tarvidus rahuldada.

Pataljonil on ka oma kuulipildurite komando, kus koolitatakse mehed välja raskeid ja kergeid kuulipildurid kasutama.

Suur ja hea orkester hoolitseb oma väeosa kui ka linnarahva meelelahutuse eest.

Suvisel koolide vaheajal lastakse osa kooliõpilasi puhkusele, kuna teine osa viibib kohal ja peab intensiivseid sõjalisi õppusi ja kannab garnisoni teenistust.

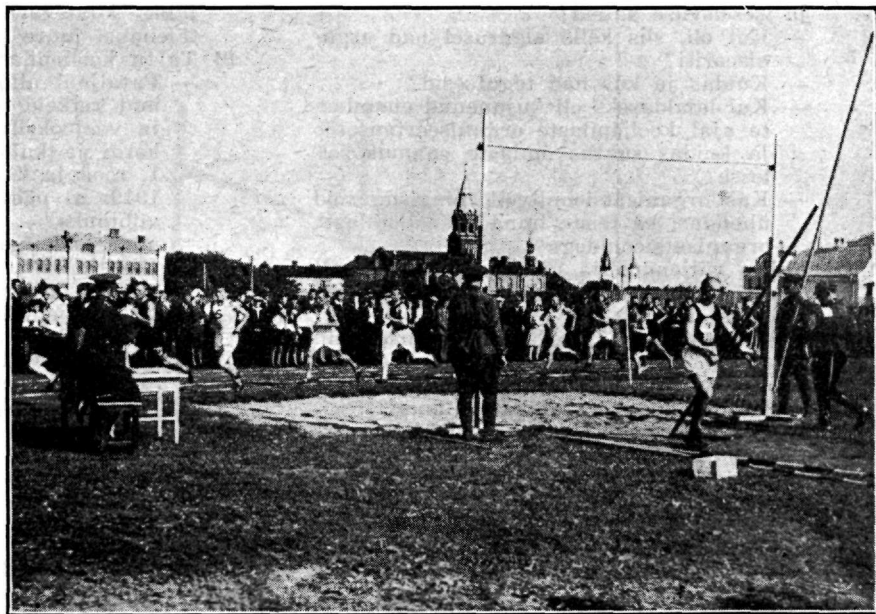
Nii võib ütelda, et 1919. a. suveks on Tartu kooliõpilaste pataljon üks õige tugev, hästi relvastatud ja välja õpetatud lahingväeosa.

Tartu tagavara pataljoni mässu ajal on kooliõpilaste pataljon lahinguvalmis nende vastu väljaastumiseks, milline asjaolu arvatavasti hoiab seal ära suuremad sündmused.

1919. a. suvel Landeswehri sõja ajal muutuvad pataljonist omavolilised lahkumised (väe-

Üleriiklikkude kaitseväe spordivõistluste puhul Narvas, 8.—9. aug. 1931.

Jõukatsumine 5000 m
jooksus.

jooksud) õige sagedaks nähtuseks. Esialgelt loetakse mehed lihtsalt jooksikuteks, kuid hiljem hakkab Landeswehri vastas võitlevatelt väeosadelt pataljoni saabuma kirju, millistes teatatakse, et need ja need Tartu kooliõpilaste pataljoni vabatahtlikud on lahingutes Landeswehri vastu seal ja sel ajal surma või haavata saanud; teisi aga palutakse üle tuua nende väeosas. Nüüd selgus selle nähtuse lihtne põhjus: pataljoni ei saadetud Landeswehri vastu, mõningates meestes aga kees tuline viha oma ajaloolistele verivaenlastele kätte maksta, sellepärast jäi neile ainukeseks võimaluseks Landeswehri sõtta pääsemiseks jooks — põgenemine omast väeosast.

1919. a. augusti algul tulevad Pihkva taga võitlevatelt Eesti väeosadelt teated, et mehed ei soovi enam kauem sõdida kaugel venelaste maal — meeolelu on langemas. Seda teavad ka punased ja nad asuvad meie vägedele tervel rindel tugevasti peale suruma. Meie Ülemjuhatus nõuab Loode-Vene vägede juhatuselt Pihkva tagusel väerinnal Eesti väeosade ära vahetamist, vastasel korral lubatakse Pihkvast taanduda. Kuid siiski ei saa venelastest meie vägede ära vahetajat.

16./17. augustil asuvad punased tugevate jõududega pealetungile. Neil läheb korda 7. jalaväe polgu pataljoni, mis asub Ostrovi ees, Velikaja jõe läänekaldal, suruda kiiresti taanduma. Meie rinne on siin läbi murtud. Punased saavad suuri jõude mööda Velikaja jõe läänekallast Moglino raudteejaama ja Vana Irboska alevi suunas. Nende edasitung ähvardab meie väeosadele, mis asuvad kaugel Pihkva taga positsioonidel, lõigata ära taandumise teed Pihkvast.

Umbes samal ajal läheb punastel korda ka meie vägede vasakut tiiba, 6. jalaväe polku, Põhovi—Pihkva raudtee ümbruses sundida kiirele taandumisele. Nii on meie seisukorda Pihkvast

ähvardamas suur hädaoht — taandumisete äralõikamine. Oli tarvis viimased jõud panna mängu, et likvideerida katastroofiline seisukord. Tartu kooliõpilaste pataljon kolmeroodulises koosseisus (3., 4. ja „segarood“) pidi ruttama väerinnale, et astuda vastu punaste suurtele jõududele, mis liikusid lõunast, mööda Velikaja jõe läänekallast Moglino raudteejaama peale.

19. augustil jõuavad Tartu kooliõpilaste pataljoni kolm roodu Sepetsi küla ligidusse, kus asuvad 2. diviisi ülema abi kolonel Kubbo energilisel juhtimisel lahingusse arvuliselt mitmekordselt üleolevate punaste jõudude vastu. Lahing muutub väga ägedaks: kolonel Kubbo saab haavata, kooliõpilastest saab 11 surma, üle 20 haavata, jäljetult kaob 20. Aga ka punaste hoogne edasitungimine on selleks ja ka järgmiseks päevaks halvatud. See annab võimaluse meie vägedele korralikult taandumiseks, millele kuni 24. augustini Tartu kooliõpilaste pataljon südilt aitab kaasa.

25. augustil jätavad meie väed Pihkva maha ja asuvad aktiivsele kaitsele Eesti praegusele piirile. Samal päeval asub ka Tartu kooliõpilaste pataljon koduteele.

Tartus jätkab pataljon kuni sõja lõpuni oma tegevust endises vaimus ja on valmis esimesel kutsel ilmuma armastatud kodumaad kaitsma. Kuid seda ei lähe enam tarvis — 1920. a. esimeseks päevadeks on raske Vabadusesõda võidurikalt lõpetatud, millele on Tartu ja Tartumaa kooliõpilased suurima südidusega oma võimete kohaselt kaasa töötanud.

Tartu kooliõpilaste tegevuse kirjeldamiseks olen ära kasutanud kõik saadaolevad andmed. Siiski valitseb väga paljudes küsimustes suur selgusetus, sellepärast pöördun lugupeetud lugejate poole järgmiste tähtsamate küsimuste selgitamiseks:

- 1) Kas ka Tartus pärast Vene revolutsiooni ei kutsutud ellu kooliõpilaste organisatsiooni, millised taotlesid Eesti rahvuslikku ja iseseisvuse aateid?
 - Kui oli, siis kelle algatusel nad organiseeriti?
 - Kuidas ja kas nad tegutsesid?
 - Kui laialdaseks oli kujunenud enamlaste ajal kooliõpilaste organiseerimisetöö ja kuidas suhtus õpilaste enamus sellesse?
 - Kas organisatsioonil oli mingisuguseid ühendusi ka teiste linnade kooliõpilaste organisatsioonidega?
- 2) Milles väljendus ja kuidas üksikasjaliselt teostus õpilaste organiseerimisetöö okupatsiooni ajal?
- 3) Kuna just asuti Treffneri gümnaasiumi ja kommerskooli lentsalku formeerimise ja kas kuni nende moodustamiseni võtsid kooliõpilased osa ka üldkaitseliidust?
 - Kui palju võib olla neid õpilasi, kes astusid lentsalkadest vabatahtlikkudena 2. jalaväe polku ja muudesse väeosadesse?
- 4) Milline oli lentsalkade tegevus kuni Tartust taandumiseni?
- 5) Miks enne Tartu langemist lentsalgad ei läinud väerindele?
- 6) Millist osa etendasid teiste keskkoolide (Reaalkool, Aleksandri gümnaasium jne.) õpilased 11. XI—21. XII 1918?
- 7) Kui palju oli Kuperjanovi partisanide pataljonis õpilasi ja kas nad olid koondatud ka erialüksustesse?
 - Kui kaua kestis Kup. p. p. õpilaste sõjategevus ja milline oli see üksikasjades (lahingud — kus? kuna? tulemused? langenud ja haavatud? jne.)?
- 8) Tartu vabatahtlikkude pataljoni üksikasjalik sõjategevus — kas on ülaltoodude täiendusi juure lisada?
- 9) Tartu kooliõpilaste pataljon:
 - Pataljoni allüksused on sagedasti teinud retkeid maale salaviinavabrikute ja väejooksikute tabamiseks — palju kordi ja kuhu neid tehti? tulemused? — 1. rood ja 2. rood on 22.—27. maini 1919. a. päevakäsuga loetud sõjaliinil viibinuks — kus need roodud olid ja mida nad tegid?
 - Pataljoni 3., 4. ja „segarood“ on 17. kuni 24. augustini 1919. a. viibinud sõjaliinil ja võtnud lahingutest osa Šepetsi küla juures; tervel sellel ajajärgul puuduvad igasugused andmed roodude sõjategevuse üksikasjade kohta; kus ja kuna ja mida iga rood tegi? tulemused?
 - Mida kujutas endast „segarood“ ja kes olid selle ohvitserid?
 - Kas pataljoni lahingutegevuses on veel tähtsaid sündmusi, mis seni puudutamata?
- 10) Kuidas oli pataljon seesmiselt organiseeritud kooliskäimise hõlbustamiseks?
 - Kas analoogiliselt Tallinna kooliõpilaste pataljonile? (Vaata „Sõdur“ 1931. a. nr. 31/32, lhk. 855.)
- 11) Kas lugupeetud lugejatel on säilinud mingisugused dokumente (ametlikku kirjavahetust, isiklikke päevaraamatuid, erakirju, pilte jne.), mis puudutavad tolleaegseid sündmusi? (Järgneb.)

Tagala korraldamisest. *)

I. Kasak.

4. Evakueerimine ja tervishoid.

Evakuatsiooniks nimetatakse, nagu eelpool nägime, kõige selle saatmine rindelt tahapoole, mida ei saa kasutada lahinguks või mille järgi ei ole võitlejatel otsekohest tarvidust, kuid mida võib tulevikus kasutada sõja jätkamiseks, nagu haavatud, haiged, kohalikud tagavarad, rahvas, sõjasaak ja sõjavangid. Mida vähemad on riigi majanduslikud tagavarad, seda suuremat rõhku tuleb panna kõige selle kasutamisele, mis kõlbab sõja pidamiseks. Seega meie oludes omab suurima tähtsuse haigete ja haavatute õigeaegne ja korralik saatmine rindelt ravilatesse ja lahinguväljal leiduvate tagavarade täielik kasutamine.

A. Sanitarala korraldamine.

Haigete ja haavatute ravimise üldkorraldamine ning tervishoidlikkude nõuete täitmise kontrollimine on väekoondise arsti käes. Ta organiseerib haigete ja haavatute evakueerimist ja koos kohalike omavalitsuste sanitarpersonaliga teostab tervishoidlikku järelevalvet tagala raiooni elanikkude suhtes, pöörates erilist tähelepanu võitlejatele sugu- ja nakkushaigustega.

Loeteldud ülesannete täitmiseks teotsevad väekoondises sidumise-, sanitar- ja evakuatsioonialgad, ning vastav sanitarpersonal väeosades ja kaitseväe asutistes. Sidumise- ja sanitarsalgad alluvad väekoondise arstile, kuna evakuatsioonialk keskasutisele.

Sidumisesalk toimetab haigete, haavatute ja gaasitatute evakueerimist väeosade S. P. tahapoole kuni evakuatsioonialga tegevuse ulatuseni või väliambulantsini. Sidumisesalgas ravitakse ka neid haiged ja haavatuid, kelle tervis ei kanna edaspidist evakuatsiooni ning tehakse vähemaid operatsioone. Vajadusel avab sidumisesalk väliambulantsi kergesti haavatute, haigete ja gaasitatute ravimiseks.

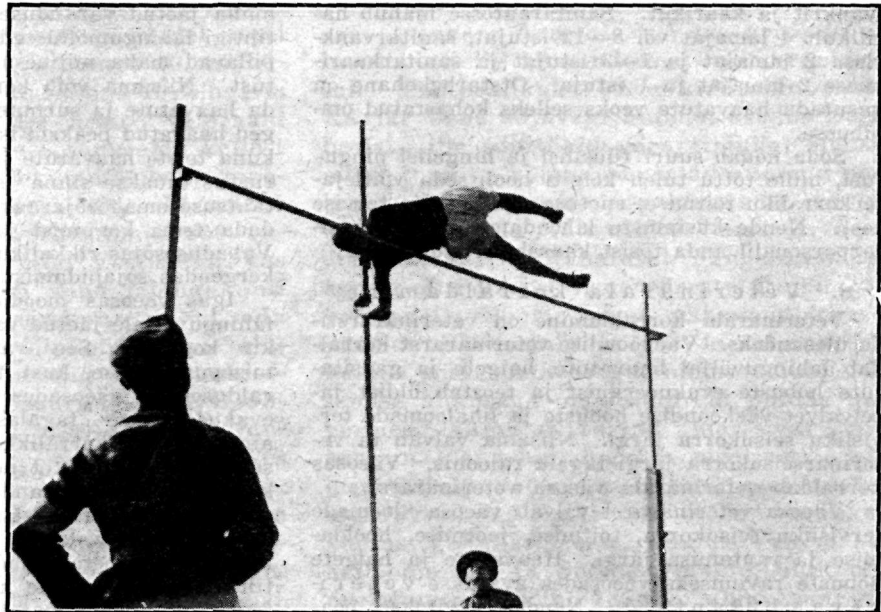
Evakuatsiooni teostamiseks on sidumisesalgas koosseisus sanitarautod ja kaarikud. Vajadusel kõvendatakse nimetatud voori väekoondise transpordi poolt või rakendatakse tegevusse küüdihobused, nagu paljudel juhtumitel Vabadusesõjas. Sidumisesalk koosneb kahest rühmast, mille abil võib vajadusel moodustada kaks S. P.

Sanitarsalk — võitleb nakkushaigustega ja toimetab nende haigete evakuatsiooni. Nii sama korraldab ta saunu, riiete desinfitseerimise ja karantiini.

*) Vaata „Sõdur“ nr. nr. 23/24 ja 25/26.

Üleriiklikkude kaitsväe spordivõistluste puhul Narvas, 8.—9. aug. 1931.

Noor Kobini, 4. üks. j. pat., teivashüpe. Kõrgus 3,20. Omandas 4. koha.

Evakuatsioonisalk võtab evakueeritavad haiged, haavatud ja gaasitatud väeosadelt või evakuatsiooni- ja sanitarsalgalt vastu ja toimetab nad sisemaale ravilatesse. Selleks teetsevad raudteel sanitarrongid ja maanteedel selleks eriti sisse seatud autokolonnid. Evakuatsioonisalga keskapteegi liikuv jaoskond varustab sanitarasutusi ja väeosi igasuguste arstimise, sidumise ja desinfitseerimise materjalidega ja abinõudega.

Haavatute, haigete ja gaasitatute evakueerimise käik on järgmine:

a) Väeosa piirides. Arstiabi andmiseks haigetele, haavatutele ja gaasitatutele ning nende evakueerimiseks luuakse lahinguväljal väeosas sidumispunktid (S. P.) ja rinde otseses läheduses haavatute pesad (H. P.). Nii luuakse rügemendis — rügemendi ja pataljoni S. P., kuna kompanites — H. P. Haavatute pesade loomiseks ja kannatanute väljatoomiseks lahingust on kompani üldrühmas üks sanitarallohvitser ja jagu sanitar. Pataljoni S. P. luuakse rügemendi sanitarpersonaliga ja abinõudega. Tavaliselt on pataljoni S. P. ülemaks rügemendi üks noorematest arstidest.

Raskema ülesandena on kannatanute toimetamine lahinguväljalt mõnda S. P. See sünnib tavaliselt inimeste jõul kantavate kanderaamide abil, ainult erijuhtumitel on võimalik kasutada voorivahendeid. Kergemate haavamiste puhul haavatu ise katsub jõuda S. P., olles tarbekorral toetatud sanitari poolt.

Haavatute pesad luuakse esijärgu kompanite piirkonnas mõnes varjatud kohas. Sinna koguvad haavatud ise või kantakse nad sanitaride poolt. Ainult juhtide eriloal võivad kannatanute evakueerimisest võtta osa võitlejad. Lahingu ajal võib tekkida kompani piirkonnas ka rohkem kui üks H. P., kui ei ole võimalik või soovitatav haavatuid ühte kohta tuua. H. P. toimetab sanitar-allohvitser haavatute sidumisi ja saadab

nad esimesel võimalusel pataljoni S. P. Haavatud tulevad tihti kanda H. P. pataljoni S. P. Et kandmine vaenlase tule all on koormav, määratakse ühe kanderaami kandmiseks 3—4 meest. Pataljoni S. P. antakse haavatule vajalikku arstiabi ja saadetakse ta võimalusel veovahendil rügemendi S. P. või otsekohe väekoondise sidumisesalga või evakuatsioonisalga korraldusse. Vajadusel võib rügemendi tagalas korraldada S. P. kergesti haavatutele või gaasitatutele. Võib isegi tekkida väeosas väike ambulants paarikümne voodiga, nagu nad olid rügemendis Vabadusesõjas.

b) Väekoondise piirides. Haavatute kogumiseks loob evakuatsioonisalk rida haavatute kogumise punkte raud- ja maanteede raioonis. Nendes punktides paiknevad raudteel mõned vagunid või maanteedel autod. Tarbekorral saadetakse evakuatsioonisalga rinde lähedusse operatsioonivagun, et võtta ette kiiresti vajavaid operatsioone. Väga kasulik on raudteel tarvitada kannatanute kogumiseks mootorvaguneid või -ronge. Kogutud haiged, haavatud ja gaasitatud saadetakse sisemaale ravilatesse. Nendest on kõige lähem rindele väli-laatsaret.

Evakuatsiooni vahelülks väeosade S. P. ja evakuatsioonisalga kogumispunktide vahel on vajadusel sidumisesalk või nakkushaigete suhtes sanitarsalk.

Evakuatsiooni korraldamisel tuleb eriliselt silmas pidada, et kannatanud ei jääks kaua lahinguväljale. S. P. tuleb haavatu varustada evakueerimise tunnistusega (millele märgitakse haavatu nimi, väeosa, haava iseloom ja koht jne.), mille tõttu oleks teda kergem edasi saata vastavasse ravilasse ja et järgmine sanitarasutis teaks, kuidas haavatut edasi saata ning missugust arstiabi temale anda, ilma et haava ülevaatus teha. Gaasitatute jaoks on parem luua erilised S. P., kuna nende transporteerimiseks kasu-

tatud voorivahendeid tuleb tingimata desinfitseerida.

Haavatute veoks kasutatakse sanitarautot, -vankrit ja kaarikut. Sanitarautosse mahub harilikult 4 lamajat või 8—12 istujat, sanitarvankrisse 2 lamajat ja 1—3 istujat ja sanitarkaarikusse 2 lamajat ja 1 istuja. Otstarbekohane on kasutada haavatute veoks selleks kohastatud omnibusse.

Sõda nõuab suuri füüsilisi ja hingelisi pingutusi, mille tõttu tuleb kõigiti hoolitseda võitlejate korralliku toitmise, riietuse, puhkuse ja tervise eest. Nende küsimuste lahendamisel tuleb sanitarpersonalil anda tõsist kaasabi rivijuhtidele.

B. Veterinärjala korraldamine.

Veterinärjala korraldamine on veterinarsti-de ülesandeks. Väekoondise veterinarst korraldab lahinguväljal haavatute, haigete ja gaasitute hobuste evakueerimist ja teostab üldist järelvalvet väekoondise hobuste ja lihloomade tervisliku seisukorra järgi. Niisama valvab ta veterinariseisukorra järgi tagala raionis. Väeosas korraldab veterinarjala väeosa veterinarst.

Väeosa veterinarst valvab väeosa loomade tervisliku seisukorra, toitmise, jootmise, hooldamise ja rautamise järgi. Haavatute ja haigete hobuste ravimiseks väeosades avatakse veterinarambulantsid. Nendes ravitakse peamiselt kergesti haavatuid ja haigeid hobuseid, kes võivad liikuda. Harilikult väeosa katsub enam hobuseid ravida oma ambulantsis, evakueerides ainult raskemini vigastatud väekoondise korraldusse.

Väeosadest evakueeritakse haiged, haavatud ja gaasitatud hobused veterinar evakueerimise punktidesse, mis harilikult asuvad raudteejaamades või tähtsamatel maanteedel. Neis punktides antakse loomadele vajalikku arstiabi ja evakueeritakse kas väekoondise veterinarlaatsarette või sisemaa haiglatesse. Väekoondise välislaatsaret on abiks väeosade ambulantsidele, temas ravitakse ka peamiselt kergesti vigastatud loomi.

D. Kohalikkude tagavarade ja elanikkude ning sõjasaagi evakuatsioon.

Sõja tekkimisel võivad sattuda vaenlase kätte maa-alad, eriti piiriäärses ribas. Tuleb tõsiselt mõelda, mis teha nende kohalikkude tagavaradega, mis asuvad selles raionis. Kui meie neid tagavarasid ei kasuta, siis teeb seda kindlasti vaenlane, suurendades seega oma sõjapidamisvõimalusi.

Väljudes nendest kaalutlustest, tuleb sõja puhkemisel kõik kohalikud suuremad tagavarad kasutada kas esijärgu osade või eriliselt saadetud rekvireerimise salkade poolt. Kui piiriäärses raionis asuvad mõningad tööstused või suuremad tsentrumid, siis nende evakueerimine tuleb peensusteni ette näha juba rahuajal koostatud kavades. Vastasel korral võivad kergesti tekkida ülepääsematud raskused evakueerimise teostamisel. Juhtumil, kui kohalikke suuremaid tagavarasid ei saa vaenlase surve kasutada, siis nad kas hävitatakse, või antakse osaliselt rahvale, et seega need varud ei langeks vaenlase kätte. Niisama tulevad tööstustest evakueerida valmissaadused, tagavarad ja tähtsam sisseseaded või kui seda ei saa teostada, siis vähemalt saadused ja materjalid hävitatakse ning tööstus viiak-

se seisukorda, et vastane ei saaks teda kasutada sõjapidamise tarvete loomiseks.

Niisama vajavad kasutamist lahinguväljale maha jäetud varandused ja sõjasaak. Võitlejad tihti lahingumõllus edasi rühkides kaotavad või pillavad maha mitmesuguseid esemeid ja varustust. Niisama võib kergesti lahinguväljale jääda haavatute ja surnute varustus, olgugi, et kerged haavatud peaksid ise oma relvad tooma S. P., kuna teiste haavatute ja surnute relvad ning varustus tuuakse sinna sanitaride poolt. Erilise tähtsuse omab sõjasaak, mille tõttu tuleb korraldada tema kogumist ja kasutamist. Nii saime Vabadusesõjas rikkaliku sõjasaagi, mis tunduvalt kergendas sõjapidamist.

Igas väeosas moodustatakse komandod, kes lahinguväljale jäetud varustuse ja sõjasaagi kokku koguvad. See varustus koondatakse kogumispunktidesse, kust ta eriala juhatajate korraldusel kas väeosades võetakse kasutamisele või evakueeritakse tagalasse. Tuleb koguda mitte ainult kõigiti korralikke esemeid, vaid ka katkiseid ja nende osi, et neid kas või materjalidena kasutada teiste parandamisel. Sellel alal võiks seada eeskujuks sakslasi 1918. a., kes okupeeritud maadest vedasid igasuguseid tagavarasid, muu hulgas metallasjade tükke, konte jne., mis tihti pealtvaatajale näisid tühistena, kuid mis tegelikult andsid materjale nende sõjatööstusele.

Evakueerimisele võib tihti kuuluda rahvas sõjapidamise raionis. Vaenlase edasitugimisel lahkul omal algatusel osa rahvast ja otsib peavarju kaugemal tagalas. Nii Maailmasõja ajal vaenlase pealetungidel oli tihti kohaliku rahva liikumine itta. Eriti palju võib oodata sõjapõgeneid kohtamisel vaenlasega, kes ei austa mingisuguseid seadusi ning kelle ridades valitseb kohaliku rahva suhtes vägivald, nagu seda nägime enamlaste pealetungidel Vabadusesõjas. Võib tekkida vajadus ka osa rahvast evakueerida sissemaale, eriti mehi, keda hiljem on kavatsus kutsuda sõjaväkke.

Vabatahtlikult või sunniviisil ette võetud elanikkude evakuatsioon paiskab alati hulga kodanikke oma kodust võõrsile. Korraldajatele tekib ülesanne neid hulki vedada sissemaale, paigutada korteritesse, toita ja tihti isegi riietada. Sellele küsimusele tuleb pöörata tähelepanu varakult, muidu võivad nendes hulkades tekkida haigused ja korratused. Missuguseid raskusi tekitas 1919. a. lõpul ja 1920. a. alul Põhja-Lääne armee lagunemine ja tema riismete evakueerimine ja paigutamine sissemaale. Rahva evakueerimisel tuleb tõsiselt arvestada nende toitmist, paigutamist ja tervishoiu korraldamist.

E. Sõjavangide evakuatsioon.

Sõjavangid koondatakse valve all väeosa poolt määratud kohta, kus nad üle kuulatakse ja edasi saadetakse väekoondise komandandi korraldusse. Väekoondisest saadetakse sõjavangid sissemaale koonduslaagritesse.

Sõjavangidelt võetakse relvad, ametlikud dokumendid ja varustus, mida nad edaspidi ei vaja. Vangidele jäetakse alles nende riided, pesu ja isiklikud asjad.

Sõjavangid loetakse haiguste suhtes ettevaatuspärasteks. Seetõttu neid tuleb enne saatmist kaugemale tagalasse paigutada mõneks ajaks karantini ja nende riided desinfitseerida.

Sõjavange kasutatakse sisemaal mitmesugusteks töödeks. (Järgneb.)

Soome rahvuslik armee 1881.—1931.

Käesoleva kuu esimestel päevadel peeti Soomes soome n. n. vana armee 50 a. juubelipidustusi, mis puhul saabus Helsingisse kokku kuni 5000 endise armee veteraani maa kõigist paigust, — sõdureid, kellest kõige nooremad on viiekümnekolme, vanemad üle kaheksakümne aasta. Et neist Helsingi pidustuste lõppedes kuni 400 vanasõdurit matkas üle lahe Eestissegi, kus peale Tallinna külastati vanu lahingukohti Narva all, siis on meil sündmuse puhul seda enam põhjust tuletada siinkohal meelesolulisi kohti, mis puutuvad nimetatud, — Soomes läinud sajandi suurimasse ajaloolis- sisse mälestusisse kuulvasse — Soome rahvuslikusse armeesse ja sellega ühenduses olevasse ajajärku.

Et üks rahvas pääseb nii öelda täisikka alles oma rahvusliku sõjaväeasutuse loomise- ga, mis võimaldab tarviduse korral relva- de jõul ise kaitsta oma kodu, on tõsiasi, mida soomlased viiskümmend aastat tagasi hästi mõistsid. Kuni seni püsis Soomes kogu oma Venemaale kuuluvuse aja kestel, alates a. 1809, — Soome kaardiväepataljon — endiste Soome vanade kuulsusrohket sõjavägede au ainukese pärijana ja kand- jana. Siiski üldise väeteenistuskohustuse põhiaade oli juba olemas, tugeses sel ajal suurel määral Saksa-Prantsuse 1870.—71. aasta sõja kogemustele. Nimelt oli üldine väeteenistuskohustus Euroopas pandud esi- mesena maksma Preis. Viimase võitude puhul eelnimetatud Saksa-Prantsuse sõjas, võitis teiste riikide tähelepanu Preisi väe- korraldus. Viimase eeskujul määras Vene- maal keiser Aleksander II väeteenistuskohu- se ka Soomes maksvaks. Autonoomse Soome riigipäevale saigi a. 1877—78 aja- looline ülesanne osaks, seada kokku Soomele uus väeteenistuskohustusseadus, luua ja ehitada maale vastav rahvuslik armee. Pinguldatud töö tagajärjena valmib riigi- päeval vastav seadus jaanuaris 1878. Kaar- diväepataljonile lisaks asutakse nüüd Soome väekohustusliku sõjaväe formeerimi- sele. Asutatakse kaheksa jalaväe pataljo- ni, mis koosnevad ainult Soome sõdureist ja ohvitserest. Lisaks arvurohked reserv- kompanid. Rahvuslik sõjavägi jääb siiski ilma suurtükiväe ja laevastiku toetuseta. Puudub samuti ratsavägi. Ainult hiljem saab armee oma dragunite rügemendi ja- laväeosadele lisaks.

Rahvuslikule armeele tuli õieti vaadata kui mingi kompromissile soome ja vene te- gelaste kauaaegsemate iseshiliste püüete

saavutusena. Armee jäi Vene armeele al- luvaks. Selle komandokeel oli venekeel; selle ülempealikuks Vene kindralkuberner. Ka jäi Vene sõjavägi Soome, asudes Svea- boris, mille suurtükid parajal juhul oleksid mõne tunniga võinud purustada Soome pea- linna. Siiski Soome noorsugu võis teenida nüüd omaenda rahvuslikus armees, oma- enda ohvitseride juhatusel. Tegelikult aga armee oli võimetu Vene võrratu ülejõu kõr- val maal. Soome oma vähenõudlikkuses püsis Venemaale kõigiti lojaalsena, rah- huldus siiski oma osaga, nähes võibolla si- semise uhkusega oma sõdureid puhtas uni- vormes, laitmatu korras marssivat piki pealinna tänavaid, lugedes meelsasti ajale- hist teateid Soome pataljoni saavutustest manöövrel... Kuigi see kõik tegelikult kuulus Vene armeesse, kuulus Venemaale, kelle alamad ju Soomes, muide, oldi, oldi nurisemata, — kuni 1890. a. algav suur ve- nestamisepolitika, kuulsakssaanud kindral- kuberner Bobrikoffi juhtimisel, avas soom- laste silmad venelaste tõelistele püüetele. Soome poolt tehti mitmeid järeleandmisi. Oldi valmis isegi loobuma soomlastele nii tähtsast reservväeosast, missugune nimelt eriti oli venelastele pinnaks silmas, — oldi valmis suurendama aktiivset sõjaväge 5000 mehelt 12.000-le jne. Aga seda kõike ta- gajärjeta. Vene natsionalistid, seades oma- le eesmärgiks Soome rahvusliku autonoo- mia hävitamise, olid otsustanud hävitada ka Soome armee, nähes peituvat viimases suurt hädaohtu oma riiklusele just selle soomlas- te iseteadvuse ja rahvusliku tunde kasvata- mise teel. 1901. a. suvel ilmus keiserlik määrus Soome uue väeteenistusseaduse kohta. Selle sisu oli hästi tuntud. Selle tarvituselevõtt Soomes oleks tähendanud Soome sõdurite ümbermuutmist Vene sõ- dureiks. Soome siiski ei lasknud seda sün- dida, toetudes oma senimaksvale autonoo- miale. Soome armee saadeti laiali. Sule- tud pataljonide ohvitseri püüti meelitada siirduma Vene vägedesse, töotustega anda neile mitmesuguseid soodustusi. Sellele vaatamata oli pataljone, kust ei siirdunud ainustki ohvitseri.

Kevadel a. 1902 algas nekrutite streik, mis näitas venelastele küllalt selgesti, mis- suguste hädaohtudega võis olla seotud uus väeteenistuskorralduse vägivaldne teosta- mine. Ka polnud loota soomlastest nende kangekaelsuse tõttu küllalt ustavat elemen- ti Vene sõjaväes. Selle tagajärg oli, et Soome noorsugu tervelt kuusteist aastat jäi

peaaegu ilma igasuguse sõjalise väljaõppe- ta. 1905. a. saadeti laiali ka kaardiväepa- taljon. Sellejärgi oli Soome täitsa riisu- tud relvadest. Väeteenistuskohustusest loo- bumine tõi Soomele uue kohustuse iga-aas- tase maksu näol Venemaale, mis algas 10-ne ja aasta-aastalt kerkis kuni 20-ne miljo- nini (vanad soome margad). Seda ohvrit- tasus kasu, et Soome noortel ei tarvitsenud Maaailmasõjas võidelda Vene vägedega. —

Soome vana armee oli niisiis hajutatud laiali. See oli ehitatud politiliste konjunk- tuuride vahelduvale alusele. Selle aluse

kõikumalöömine tähendas pataljonigi saa- tuse löömist. Väliselt see küll ei olnudki õnnestunud: sisult soomlased ja — ometi venelased. Ent vaatamata sellele, — ja otsekui eimillegist loodud, — sooritas see Soome rahvusele tähtsaima ülesande, levi- tades väeteenistusealise Soome noorsoo kes- kel kirjaoskust ja rahvaharidust, õhutades ja süütades Soome noortesse rahvuslikku vaimu ja kodu armastust, ehitades sellega vankumatu aluspõhja tulevasele iseseisvale Soomele.

M—n.

Sõduri kasvatusesest.

Schveitsi federatsiooni sõjaväe (miilitsa) de- partemangu ülem on käesoleva aasta 30. mail väekoondiste ülematele saatnud instruksiooni sõduri kasvatuses kohta, nõudes, et kasvatust suunitaks usalduse vaimus juhi ja alluva vahel.

Departemangu ülemat, nagu seletatakse inst- ruktsiooni sissejuhatavas osas, on inspireerinud selleks sammuks viimasel ajal aset leidnud üksik- kud juhtumid distsipliini rikkumises.

Sõjaväe departemangu ülema instruksioon on avaldatud „Revue Militaire Suisse“ nr. 7 — 1931. a. artiklina „Education du soldat“, millest informatsiooni otstarbel toome lühikese kokkuvõtte.

„...Meile tundub olevat tarvilik väeüksuste ja asutiste ülemaid tutvustada põhimõtetega, mis näivad olevat õiged vägede kasvatuses töös,“ nii lõpeb instruksiooni sissejuhatav osa. Edasi tuuakse põhimõtted. Tuletatakse meelde, et 27. veebr. 1908. aastal sõjaväe departemangult sõja- väe kasvatuses alal antud instruksioon pole veel tänapäev kaotanud oma väärtust. Kõrgemad üle- mused argu väsi sagedamini meelde tuletama- mast alluvatele ohvitseridele ja allohvitseridele tolle instruksiooni kõregid põhimõtteid. Nime- tatud instruksioon suunib distsipliinile, mis ei põhjene karmidele vormidele, mõtetule drillile; suunib distsipliinile, mida ei hoita üleval ainult hirmu, karmi kohtlemise ja karistustega. 1908. a. instruksioon, rajades teed uuele distsipliinile, seadis eesmärgiks sõduri (mehisuse) mehe- mee (virilité), isiku ja autunde arenda- mise.

Uues (30. V. s. a.) instruksioonis toonitatakse, et sõduri moraali väärtust ja iseloomu omadusi meieaja lahing k a t s e t a b põhjalikumalt kui la- hingud endistel aegadel. Üksi jäetud võitlejailt, — ilma et juhi valvav silm või karm käsi, samuti kaaslaste ülev eeskuj, sunniks teda teotsema ausasti ja ennastohverdavalt lahingu raskeis olukordis, — võib oota ainult siis nõuetava üles- ande eeskujulikkust täitmist, kui võitleja on kind- lasti otsustanud eelstada surma ebaausale, me- hele mitesobiva, ülesandesse suhtumisele.

Meieaja sõjaväe kasvatus peab andma häid sõdureid, kes loomusunnil (reflektoorselt) täida- vad oma ülesande eeskujulikult, igaüks oma kohal ja võimete piirides. Sõdurilt tuleb nõuda

sed, mis igalt tublilt mehelt, kel usaldus oma võimetele, kes kasvatatud aumõistes ja vastutusetundes.

Meieaja sõjaväe kasvatus nõuab süga- vaid juuri, siis suudab vaim moodsas lahingu- kus valitseda võitlejaid. Kiiremini kui minevi- kus moodsa lahingu olukord purustavat nagu hiilgava klaasitüki sellise distsipliini, mis rajatud vaid ülemuse kartusele ja karistus- tele, sest lahingu tules sageli haihtub hirm üle- ma ees ja unustatakse karistuste karmus*).

Tõelik distsipliin, mis kindlustab alluva truuduse, põhjeneb usaldusel, ülema ja alluva vastastikul usaldusel, sest usaldus võib ainult olla loomulikuks allikaks, millest am- mutatakse absoluutne sõnakuufimine, mis tõstab distsiplineeritud sõduri kõrgele üle distsiplineer- rimata massi. Selline vaade distsipliinile nõuab kasvatajalt kindlat vankumatu eesmärgile rüh- kivat iseloomu. Kindla iseloomuga ja ennast usaldav ülem otsib kontakti alluvatega, kartma- ta kõigutada oma autoriteeti. Ta otsib kõikjal otseseid mõttevahetusi ja muljeid.

Toetudes oma arenenud psühholoogili- sele meelele ta (moodne ülem) hindab õieti olukorda kui üldist, samuti kuis kohelda igat al- luvat eraldi. Et hingeliste avalduste valdkond on hell ala, siis siin — et mitte olla ebaõiglane ühe või teise alluva moraali hindes — olevat vahel kasulik pöörduda arsti poole alluva vaimliste omaduste kohta õigete andmete hankimiseks. Ka neil juhtumel, kui alluv on talle osaks saanud usaldust tarvitanud täiesti kurjasti, hea kasva- taja ei kaota lootust temas äratada ja suunida arenemise teele autunnet ja teisi posi- tiivseid vaimlisi omadusi.

Sõjaväe departemangu ülema instruksioonis on selle kohta öeldud: „Kes tahab edu- kalt kasvatada alluvat üksust,

*) Sakslaste arvates meieaja lahing ei olevat hirmsam kui möödunud aegade lahingud, sest ka meie ajal „ei suuda ükski relv võitle- jat surmata rohkem kui surnuks...“ Vaata „Mil. Wochenblatt“ nr. 3 — 1931 ja „Sõ- dur“ 31/32 — 1931, lehek. 877. Tõsiasi jaks jääb, et järelevalve ja juhi otsemõjutus võitlejale on meie aja liigendatud lahingukordades väiksem kui vanasti. Ke.

peab teda armastama ja austama.“ See instruksiooni põhimõte on võtmeks kasvatajale ja ei vaja erilist selgitust. Kuigi sõda nõuab sõjaliselt kasvatusest tõsiduse ja karmuse palet ja kriipsutab alla kategoorilist kohuse täitmist, ülem ei tohi kõige raskema isik olukorras karta üles näidata isalikkust armastust oma alluvate suhtes. Kasvatuse ei põhjendata üksijõu tunnustamisel, kõige vähem ükskõiksusel, küll aga südame soojusel...

Ülemad, kes hülgavad eelpool toodud reeglite ja kasutatavate situatsioonide antud võimu põhjal ainult käskida, ei vääri mitte ainult neile antud au ja võimu, vaid neid tulevat hinnata kui inimesi, kes töötavad armee ja rahvusliku kaitsetahte purustamiseks. Võimu kuritarvitamine on alati olnud raskemate distsipliini rikkumiste juhtumite põhjustajaks.

Sageli noored ohvitserid ja allohvitserid tõlgitsevad valesti oma uut seisundit — juhi osa — ja ei ohjelda vahel oma nooruslikku nõrkust tunda lõbu võimu ebaõigest kasutamistest. Sageli on võimu kurjasti tarvitamist põhjustanud liig suur püüdlikkus. Tihti on nii, et, kus vähem on tegelikku võimu antud, seal on suurem kiusatus tarvitada võimu kurjasti. See nõrkus on üldinimlik. Kuigi see nii, ei õigustavat see siiski andestamist, toonitatakse sõjaväe departemangu ülema instruksioonis. Koolides, kus ette valmistatakse ohvitseri ja allohvitseri, tulevat juhtide ja õpetajate tähtsaimaks ülesandeks lugeda juhtida õpilaste tähelepanu sellele, et nad tulevikus juhtidena oleksid õiglased, et nad hoiduks kõikjal neile antud võimu kurjasti tarvitamast alluvate suhtes: Võimu kurjasti tarvitamine purustab distsipliini, sest see riisub alluvalt usalduse.

Toon, milles ülemus oma kõnelusis pöördub alluvalle, peab taotlema sõjaväe kasvatuse eesmärke. Sõjaväe loomulikult maksval olevas tõsisel toonis — ülemuse ka valjemais (karmimais) kõnelusis — ei tohtivat puududa siiski sooja südame kajastus. Ülemus, kes ametlikus käituses alluvatega esineb jäisena (glacial), ei võida seega autoriteeti, vaid purustab usalduse tekkimise võimaluse enese vastu. Sellise tooniga heidutatakse alluvad eemale, sulletakse nende süda ja võetakse julgus otseselt esineda. Pikapeale selline ülemus kaotab igati hea mõjutuse oma alluvatele. On tõrva ja tuld heitvaid ülemusi: nad arvavad, et toores shargoon tõstab nende autoriteeti.

Kui ülemusest sõbrad omavahel ei valivat alati sõnu ja tooni, siis võivat seda sõjaväe kasvatuse edule lugeda ka mitte väga ohtlikuks; teine asi, ja lubamatu, olevat valimatu sõnadega kohelda alluvaid. Ülemus, tarvitades alluva suhtes ebaviisakaid ja haavavaid väljendusi, ei halva ainult sõjaväelise kasvatuse edu, vaid haavab alluva isikut ja seda valusamini, mida alluval vähem on võimalusi enda kaitseks.

Mis puutuvat distsipliinakaristustesse, siis nooremalt ülematelt tarvitavat igasugusi kõrvalisi karistusi, millest ei kõnelda midagi sõjaväe karistuse kodeksites ja millest ei tea ka mõnikord kõrgem juht. Sellised karistused on sageli tingitud nooremate juhtide suurest püüdlikkusest.

On teada, et iga üksus peab teostama päeva jooksul rea majanduslikke töid — ruumide koristamine, materjalide eest hoolitsemine, toitlustamine jne. Siin nooremad juhid ei olevat sageli õiglased. Tööd pandavat isikutele, kes selleks pole kohased. Ja seda selleks, et näidata võimu. See ei olevat lubatav. Tööd ei tohtivat kasutada karistuse või kiusu vahendina.

Väeosajale, olles vastutav sõduri karistuse eest ja omades suurima karistamise võimu väeosas, peab valvama, et alluvad nooremad ülemad kasutaks vaid absoluutselt mõistlikke ja korrektsid kasvatuse meetodeid, ja et keegi ei haaraks omale talle mittekuuluvat võimu sõduri kasvatuse alal.

Mida suuremad nõudmised esitatakse vägedele, seda enam sõdur peab oskama säilitada oma sõduriau. Mida sõdur distsiplineeritum, seda avameelsemalt peab ta suhtuma oma ülemale. Võib isegi juhtuda, kui nõuab olukord, et tuleb kaevata ülemusele... ülemuse enese peale. Enesestki mõista, et sõdur ei tohi siin unustada sobivust kui esinemises nii toonis.

Hea juht pidavat tundma ainult rõõmu alluva sellisest esinemisest. Tal on juhus siin veaduda, et võitnud usalduse, et on suutnud äratada alluvas mehemeele (mehisuse). Omades seaduselt antud võimu ja autoriteedi, ülem valvab, et häbematud ei tarvita kurjasti neile pakutud usaldust.

Kaebuste ülekuulamisel noorte (nekrutite) juba ülemusel tuleb sageli pigistada kinni silmad ebaõigelt formuleeritud kaebustele, mis kantakse ette noortelt. Sellised kaebused on sageli põhjustatud õiguste valesti tõlgitsemisest, või mõjutatud kõrvalistelt kaitsejõududesse mitteheatahtlikult suhtuvatelt isikutelt. Niisugused ekslikud kaebused muutuvad hea kasvataja-ülemuse käes kasulikuks materjaliks, et nende abil selgitada valesamme ja suunida alluvaid kasvatustlikult õigele teele.

Väärnähted sõduri kasvatuses, millest eelpool kõneldud, olevat kokkuvõttes: kuritarvitus võimu alal, haavav toon, illegaalsed karistused. Nooremate juhtide vilumatus oma õiguste tõlgitsemises võimaldab eksimusi, kuid see on parandatav. Ei tohtiks neile kurjasti ette heita elukogemuste puudust; nende püüdlikkus on kiiduväärne. Kuid siiski olevat vaja, et vanem ülemus õigel ajal seaks vahele; annaks tunda oma elukogenut ja sõbralikku kätt, et juhtida õigele teele noori ohvitseri ja allohvitseri nende nooruslikku teoorõõmu halvamata. Kindel kontroll sõbraliku selgitamisega kannab paremat vilja, kui külmad käsud-keelud ja karistused.

Kvalifitseeritum suunaandja kasvatuse töös peaks olema üksuse ülem. Ta tunneb omi nooremad ohvitseri ja allohvitseri ning oskab igat neist mõjutada, nende individuaalseid erinevusi arvestades.

Üksuste ülematel puuduvat aga sageli küllaldane teenistuse staash alalisvääs (Schveitsi miilitse süsteemi arvesse võttes. Ke.). See sundivat neid nende sammudes põhjenema kõrgeimate juhtimise instantside instruksioonidele ja eriti ohvitseride-instruktorite (alalisvää ohvitser, schveitsi organisatsiooni kohaselt. Ke.) eeskujule. Ohvitserid-instruktorid olevat tänapäev rohkem kui kunagi varem tervevaimse sõjalise

traditsiooni esindajad, neid tulevat üksuste noortel ohvitseridel kõikjal võtta eeskujuks. Ohvitserid-instruktorid valvaku aga, et nad ei püüaks kitsendada üksuste ohvitseridele ja allohvitseridele seaduselt antud võimupiire: võitku usaldus, sest ainult usaldus sünnitab usalduse. Kõikjal valitsegu vastastikune usaldus. Kui ohvitserid-instruktorid on oma kutse kõrgusel, neil on kerge võita üksuste ohvitseride usaldust. Üksuste ohvitserid omalt poolt ärgu keelgu tunnustamast oma kaasvõitlejate ohvitseride-instruktorite teadmisi ja kogemusi, mis omatud erilise ettevalmistuse ja elukutse teel.

Sõjaväe departemangu ülem lõpetab instruksiooni lootusega, et need üksikud tähtsamad põhimõtted, mis toodud sõduri kasvatusetöö paremusele suunimiseks, leiavad vastuvõttu ja käsitamist ohvitseride ja allohvitseride poolt. Kõrgem ülemus, kelle vastutusel sünnib kasvatus-

ja õppetöö, ei tohtivat unustada, et head põhimõtted pole veel kõik: kui juhtimise nii kasvatusetöös teostamisel on tähtis isik, kes põhimõtteid on kutsutud teostama.

Seepärast vanemad juhid inspekteerimiste, kontrollimiste ja ametialaliste kokkupuudete kaudu valvavad ja juhivad sõduri kasvatusetöös põhimõtete õiget teostumist. Lakkamatult meelde tuletades alluvatele juhtidele nende kõrget ülesannet sõduri kasvatamisel, — luues kogu armee, kõigis väeliikides ja kõigis juhtimise astmes sobiva õhkkonna, vastastikuse usalduse vaimu, kui distsipliini ainuõige baasi, — selline olevat sõjaväe departemangu ülema arvates Schveitsi armee, kui väekoondiste nii asutiste kõrgemate juhtide, tähtsaim ülesanne. Kõrgemal juhtimiseastmel schveitsi traditsioonide kohaselt olevat õigus teenida vaid tunnustatud, ent mitte ainult sallitavaid juhtidel.

Ke.

Mõtteid spordivõistlustest.

E. Vimson.

On ilus traditsioon, avada kaitsevää spordivõistlusi teatud pidulikkusega, rivistades avamiseks võistlejaid sportdressides staadionil. Võistluste avamine sünnib tavaliselt lühikese kõnega, mille järgi sportlased lahkuvad hetkeks väljalt, et otsekoheselt asuda võistleva kavas ettenähtud aladel.

Kogukas hulkk distsiplineeritud sportlasi sportdressis, rivistatult keset staadioni on igatahes imponeeriv ja väga õilis ning efektne pilt, kuid minu arvates peitub selles ka väike pahe.

Ja nimelt: tihti oma enamuses, juhtuvad ilmad tuulised, külmad või vihmased ja võistleja, kellel otsekohe järgneb pingutav võistlus, ükskõik millisel alal, peab alustama võistlust külmade lihastega. Teame aga, et see on tervisele ebaratsionaalne — suure pingutuse juures külmad lihased kergesti rebenevad, on vähem elastsed jne. — ja kahtlemata negatiivselt mõjub ka tagajärgedele. Jälgides võistluskogenenuid sportlasi võistlevas, näeme, et sooritades jooksu, hüpe või vise, võistleja otsekohe end soojalt rõivastab, olgugi, et temal vaid mõni minut aega on, kuni ta jällegi peab endalt heitma treeningülikonna, et edasi võistelda.

Teadlik sportlane hoiab oma tervist ja võimeid, ning säästab jõudu võistlushetkeks. Arvan, et ka moraalselt mõjub halvasti võidu tahele, teadmine külmade lihaste pingutuse hädaohust. Nimetasin vaid

valusama küsimuse kaitsevää sportlasile, mille üle olen kuulnud iga aasta kurtmisi sportlaste peres.

Võidakse öelda, — see kaunis traditsioon, paradeerimine, nõuab hea korralduse juures väga lühikest aega, vast viis minutit, — kuid ka see aeg on küllaldaselt pikk, et nõrgestada võimeid, seistes sportdressis tegevuseta ebasoodsal ilmastikul.

Arvan, et mainitud küsimust võiks tulevikus kahel viisil lahendada:

1) jätta ära võistluste alul sportlaste rivistamine ja alata kohe võistlusega, kavas ettenähtud aladel, kuna sportlaste rivistamine sünniks vaid võistluste lõpul, auhindade väljajagamisel. Siis peaksid aga rivis olema kõik võistlustest osavõtnud sportlased ja ka kohtunikud, mitte aga vaid auhindu saajad, et võiks tajuda üheskoos kogu võistlejate hulka, ehk

2) rivistada võistluste avamiseks kõik võistlustest osavõtjad sportlased ja kohtunikud kaitsevää vormis, et ära hoida külmetamist ja pälvituid etteheiteid sportlasilt, kuna võistluste lõpul rivistuksid vaid auhindu saajad sportlased. Nii saaksime ikkagi pildi võistlustest osavõtjatest ja ka auhindu saajatest.

3) Vast eriti soodsatel, soojadel ilmadel võiks sportlaste rivistamine sündida sportdressis.

Soovin, et see kirjutis leiaks vastukajastust ja õiglast hindamist ning arvustust kompetentsetelt isikutelt.

Tulevikusõda.

Vaated tulevikusõja pidamise, vahendite ja viiside kohta on väga lahkuminevad.

Itaalia kindral E. Bastico on oma hiljuti ilmunud kolmeköitelise teose viimase köite*) pühendanud tulevikusõja probleemidele, millest mõningad mõtted siin olgu esitatud.

„Seni kui inimese iseloom ei muutu ja puudub tahe üksteise mõistmiseks, kestavad ka sõjad maailmas, — asjaolu, mis omakorda igäüht kohustab olema valmis oma isamaa kaitseks. Tulevikusõjas mängib masin ja igasugused tehnilised vahendid valitsevat osa. Kuid masina hing on ikkagi inimene, kes selle on ehitanud ja kes lahingut juhib. Väejuhti tulevikusõjas avitavad tööstus, kaubandus, pangad ja teadlased, kes kõik moodustavad juba rahuajal niinimetatud riigikaitse kõrgema nõukogu. Sama on tinginud, et juba praegu suurtes riikides riigikaitse kõrgem nõukogu on moodustatud.

Keemiline sõda, peamiselt õhust teostatud, muudab tuntavalt strateegia ja taktika põhimõtteid ning annab tulevikusõjale omapärase laadi ja ilme. Keemiline sõda on sõda täis üllatusi ja ootamatust.

Tulevikusõja algusele ei eelne enam sõjakoolutamine, nagu seda möödunud sõdades. Ta algab kui tormikeeris, mis päikesegi tumestab. Masinate ja tehniliste vahendite võitluses on esimene löök mõjuvaim, — aga ka viimane. Riik, kes neiks löökeks on suutnud parimini korraldada oma tehnilised jõud, tungides oma vastasele ootamatult kallale, — on võitja.

Tulevikusõda peab olema kiire ja lühike, nõue, milleks kasutatakse raudteede ja mehaaniliste transportvahendite viimaseid pingutusi ja võimeid nii väeosade kui relvade ja varustuse veoks, sest üllatada on sihiks siingi nagu mujal. Sama kiirust ja sama hoogu nõuab sõjapolitika ja -juhtimine. Tuleb vaid pidada silmas, et tulevikusõjas see pole enam üksiku isiku ülesanne. Üksi ei saaks ka geniaalseim sellega toime. Vaid — ja siin seisabki tulevikusõja pearaskus — palju isikuid räägivad kaasa, kuna ühine idee ja ühine tahe peab valitsema.

Tulevikusõjas seisab jalavägi ikkagi esikohal ja tema on lahingu otsustaja. Kuid jalavägi ilma lahinguvankriteta ei saa tulevikusõjas kujutleda. Jalaväe suhe suurtükiväele oleks — diviisis 3

jalaväe-, 1 kerge suurtükiväerügement. Jalaväe relvastus täiendatakse poolautomaatsete püssidega, tankivastaste relvadega ja miinipildujatega — kõige uuemast konstruktsioonist. Tuli, liikumine ja löök on ka tulevikusõjas jalaväe kolm peamist elementi.

Suurtükiväe tähtsus kasvab alaliselt. Tema ülesanne valmistada teed jalaväele, jääb püsima. Teostub suurtükiväe mehhaniseerimine, eeskätt raske suurtükiväes.

Tõenäolik on, et tulevikus ratsaväelane jalustub, andes teed mootorile, kuid siiski püsib ratsavägi tulevikusõjas luure otstarbeks, toetatud selle ülesande täitmisel igasuguste mehaaniliste abinõudega. Ratsadiviis endises mõttes on kadunud. Teda on täiendanud jalgratturite, lahinguvankrite ja motoriseeritud jalaväe osad. Tulejõud ja liikumine on viimase võimaluseni suurendatud. Sel põhjusel on Itaalias moodustatud „kiire korpus“ ja „kiire diviis“. Kiire korpus moodustatakse tarviduse korral, kuna kiire diviis on juba rahuajal olemas. Kiire korpus kasutatakse lahinguks ja luureks, kiire diviis ainult luureks, sel põhjusel koosneb diviis ainult ratsanikest ja jalgratturist, kuna kiire korpus koosseisus on nähtud ette raske suurtükivägi, lennukid, lahinguvankrid ja motoriseeritud jalaväe osa.

Moodsa lennukiväe ülesandeks sõja alguses on eeskätt võitlus vastase õhujõududega ja tema elulisemate keskuste pommitamine ning hävitamine. Õhujõudude töö ja ülesanded olgu kokkukõlastatud maa- ja mereväe tegevusega.

Tulevikusõja merelahing on peal- ja allveelaevade ning lennukite koostöö.

Keemilised võitlusvahendid etendavad tulevikusõjas suurt osa, kuid nad ei kujuta enesest omaette relvu, vaid on ainult abinõud suurtükiväe ja lennukite tegevuse täiendamiseks.

Raudteede, kui sõjaväe elusoonte tähtsus on endine, kuid nende tegevust ja võimet suurendatakse maanteedel liikuvate jõuvankrite abil.

Tulevikusõda toob palju üllatusi, ta hävitab arvamata-suurel arvul inimesi, väärtusi ja varandusi, ta on halastamatu võitlus iga rahvuse olemasolu eest.

Igavene rahu on ainult unenägu.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 4. 1931.)

*) La guerra nel futura.

Ametlik osa.

Kaitseministri käsukiri

Nr. 158.

Tallinnas, 24. juulil 1931. a.
(Ratsaväe inspektor).

§ 1.

Luban pidada IV üleriiklikud kaitseväe ratsavõistlused Tallinnas 25., 26. ja 27. septembril s. a. minu poolt kinnitatud üldmääruste kohaselt. Üksikasjalik võistluste läbiviimise kava anda ratsaväe inspektoril.

§ 2.

Võistlustest osa võtma luban komandeerida kaitsevälasi ja kaitseliitlasi ühes hobustega.

§ 3.

Võistlustele komandeeritavatele komandeerimise päevarahaga mitte maksta.

§ 4.

Võistlustele komandeeritud toidulolevad ülejäägid ja ajateenijad sõdurid varustada võistluste ajaks toidurahaga või atestaatidega.

Hobused varustada toidumoonaga või atestaatidega.

§ 5.

Vedu raudteel teostada võistlejate elukohast Tallinna ja tagasi kaitseväe veodokumentidega, millele teha märge „Vedu tasuta Vabariigi Valitsuse otsusel 22. juulist s. a.“

A. Kerem.
Kaitseminister.

Neljandad üleriiklikud kaitseväe ratsavõistlused.

Üldmäärused.

§ 1.

IV üleriiklikud kaitseväe ratsavõistlused korraldatakse „Hobuseasjanduse Arendamise ja Armastajate Ühingu“ ning Ratsaväe inspektori poolt Tallinna hipodroomil 25., 26. ja 27. septembril 1931. aastal.

§ 2.

Võistluste organisatsioon, jaguneb järgmiselt: Aueestseisus, aukomitee esimees, aukomitee, korraldajate toimikond, kohtunikud, kolleegium, tehniline komisjon ja esindustoimikond.

§ 3.

Võistluste korraldamise eesmärgiks on arendada huvi ratsaasjanduse vastu neil, kelle teenistusekohused nõuavad ratsasõidu oskust, ja jälgida hobuse võimeid ning vastupidavust; ergutada laiemates rahvahulkades huvi ratsaspordi vastu ning anda ülevaadet meie ratsaasjanduse arengust perioodiliselt korraldatud ratsavõistluste kaudu. Võistlused on rahvusvahelised, mis võimaldab pilti saada teiste riikide ratsaspordi tasapinnast.

§ 4.

Võistlusi peetakse järgmistel aladel

1. Takistusvõistlus.
2. Galopivõidusõit.
3. Härdelvõidusõit.
4. Jahisõit.
5. Terarelva käsitamine ratsa.
6. Teatesõit.
7. Maastikusõit.

§ 5.

Võistlustest võivad osa võtta oma- ja välismaa kõigi väelike tegevteenistuses olevad ohvitserid ja allohvitserid, kaitseliitlased, politsei ratsareservi ametnikud ja eraisikud (välja arvatud elukutselised jokeid), iga võistluse kohta eraldi ette nähtud vahekorras.

§ 6.

Välismaalased-võistlejad võtavad osa riikidest, millistele kutsed saadetud, ja palutud arvul.

Kirjavahetus välismaalastega peetakse kaitseväge staabi kaudu.

§ 7.

Omamaa osavõtta soovijate kohta teatavad väeosad, kaitseliit ja politsei isikute ja hobuste üldarvu (ohvitserid ja allohvitserid eraldi) Ratsaväe inspektorile 7. septembriks s. a. ja peale arvu kindlaksmääramist võistluste korraldajate poolt, — nimeliselt 17. septembriks (posti tempel), täidetud sissekirjutuselehtede saatmisega. Sissekirjutuselehel peab olema märgitud: võistluse nimetus, hobuse nimi, sugu, karv, vanus, tõug, isa, ema, kus kasvatatud, omanik, kasvataja, sõitja, hobuse 1929.—1931. a. auhinna, aadress ja allkiri.

Kaitsevälased, kaitseliitlased ja politsei ratsareservi kuuluvad osavõtjad teatavad osavõtmisest oma ülemate kaudu. Erasisikud osa võtta soovijad teatavad 7. septembriks s. a. sissekirjutuselehega otseteel Ratsaväe Inspektorile, Tallinn — Kaitseministeerium.

§ 8.

Iga osavõtja maksab ülesandmisel (kui ta ka mitmel alal võistleb) võistlusabinõude korrashoiu kuludeks järgmiselt: kaitseväe, kaitseliidu ja politsei ohvitserid ning eraisikud 3 krooni, kõik teised maksavad 1 kr. 50 senti. Sissemaksu võtab vastu võistluste majandusala juhataja.

Välismaalased on sellest maksust vabad.

§ 9.

Iga väeos (kaitseliit, politsei) määrab võistlustest ühe vanemaks, kelle nime annab teada ühes sissekirjutuselehtede saatmisega.

§ 10.

Kaitseministri poolt on lubatud kaitsevälastel võistlustest osavõtt riigi hobustel.

Riigi hobuste hulka kuuluvad ka need ohvitserid isiklikud hobused, kes riviteenistusse nende nimele vastu võetud ja riigi moonale arvatud. Omamaa ohvitseridele määratud võistlustest osavõtt neil hobustel on lubatud ainult nende omanikkude all.

Kaitseliitlased võivad võistlustest osa võtta ainult erahobustel.

§ 11.

Sõitjate ja hobuste vahetamine peale ülesandmist on võimalik ainult üldkorraldaja loal, kuid mitte hiljem ühte päeva enne võistlust.

§ 12.

Iga võistleja omab loosi järgi kogu võistluse ajaks kindla numbrilise, mida kannab vasakul varukal. See number määrab järjekorra galopi-, härdelvõidusõidu ja teatesõidu stardil (sisemisil äärel stardib väiksem number). Juhul, kui ühes sõidus on mitu gruppi, sõidavad enne järjekorras väiksemad, siis suuremad numbrid.

§ 13.

Kohtunikkude kolleegium toimetab:

- Üksikute võistlusalade määrustekohast juhtimist;
- Protestide lahendamist;
- Võistlejate paremuse kindlaksmääramist;
- Võistlejatele auhindade määramist;
- Võistluste protokollimist.

§ 14.

Üldotsuste tegemiseks peab kohtunikkude kolleegiumis kohal olema esimees või üks abiesimeestest, kes on nimetatud esimehe poolt tema asetäitjaks, sekretär ja kaks liiget; kui asjast on huvitatud välismaalased, siis ka nende esindajad. Võistlejate paremuse kindlaksmääramist toimetab eriala vanem vahekohtunik ühes tema juure kuuluvate liikmetega, esitades enda otsused kohtunikkude kolleegiumi esimehele kinnitamiseks.

Koosolekul tehakse otsused lihthäälteenamusega. Häälte poolekslangemisel on otsustav esimehe hääl, tema äraolekul teda asendaja abi hääl. Kohtunikkude kolleegiumil on õigus protestide lahendamiseks koopteerida eriteadlasi, kes aga otsuse tegemisel kaasa ei hääleta.

§ 15.

Kohtunikkude kolleegiumil on õigus:

- Määruste, korra ning kohuste vastu eksijaid kohapeal kõrvaldada võistlustest;
- Ühesuguse võistlejate paremuse juures määrata lisavõistlust;
- Üksikute võistluste tingimusi olulistel põhjustel kohapeal muuta, ilma võistluste iseloomu, eesmärgi ja ulatuse muutmiseta.

§ 16.

Teadaanded ja protestid esitatakse võistlejate või nende esindajate poolt otsekohe peale asjaolude ilmsikstulekut, kuid mitte hiljem kui 20

minuti jooksul kirjalikult kohtunikkude kolleegiumi esimehele. Protesti lahendamise juures ei või viibida protesteerija ise, kui ta on võistleja.

§ 17.

Kohtunikkude kolleegiumi otsused kaebuste ja protestide suhtes on lõplikud.

§ 18.

Tehniline komisjon toimetab:

- Võistlusplatsi korraldamist.
- Võistlusabinõude korraldamist.
- Võistlejate kogumist ja esitamist võistlustele.

§ 19.

Võistlusplatsi kasutamine väljaspool võistlusi on võistluspäevil lubatud ainult tehnilise komisjoni poolt kindlaksmääratud ajal ja järjekorras. Aeg ja järjekord antakse teada soovijatele Tallinna jõudmisel.

Eelharjutusteks ja hobuste paenduvuse sooritamiseks enne võistlusi on tehnilise komisjoni poolt korraldatud eriplats.

§ 20.

Võistlustest osavõtjad peavad võtma takistused võistluskavas ettenähtud kõrguses ja laiuses. Takistuste järjekord, sõidutee ja normaalaeg tehakse teatavaks osavõtjatele kolm tundi enne igat võistlust, skeemide väljapanekuga teadaannete tahvlil.

§ 21.

Esindustoimikond toimetab:

- Võistlustele saabunud väliskülaliste korteritesse paigutamist ja nende eest hoolitsemist Tallinnas viibimise ajal.
- Väljaspoolt Tallinnat sissesõitnud võistlejate vastuvõtmist, korteritesse paigutamist, toitlustamist ja sellega ühenduses olevate küsimuste lahendamist.

§ 22.

Võistluste ajal viibib hipodroomil alaliselt sanitaar- ja veterinäärarst ja on ka kiire arstiabi andmise punkt.

§ 23.

Kõik võistlustest osavõtjad ja hobuste omanikud on kohustatud alluma eelnimetatud määrustele kui ka võistluste üldjuhataja, kohtunikkude ja tehnilise komisjoni poolt kohapeal tehtavatele korraldustele.

G. Jonson

Kindralmajor,
Ratsaväe inspektor.

Kaitseväe elu.

Veel aspirantidest üleaja-teenijatena.

„Sõduris“ nr. 31/32 s. a. avaldatud artiklis „Aspirandid üleajateenijatena“ avaldatud väidetele lubatagu siinkohal mõningaid vastuväiteid hariliku üleajateenija seisukohalt. Kõneall olev küsimus pole seni ametlikku kui ka avalikku käsitamist leidnud, kuid et üleajateenijaskonna sisemises elus sellest küllaltki palju kõneainet tekkinud, leian, et asja võiks avalikult puudutada põhjalikumalt.

Artikli autor, kes nähtavasti ise aspirant-üleajateenija, vaatleb ja katsub selgitada asja oma huvidele vastavalt. Põhjendusi ei saa ainukesteks kogu asja käigus nimetada ja neid tuleks leida ja kaaluda ka alltoodud tõsiasiust.

Võiksin kõigepealt märkida ametlikke andmeid:

1) Käsitada olevail andmeil on ühest väeosast, kus kaadri üleajateenijad peamiselt kõik aspirantide klassi lõpetanud, astunud Sõjakooli kadetikklassi:

1929. a. — 22 aspir.-üleajateenijast — 4 ja
1930. „ — 15 „ — 3.

Ülejäänud asp.-üleajateenijad teenivad kõik üleajateenijatena edasi aastast aastasse.

Sellest olenevalt artikli autori poolt tähendatud peapõhjus vaevalt küll osutub kaaluvaks.

2) Aspirantide klassi lõpetajatele on eritunnusena ette nähtud eraldusmärk (Sõmini ksk. nr. 52-a — 1924. a.), nii et Allohv. kooli kursuse lõpetanud ei saa kuidagi selles suhtes lugeda eelistatumas seisukorda.

Küsimuse otsustamisel peaksid kaalumisele tulema ka järgmised asjaolud:

Aspirantide klassi lõpetaja, jäädes üleajateenijaks üleajateenijate teenistusseadluse alusel, asub samade ülesannete täitmisele kui iga teine üleajateenija. Tema hariduslik seisukoht, mis omandatud eraelus, ei tohiks temale seaduse järele üleajateenijana eesõigustada mingisuguseid soodustusi, kuna siin igal ajal peaks jääma isikut edasiviivaks teguriks ikkagi isiklik tublidus.

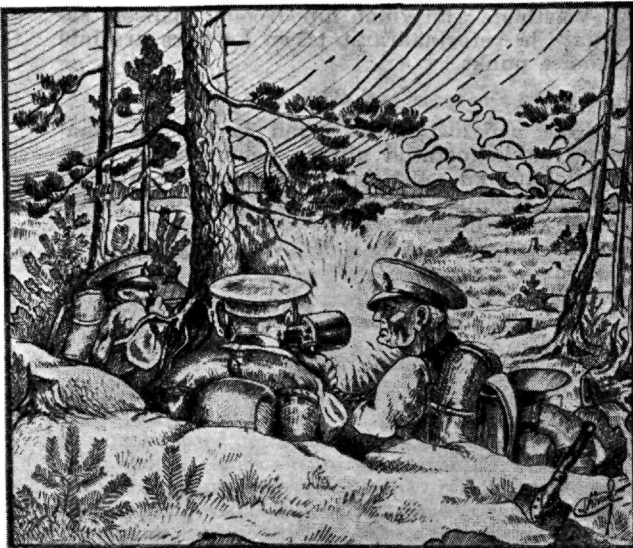
Meie kaitseväes on ju nii palju eriameid, millel üldjoontes ülesanded sarnased. Asjata oleks nende kõikide eraldamine, ilma et teenistuslikud ülesanded seda nõuaksid. Analoogiliselt tuleks siis meie kaitseväes üleajateenijatena teenivatel reserv-ohvitseridel ja kv.-ametnikudel kanda ohvitseri või kv.-ametniku õlakuid.

Edasi: Sõjakooli täieliku kursuse III järgus lõpetanud kadetid lähevad väeosadesse teenima üleajateenijatena (Sõmini ksk. nr. 397 § 4 — 1926. a.), need peaksid siis kandma kadeti õlakuid.

Kuid see pole ju teadlikult lubatud ja asjata oleks siin otsida, et üksi aspir.-üleajateenijate eraldamise küsimus on jäänud kahe silma vahele.

Kui vaadata asjale puht üleajateenistuse moraalselt seisukohalt, siis oleks vaevalt õigustatud üleajateenijale, kes ainult hädasunnil ja ajutiselt (autori peapõhjus) üleajateenistusse astunud, eriliste soodustuste otsimine igasuguste silmapaistvate eralduste näol. Allohvitseride kooli kursuse lõpetanud elukutselisele üleajateenijale oleks see aga täielikuks tasuks ja ergutuseks oma elukutse alal täielikkuse saavutamise eest. Ainult selleks ühe üleajateenija eraldamine teistest, et temast tulevikus, võib olla, saab Sõjakooli lõpetaja, tundub üleliigsena.

Mis puutub artikli autori poolt etteoodud kv. ettevalmistuse kvaliteeti, siis peaks Allohv. kooli 7½ kuuse (üleajateenistuse ajast) kursuse lõpetajal üleajateenijal, üleajateenija seisukohalt olema ideaalsem (mõtlen kohasem ja põhjalikum puht erialal) ettevalmistus, kui asp.-üleajateenijal, kelle õppekursus väldanud 7 kuud (ajateenistuse ajast), pealegi kui selle aja sisse

P. Līvaki joonistuse järele.
Suviõppused Männikul.

on kuulunud õppetöö, mis ei kuulu puht noorema rivijuhi (üleajat.) alasse.

Küsimus on aga praktilises elus kujunenud ja üleskerkinud järgmiselt, mida olen võinud jälgida aastate jooksul väeosas, kus väga suurel arvul aspir. klassi lõpetanud üleajateenijaid.

Kõik need aspir.-üleajateenijad peaaegu eranditult ei taha endid lasta tunda üleajateenijatena, mis selgub järmselt:

1) igasuguses ametlikus kirjavahetuses tarvitavad tiitlit asp. auastme nimetuse eel;

2) kannavad väeosas ja väljaspool väeosa piirkonda ainult aspir. õlakuid ilma üleajateenija tunnusmärgita,

3) ja mis kõige kurvem, hoiduvad igasugusest läbikäimisest teiste üleajateenijatega (nähtused kogu sisemisest elust).

Kõik need nähtused on väeosa teiste üleajateenijate poolt küllaldaselt tähele pandavad kui ka rahulolematust äratavad olnud.

Eritunnuste andmine ametlikul teel annaks tõuke sarnase olukorra süvenemiseks.

Need mõtted on liialdamatult öeldes üldise üleajateenijaskonna mõtted olukorras, kus eraldumine sündinud väljaspool ametlikke eeskirju. Kui peetakse ametlikult poolt eraldamine tarvilikuks, usun, et see ei sünnita erilist rahulolematust tulevikus kellegile, kuna asjal oleks siis alus.

Kuid lahenduse peaks küsimus leidma nii ehk teisiti.

J. G.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

LATVIJA.

Leitnant Petersonsi rekordhüpe langevarjuga.

Läti lennuväe rügemendi instruktor res.-lt. Petersons 4. augustil s. a. Riia ligidal, Stalgeni juures, sooritas rekordhüppe lennukist langevarjuga, millele ta valmistas ette juba pikemat aega.

Hüppe kohta „Latvijas Kareivi“ kirjutab: „Juba vara hommikul allahüppe kohale sõitis välja lennuväe rügemendi ülem rohkearvulise lenduritepere saatel. Lt. Petersons asus kaheistmelisse lahingulennukisse, mida juhtis lendur Alksnis. Kindlustuseks lt. Petersons võttis kaasa veel teise — tagavara — langevarju. Hüppe kõrguse määramiseks võeti kaasa veel kaks lisa-barograafi, kuna teised kaks barograafi olid lennukis juba varem. Kõik neli barograafi enne õhikutõusmist vaatas hoolikalt üle ja pitseeris kinni eriline komisjon. Peale selle võeti kaasa hapniku-aparaadid, kuid enne väljahüpet lt. Petersons, et vähendada raskust, jättis oma aparadi lennukisse. Rekordistide lennukit saatsid kaks hävitajat ülesandega tiirelda ümber kukuva langevarju, et see maa pealt vaadatuna oleks selgemalt nähtav. Möödus rohkem kui tund aega, enne kui lennuk jõudis maksimaalse kõrguseni, kust lt. Petersons ka välja hüppas. Langevari avanes normaalselt, ja ka langemise edaspidises käigus ei olnud tarvidust tagavara-langevarju järele.

Kuna ilm oli väga selge, siis oli väljahüpe, samuti ka langemine, väga hästi näha. Kohe pärast lt. Petersonsi väljahüppamist, tõusis õhku selleks määratud lennuk kapt. Dzenitise juhtimisel, kes tegi kindlaks langevarju maandumise kohta. Nähes kapten Dzenitit, lt. Petersons andis käega märki, et ta tervise juures. Peale 15 minutit kestnud langemise lt. Petersons, ilma vähe-magi löögita vastu maad pörkamisel, oli õnnelikult maandunud Zemgali nisuväljale. Langemise alul oli väga suur kiirus, mis aga järk-järgult vähenes. Tuule mõjul langevari muutis tihti suuna, kuid vahetevahel ta kukkus alla üsna sirgjooneliselt. Kontrollimisel kõik neli barograafi näitasid ühtlast kõrgust ja komisjon konstateeris, et hüpe on sooritatud 6.650 m kõrguselt — seega on ületatud Belgia lenduri kpt. Coupine nimel 1928. aastast saadik püsiv Euroopa kõrguse rekord, 6000 m, langevarjuga allahüppes lennukist.

T.

Latvija sõjavägi 12-aastane.

Tosin aastaid on möödunud lätlaste ennast-salgavatest heitlustest oma kauni kodumaa vabastamiseks. Vabadusesõjast osavõtnud väeosad nüüd vaikselt pühitsevad oma 12. aastapäeva, meelestades raskeid aegu riigi loomisepäevilt. Vidzemi suurtükiväe rügement (formeeritud 1. Volmari, 2. Võnnu ja 3. Ruhja suurtükiväe patareidest, kes võtsid osa ühes Eesti vägedega Põhja-Latvija vabastamisest) pühitses oma hällipäeva 19. juulil, Dobelni jalaväe rüge-

ment — 31. juulil, Aizputi jal. rügement — 5. augustil, Venspils (Vindavi) jalaväe rügement — 8. augustil, Daugavpils (Dvinski) jal. rügement samuti 8. augustil, Rezekni jal. rüg. — 9. augustil, Liibavi jal. rügement — 10. augustil, Sapööri rügement 12. VIII, Jelgavi (Miitavi) jal. rügement — 16. VIII, Latgali diviisi staap — 6. VIII ja Kuramaa diviisi staap — 7. augustil.

Lennuõnnetus Dvinskis.

12. augustil Daugavpils (Dvinski) poligonil leidis aset raske lennuõnnetus, kusjuures sai surma lendur-vaatleja kapten Rittenbergs ja lendur allohviter Zeile. Lennuk kukkus alla 400 m kõrguselt ja purunes. Õnnetust põhjustas arvatavasti liig väike kiirus, mis ei võimaldanud teha pööret.

Latvija Riigipresident sõitis välismaa-reisile.

Latvija Riigipresident A. Kviesis ühes perekonnaga ja adjutantiga 12. augustil sõitis välismaile puhkuse-reisile. Teekond läheb üle Leedu, Poola, Saksamaa, Šveitsi Prantsusmaale. President sõidab oma lahtises tõldautos, mida saadab kol.-ltn. Kuplais isiklise spordiautoga. Kuna see sõit on eraviisiline, siis ametlikke esinemisi ei ole ette nähtud. Oma pikal teekonnal, mis kestvat kuni 3 nädalat, president külastavat ka Pariisis asumaade näitust.

„Latvijas Kareivise“ andmetel.

INGLISMAA. Piirid motoriseerimisele. Inglismaal on sõjaväe motoriseerimisel jõutud nii kaugele, et see suurte üksuste raamidest juba ohtlikuks ähvardab kujuneda. On kerkinud üles küsimus, et kui motoriseeritud veovahendeid liig suurel arvul liikuma panna, kas ei tee see ehk kogu liikumist, eriti öösel, üldse väga raskeks või koguni võimatuks.

Probleemi selgitamiseks korraldatakse seal nüüd rida mitmesuguseid huvitavaid katseid ühe sõjajaagsete koosseisudeni viidud kõige uuematüübilise diviisiga (ilma kolmanda brigaadita). Selle diviisi osadest koondati 12. augustiks Aldershoti laagrisse: üks kaardiväe brigaad, kaks jalaväe brigaadi, üks ratsarügement, üks väli-suurtükiväe brigaad, üks kerge suurtükiväe brigaad, üks täielik väliambulants, üks inseneriväe välipark, diviisi suurtükiväe töökojad ning mitmesugused teised üksused ja asutised.

Tähendatud kuupäevaks saabusid sinna ka sõjaministeeriumi tehnilised komisjonid, kes peavad andma oma otsuse, kas ja millisel määral oleks võimalik vähendada: 1) tarbeid, mis peavad alati olema käepärast, 2) tarbeid, mis vajalikud ainult teatud juhtudel, nagu puhkustel jne. ja võtma kokku, missugusele miinimum veovahendite arvule need tarbed asetatud võiksid saada.

Kuna suurema kandejõulised veovahendid kolonni pikkust vähendada võimaldavad, siis oli juba varem otsustatud asendada võimalust mööda kõik väikesed 30-ne tsentnerlised veoautod kuuerattaga kolmetonnilistega. „Times“i sõjaväelise kirjasaatja teatel kõrvaldatavat esimestest ümmarguselt 270 tükki, kuna aga teisi nende asemele võetavat ainult 80. Peale selle teatavat prooviks vähendada veel nende kolmeton-

nilliste arvu, milliseid praegu kasutatakse diviisi suurtükiväele laskemoona juurevedamiseks.

Sõjaministeeriumi tehniliste ekspertide töö lõppedes pidi motoriseeritud diviis 17. augustil asuma rännakule Aldershotist Frensham-Thursleysse, et jõuda selgusele kogu kolonni pikkusest. 18-daks oli nähtud ette liikumine ja puhkele asumine sõja olukorras; 19-ks — kallalitung kahe brigaadi rindel, kogu jalaväega tegevuses, laskemoona kulu arvestamiseks; siis ajutiseks kaitsele asumine ja kallalitungi jätkumiseks laskemoona tagavarade täiendamine; 20-ks kaitsepositsiooni sissevõtmine ja öö tulekul selletagasiõmbumine.

P.-A. ÜHENDRIIGID. Mereväe uus õhuhiiiglane. 8. augustil teostati Akronis, Ohio osariigis, „Goodyear Zeppelin Corporation“ poolt Ameerika mereväe tarvis ehitatud suurima õhulaeva ristseid. Ristijaks oli proua Hoover, presidendi abikaasa, ja uus õhuhiiiglane sai oma päritolu linna järele nimeks „Akron“. Ristimise momendil lasti õhku 48 postituvi, iga osariigi kohta üks, ja õhulaev tõstis oma nina mõne jala võrra ülespoole, et sellega ära märkida lendamiseks valmisolekut. Esimesed katse-lennud algavad aga alles mõne nädala pärast.

„Akroni“ pikkus, ninast kuni sabani, on 785 jalga. Sellega on ta ainult mõne jala võrra pikem kui meilt paaril korral nähtud „Graf Zeppelin“. Kuid Ameerika uus õhulaev mahutab oma kaheteistkümnes gaasikambris 6.500.000 ruumijalga heliumi, ehk tervelt kaks korda rohkem kui dr. Eckeneri oma.

„Akroni“ läbimõõt on 133 jalga ja ta võib viia õhku 91 tonni kasulikku raskust.

Süttumise ja plahvatamise ohuta heliumi kasutamise tegi uue õhulaeva juures, võrreldes senistega, võimalikuks mitme väga tähtsa muudatuse ja täienduse läbiviimise. Seni olid mootorid asetatud laeva kere alla kinnitatud erilistesse gondolitesse, et hoida ära plahvatuse võimalusi. „Akroni“ kaheksa mootorit on aga paigutatud laeva kere sisemusse, millega õhu vastu panu lennuk on vähendatud miinimumini. Mootoriruumid on pealegi märksa avaramad kui seniste tüüpide juures gondolites.

Huvitavaks iseäralduseks uue õhuhiiiglase juures on see, et tema propellerid teda mitte üksi horisontaalselt edasi ei vii, vaid, vastava seadeldise abil 90 graadi all ümber asetatult, temale ka liikumist üles- või allapoole anda võivad.

„Akroni“ keres on olemas eriline ruum 5 lennuki tarvis. Lennukid on seal asetatud trapetsikujulisele seadeldisele, mille abil nad ruumi põrandas oleva T-kujulise avause kaudu välja juhatakse ja õhku saadetakse. Lennuki tagasi-pöördumisel võtab sama seadeldis ta jälle peale ning tõstab tagasi üles oma ruumi.

Ainukeseks laeva kerest välja ulatavaks osaks on juhtimise kajut, kuna aga kõik ohvitseride ja meeskonna ruumid laeva sisemusse ehitatud on.

Oma kaheksa 560-jõulise mootori abil võib „Akron“ saavutada kiirust üle 80 miili (üm-marguselt 130 km) tunnis. Ilma küttetagavara täiendamata võib ta lennata läbi kuni 10.500 miili ehk ligi 17.000 km.

Õhulaeva angaari paigutamiseks ja an-

gaarist välja toomiseks on konstrueeritud suur püramiidikujuline liikuv mast, mille kõrgus 76 jalga ja mis kaalub tervelt 150 tonni. Masti kolmekandilise aluse iga nurga alla on asetatud üks lülikutega traktor. Kaks tagumist trakto-

rit on nõnda öeldud käigutraktorid ja saavad oma käigujõu 240-jõuliselt petrooleumimootorilt; eesmise traktori abil teostatakse masti juhtimist. „Akron'ile“ ehitavad ameeriklased lisaks veel teise samatüübilise suure õhulaeva. Joter.

Sõjakirjandust.

ITAALIA.

Esercito e Nazione. Juuni 1931. a.

1. E. Maltere. Keemiline sõda — III. Keemiline kaitse. Käsitletakse küsimusi: mineviku ja tänapäeva vaated keemilisele sõjale; kaitsmise tehnika; Itaalia gaasimask; välisriikide gaasimaskid; maskid tsiviilelanikkude tarvis; muud individuaalkaitse abinõud; kollektiivkaitse; mitmesugusi kollektiivkaitse võtteid; keemilised vastuabinõud; haavade ravimine; kaitse lahinguväljal; ohvitserid ja sõdurid; taktikaline kaitse. Autor on kindel, et nii mõneski riigis töötatakse intensiivselt uute lahinggaaside leiutamise kallal; kuid samal ajal mitte vähema energiaga konstrueeritakse ka uusi, võimsamaid gaasikaitse abinõusid. Seda arvesse võttes, ei tohiks gaasisõda tulevikus liiga suuri üllatusi tekitada.

2. M. Grosso. Eritrea pärismaalastest moodustatud väeosade päritolu. Ajaloolisi andmeid.

3. P. Barbier. Sõda mägedes ja selle varustamine. Detailselt läbitöötatud taktikaline ülesanne.

4. S. Pelligra. Diviisi suurtükivägi kaitsel. Üksikasjalikult läbitöötatud taktikaline ülesanne.

5. G. Zangheri. Perspektiivvisand. Üldised nõudmised. Perspektiivvisandite valmistamise õpetus. Artikli juures hulk ülevaatlikke jooniseid. Artikkel järgneb.

6. A. Casarini. Kuidas mõõta mõtte kiirust. Füüsiko-psühholoogiline uurimus. Luules ja ilukirjanduses leidub tihti väljendusi, et mõte liigub erakordselt kiiresti. Tegelikult pole see aga nii: mõte liigub kiirusega kõigest 30 meetrit sek., s. o. umbes 108 km tunnis, mis-sugune arv on väike, võrreldes modernaja liikumisevahenditega, rääkimata muidugi valgusest ja elektrist, millede kiirus teatavasti on vastavalt 300.000 ja 500.000 meetrit sekundis.

7. E. Servadio. Mõtteid spordist. Arutlusi spordi tähtsusest inimese kehalisel kasvatusel.

8. Brescia metallurgia tööstus. Andmeid tööstuse kohta pärast Maailmasõda.

9. N. Giacchi. Koloniaalsõja iseloom ja tarvidus. Mõtteid koloniaalsõja pidamise kohta Itaaliale kuuluvatel Aafrika asumaadel.

10. Reservohvitseride elu.

11. Ühest kuust teise. Mitmesugust. Välisriikide sõjavägedest. Bibliograafilised teated.

V. K—ts.

Esercito e Nazione. Juuli 1931. a.

1. A. Baldini. Aosta hertsogi Emanuel Filiberti mälestuseks. Hertsogi töö ja elu hinnang.

2. V. Franchini. Itaalia tööstusline mobilisatsioon sõjaks — VII. Saavutatud tagajärjed. Statistilisi andmeid Itaalia sõjatööstuse saavutuste kohta Maailmasõja aastatel.

3. O. Tonelli di Fano. Suursõda Ida rindel. Manööver 1914. a. operatsioonides. Ida-Preisimaa, Varssavi, Lodzi ja Galitsia lahingute kokkuvõtlik kirjeldus.

4. Ismaele di Nisio. Välismaade sõjaväed. Märkmeid prantsuse sõjaväest. Prantsuse jalaväe koosseisud ja võitlusviisid vastavate eeskirjade alusel.

5. G. Guigli. 75/27 gruppilaskmine. Konkreetseid näiteid, eriti koostöötamisest jalaväega.

6. D. Deambrosis. Euroopa sõjalised piirid VII. — Romaani Vahemeri üldjoontes. Huvitav, hulga ülevaatlikkude joonistega illustreeritud sõjageograafiline uurimus.

7. P. Bernasconi. Ühe päevaga ümber maailma. Koloniaalnäitus Pariisis. Muljeid näitusest.

8. G. Manisco. Piltide transmissioon. Caselli pantelegraaf. Joonistega illustreeritud aparaadi kirjeldus.

9. G. Chialvo. Krahvide kohus. Ajaloolisi andmeid selle asutise koosseisu ja tegevuse kohta minevikus ja meie päevil.

10. Reservohvitseride elu. Ühest kuust teise. Mitmesugust. Välisriikide sõjavägedest. Bibliograafilised märkused.

V. K—ts.

ŠVEITS.

„Revue Militaire Suisse“ nr. 7. (Juuli 1931.)

Käesolev on leinanumber: surnud on kolonel F. Feyler, „Revue Militaire Suisse“ toimetaja ja väljapaistev sõjakirjanik (sünd. 1861, surnud 9. juulil 1931). „Revue Militaire Suisse“ asutati 1856. aastal. (Enne seda oli Schweitsis ainult üks sõjanduse ajakiri, nimelt „Schweizerische Militärzeitung“.) Uuesti asutatud ajakirja ümber koondus hulk väljapaistvaid ja hiljem Schweitsi miilitsas tähtsatel kohtadel teeninud ohvitseri. 1887. aastal astus ka kapten F. Feyler uue ajakirja kaastöölise hulka. 1896. aastal kutsuti kolonel F. Feyler ajakirja toimetajaks. Sellel kohal püsis ta kuni surmani.

Ajakirja uueks toimetajaks kolonel F. Feyler'i soovitusel on määratud major R. Masson. R. Minger: Sõduri kasvatusest. Pikkem läkitus kasvatuse põhimõtetest, saadetud.

Schveitsi sõjaväe departemangu ülemalt väekoondiste ülematele. Kokkuvõte ilmub „Sõduris“.

1. diviisi manöövrите ajalugu. Teos korpuse kolonel Sarasin'ilt, milles valgustatakse (224 lehek. teksti ja skeeme) 1930. aastal peetud 1. diviisi manöövri edusame ja vigu. Kokkuvõttes korpuse koloneli teose põhjal tulevat lugeja otsusele, et Schveitsi 1. diviisi 1930. aasta manöövritel olevat end näidanud kui sõjaks veel mitte kõlvulik koondis. Mis tooks asjale parandust? Juhte tulevat rohkem ette valmistada, andes neile rohkem juhtimise praktikat suuremate üksuste koosseisus. Organisaatsioon vajavat parandust.

Kol. F. Feyler (†): Sõja algus 1914. a. Austro-Ungaris. (Lõpp.)

Major Tschumy: Raadio ja lennukid raske suurtükiväe teenistuses. 1. diviisi 1930. a. manöövri kogemusi.

Informaatiooni osas tuuakse tingimused suurteks rännakuvõistlusteks 13. sept. s. a. Rännakutee pikkus 40 km.

Kroonika.

Sõjakirjandust.

BELGIA.

Bulletin Belge des Sciences Militaires.
Juuli 1931. a.

1. Major Willems. Lehekülgi Belgia sõjaväe ajaloo st Maailmasõja keskel 1914.—1918. a. 20. liinirügemendi tegevuse kirjeldus Crête des Flandres'i lahingus 1918. a.

2. Major Dendal. Julgeoleku probleemi lahendamise st. Analüüseinud Rahvasteliidu sõjalist sanktsiooni ja Locarno lepinguid autor leiab, et neil võib tõsine tähendus olla ainult siis, kui riigid osaliselt loobuvad oma suveräänsetest õigustest Liidu kasuks, s. o. kui Rahvasteliit omandab õiguse anda käskke Liitu kuuluvatele riikidele ja need viimased on valmis sõna kuulama. Kuid vaatamata sellele, et — tänu Rahvasteliidu tööle — rahvusvahelise elu kontseptsioon ja organiseerimine on viimastel aastatel tugevasti edenenud, peab siiski konstateerima, et nii individuaalselt kui ka kollektiivselt inimesed pole veel jõudnud selle evolutsiooni astmeni. Siin peituvadki takistused desarmeerimise ja teiste rahvusvahelise rahu ning julgeoleku kavade teostamiseks — arvab autor.

3. Major Deharchies. Jalaväelase varustus. 1914.—1918. a. sõja kogemused näitavad, et rännakul ja lahingus sõdur ise omal algatusel kergendas oma kandekoormat sel teel, et ta jättis maha need asjad, mida ei lugenud hädatarvilikuks. Selle ärahoidmiseks tulevikus oleks seepärast tarvilik selgusele jõuda, kui raske on see kandekoorem, mida sõdur jaksab ilma erilise pingutuseta kaasas kanda; seda arvestades võiks siis juba koostada kantava varustuse nimestik. Saksamaal sel alal tehtud katsete järgi võis sõdur kergesti kanda 25—28 km rännaku juures 27 kg. P.-Ameerika Ühendriikides oleks see 21—22 kg, milline norm oli — muuseas — tarvitusel ka Napoleoni aegsete sõdurite juures. Inglise sõjaväes on kandekoorm rännakul 27 kg 500 gr ja lahingus 5 kg võrra vähem; jaapanlastel — rännakul 30—32 kg ja lahingus 25 kg 500 gr; belglastel — samapalju kui sakslastel, s. o. 27 kg. Osa sellest koormast

võiks kanda vooris, mida autor loeb hõlpsasti teostatavaks, just nüüd, kus on märgata tendentsi vooris motoriseerida. Peale selle oleks võimalik kantava varustuse kaalu vähendada veel näiteks seega, et praeguse pika palitu asemel võetakse tarvitusele lühikene palitu, ranits vähendatakse, kiiver valmistatakse kergemast materjalist jne.

4. Kapt.-major Lambinon. Märkmeid Belgia suurtükiväest 1830. a. meie päevini. Andmeid Belgia suurtükiväe ajaloo st Maailmasõja lõpupäevadest kuni tänaseni.

5. I. N. Bingen. Kriteeriumi määramine kuulipildujate kuulide ballistiliste omaduste hindamiseks. Jalaväe relvastamise komisjoni liikmetele tehtud ettekanne autorilt, kes on ballistika ja suurtükitehnika professoriks kasutuskoolis (Ecole d'Application).

6. Kapt. Vandenbruwaene. Arvutusjoonelaud kuulipildujate tarvis. Joone laua kirjeldus ja näpunäiteid selle kasutamiseks rk. laskmistel. Artiklile on juure lisatud joone laua täppis joonis.

7. Ajaloolisi andmeid 105 G. P. haubitsa kohta. Andmeid relva arenemise kohta.

8. Leitn. Van Vyve. Sakslaste maa pealse õhukaitse meetodid 1914.—1918. a. sõja vältusel. Hulga joonistega illustreeritud uurimus.

9. Kapt. J. F. M. Damman. Mehaanilise veoga sõidukite varustamine kütte- ja määrdeainetega. Teatavasti puuduvad Belgial oma õliväljad ja ta peab kütetaineid mootorite tarvis väljast sisse vedama. See sünnitab teatavaid raskusi motoriseerimise küsimuse otsustamisel. Käesolevas kirjutises autor näitab teid, kuidas nendest raskustest üle saada. Artiklil on järg.

10. Sõjabibliograafiline ülevaade. V. K.—ts.

Bulletin Belge des Sciences Militaires.
Juuni 1931. a.

1. Kol.-lt. Lesaffre ja kapt. Fraeys. Ettevalmistustööd kaitseks jalaväe rügemendi ja bataljoni allsektoris. Sama ajakirja s. a. aprilli- ja mailkuu nr-tes ilmunud samasisuliste artiklite järg. Autor on püüdnud küsimusele vastata konkreetse, üksikasjalikult läbitöötatud taktikalise ülesandega, mille lahendamine baseerub vastavate jalaväe- ja lahingeskirjade nõuetel.

2. J. F. Noorte ettevalmistamine öösisteks operatsioonideks. 12 teemat noorte ettevalmistamise alal öösiseks tegevuseks, mida autor loeb väga tähtsaks väljaõppe alaks sõjaväes, eriti jalaväes praegustes lahingupidamiste tingimustes.

3. Kapt. J. Collin. Põhjendatud meetod lahinggrupi tule ja liikumise kooskõlastamise tehnilisteks harjutusteks. Retsepte jao lahingulise väljaõppe alalt, aluseks võttes vastavaid Belgia eeskirju ja kellegi Des. J. poolt välja antud brošüüri: „Instruction du groupe de combat.“

4. Kapt.-major Lambinon. Märkmeid Belgia suurtükiväe kohta 1830. a.

kuni meie päevini. Ülevaade belgia suur-tükiväe arenemisest 1914.—1930. a.

5. Leitm. Ivan Goes. Ratturrügemente r. k. kompanite transporteerimine. Autor pooldab nende kompanite motoriseerimist põhjenedes välisriikides ja Belgias selle küsimuse alal omandatud kogemustele.

6. Bibliograafiline ülevaade.

V. K—ts.

SAKSAMAA.

Militär-Wochenblatt nr. 4, 25. juuli 1931.

Staabiteenistuse kapt. Ritter: Inglise õhujõudude „Air-Display“ Londonis. Igaaastane suur lennupidu (Air-Display) peetud käesoleval aastal 27. VI. See pidu ei kandvat sõjaväelist ilmet, kuigi seal demonstreeritavat Briti õhujõudude tugevust riigikaitse seisukohast. Siin esineb ka lendurite noorsugu, 19—21 aastased pilotid. Rahva poolehoid sellele pidustusele olevat määratu suur. Demonstreeritud ka inglise lennukite tööstuse uusi saavutusi:

1. Hawker „Fury“ Rolls Royce „Kestrel“ 12 A mootoriga. Sõjaväe lennuk. Kiirus kuni 355 km/tund. (Pidustusel teatatud kiiruseks 400 km/tund.) Tõus 6100 meetrile nõuab 11 minutit, maandumise kiirus 100 km/t.

2. Gloster S. S. 19 Bristol „Jupiter“ VII F mootoriga. Kiirus 3000 meetri kõrgusel 303 km/t.

3. Armstrong Whitworth XVI Armstrong Siddeley „Panther“ mootoriga. Mereväe lennuk-hävitaja. Väikeste maandumise kiirusega, lühike tugev kere.

4. Hawker'i „Hoopoi“ Armstrong Siddeley „Panther“ mootoriga. Samuti mereväe lennuk-hävitaja.

5. Päevane pommitaja ja kaheistmeline lahingulennuk Hawker'i „Hart“ Rolls Royce „Kestrel“ mootoriga. Lennu kiirus 320 km/t. Olevat näidanud suurt elastikkust igasuguste vigurlendude täitmisel.

6. Fairey „Gordon“ Armstrong Siddeley „Panther“ mootoriga.

7. Bristol 118 Bristol „Jupiter“ mootoriga. Mitmesugusteks ülesanneteks konstrueeritud lennukitüüp.

8. Vickers 163, õine pommitaja 4 Rolls Royce „Kestrel“ mootoriga. Aeglane lend; maandumise kiirus 60—70 km/t; lennu kiirus kuni 180 km/t.

9. „Royal Aircraft Establishment“, lennukistartija. Töötab surutud 4000 hj õhuga. Heidab lennuki, mil masinad tegevuses, ca 96-kilomeetrilise viskekiirusega kuni 30—40 meetrit. Üldse inglise lennuasjanduse arenevad kavakindlalt ja edukalt riigikaitse kasuks.

Uusi prantsuse eeskirju. Tankide õppeeeskiri. Andmeid tanki tüüpidest; tankide omadusi; taktikaline kasutamine. (Järgneb.)

Kol.-lt. Kewisch: Juhi ettevalmistusest pika teenistuseajaga vägedes. Ka siin tulevat hoiduda paraadikülje liig esile nihutamisest. Sõjaline ettevalmistus olgu domineeriv. Sõjaline ettevalmistus — kui seda teostada rahuldavalt — nõudvat liig palju aega ja energiat, kui tahetavat meieaja sõjanduse hoogsa arenguga sammu pidada.

Tulevikusõda. Refereeritakse kindral Bastico teost: „L'evoluzione dell'arte della guerra. III. La guerra nel futuro“. (Pikem kokkuvõte „Sõduris“ nr. 33/34 s. a.)

Kindral Faupel: Hispaania või prantsuse keel? Autori arvates tulevat saksa noorsool õppida prantsuse keele asemel hispaania keelt, sest viimast keelt kõneldavat maailmas rohkem. (Prantsusevaenulik mõttemõlgutus!)

Manöövrid aastal 1931. Informatsioon eelseisvate sügismanöövrite ajast ja kohast Kesk- ja Ida-Euroopa riiges.

*

Militär-Wochenblatt nr. 5, 4. VIII 1931.

Kolonel v. Mantey: Schlieffen'i õpetuse tuum. Olevat Schlieffenile sõjaliteratuuris etteheidetud, et ta õpetanud ühekülgset, nimelt haaramist. Autor näitab, et krahv Schlieffen oma märgukirjades alati olevat nõudnud olukorra õiget hinnangut. Veel 1911. a. viimases memorandumis olevat Schlieffen kirjutanud: ... Ei lähe korda vallutaja Antwerpen-Namuri kitsust, samuti Maasijõe ülekäike... siis on haaramine võimata. Tuleb tungida peale kogu rindel.. ja ainult läbimurre võib tuua siin edu. Kirjutades oma suuruurimuse Cannae lahingu kohta, Schlieffen olevat näidanud, millised oleks ideaalsed tegutsemisevormid. (Kahepoolne haaramine, ümberminek, vastase eemale surumine ta ühenduseteist tagalaga jne.), kuid sealjuures alati käskinud arvestada olukorda ja meeletada, et eelarvamused, mis tekkinud hulkades olukorra suhtes, on sõjas kahjulikud. Kõrgemal juhul tulevat alati meeletada: „Relvad ja võitluseviisid on möödunud 2000 aasta jooksul täielikult muutunud.. muutunud pole aga lahingu tingimused suures mõodus võetud.“

Prantsuse uusi eeskirju. Lahingueeskiri (*Service en campagne*) (Järgneb.)

Ratsaväekindral v. Poseck: Järelikaja „Ratsaniku arengust uueaja ratsaväes.“ Kokkuvõte enimihnutud pikemast vaielusest nimetatud teemal. V. Posecki arvates sõjaline õpe, dressur maneeshis ja sõit maastikul tulevat kokkukõlastada eesmärgiga: saavutada ratsaväelt suurimat liikuvust ja tugevat tuld.

Kpt. Engfer: Ratturüksused ja udu. Taktikalisi märkmeid.

Mobilisatsioon ja elukutseline sõjavägi. P.-Ameerika Ühendriikide Maailmasõjas antud mobilisatsiooni eeskuju komenteerimine.

Poola sõjaväe ülesehitamine enne iseseisvust. Kokkuvõte „Bellonas“ ilmunud kapten K. S. diplom Gierovski artiklist.

Reichsheeri elust. Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjandust. K.

N.-VENE.

„Vojennõi Vestnik“ nr. 17, 15. VII 1931.

Rahvusvahelise sõjaohu vastu võitlemise päeva puhul. Möödunud 1. august oli III internatsionaalilt kuulutatud „Sõ-

jaohu vastu võitlemise päevaks". Enamlus, valmistudes ette sõjale, propageerib kodanlikes riikides riigikaitsevastaseid ideid, püüab hävitada sõjaväe massides usaldust juhtide vastu. Hirmutab rahulikke masse sõjaohuga, et tekitada ärevust elu normaalses käigus. „Võib öelda, et rahu pole olnud kunagi nii julgestamata kui tänapäev“, toonitatakse enamlistel koosolekutel. Kõik maailm olevat N.-Vene vastu. Tulevat suurendada ettevalmistusi sõjaks, ei tohivat „neetud kodanlust“ uskuda ka siis, kui ta sobitab rahu. Artikkel on heaks näiteks kui suurt lootust enamlased panevad umbusaldusele kui relvade teiste rahvaste enesekaitse jõu halvamiseks.

P. Tsiffer: Pealetung. Artikli algus on „Voj. Vestn.“ nr. 16 s. a. Uued relvad: lennukid, tankid, sõjagaas, uus (tulirelvrikas) jalavägi. Uute relvade omadusi ja mõjutusi pealetungi teostamisele. Kas Maailmasõja kogemused pealetungis vajavad korrektoori 13 sõjale järgnenud aasta töö kogemustel? Vajavad. Sõjatehnika on teinud rahuaajal suuri edusamme tõukel, mille andis Maailmasõda. Autori arvates olevat just rahuaastad mõjutunud suuresti tähtsamat lahingu elementi, nimelt võitlejat. Inimene enamliste ideede mõjul ei olevat enam sõjas niivõrt stabiilne suurus, kui ta seda oli endistes sõdades. Usaldus inimeste vahel olevat lõhutud neis ühiskondades, kus ei valitsevat enamlik kord(!)?

Tankivastastest kaitsest. Moodsa tanki liiklemisekiirus teedel kuni 60 km/tund, väljaspool teid 15—35 km/tund. Tank ületab tõusud 45°-ni, kraavid kuni 4,5 m, murrab puud 80 cm jne. Tanki soomuse paksus kuni 45 mm,

relvadeks 37—155 mm suurtükid ja rasked kuulipildujad. Tankid võivad teostada reide (lendvaid) kuni 120 km vaenlase asetusse.

Kuid ka selliste tugevate relvade vastu leidub kaitse, tarvis vaid see organiseerida. Passiivseteks kaitsevahendeiks arvab autor olevat: otstarbne vägede asetus, moondamine, kraavid, sügavusega üle 2—5 m ja laius üle 4,5 m maastiku soistamine, tõusud üle 45°, vaelehitused tankide märkideks. Moestlänute kaitsevahendite hulka tulevat lugeda maasse kallakuga vaenlase poole taotud roopad, trehtriteväljad jne.

Aktiivsete kaitsevahendite hulka kuuluvad: lennuvägi, suurtükivägi, miinipildujad, rasked (suurekaliibrilised) kuulipildujad, soomusrongid, tulepildujad, miiniväljad, hävitajad, tankid, fugaasid, tankipüünised. Huvitavas tabelis on näidatud, millal nimetatud kaitsevahendi tarvitamine kõige otstarbsem.

A. Konovalov: Tõkestuste enistus lahingus. Sildade hävitamine. Trehtrid. Mullavallid. Teede mineerimine. Teede üleskündmine. Teede gaasitamine püsivgaasiga. Miiniväljad. Kantavad tõkked. Okastraadid. Maastiku gaasitamine jne. Andmed, millal, mida ja kuidas valmistada. Normid tööks ja materjalide kuluks.

N. Slavski: Sideteenistuse ala ettevalmistusest ratsionaalsel töömeetodil.

Punaväe poliitilise ettevalmistuse osas antakse näpunäiteid tööks mitmesugustes väeliikides.

Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjandust. K.

Bibliograafia.

Dr. Wilhelm Bauer. Avalik arvamine maailmaajaloos (Die öffentliche Meinung in der Weltgeschichte). Potsdam, 1930. 402 lhk. Hind 31 kr. (Kv. st. raamatukogu. Nr. 19946).

Mõjutada avalikku arvamist ja rakendada seda oma teenistusse on olnud riigimeeste üheks tähtsamaks ülesandeks. Tänapäeval on avalik arvamine saanud baasiks, millele toetub mitte ainult sise- ja välispoliitika, vaid iga uus idee, vaimline liikumine, samuti majanduslikud ettevõtted ning tehingud, mis peavad, et leida üldist tunnustamist, võitma avaliku arvamise heatahtlikkuse ja poolehoidu. Bauer oma teoses näitab, millist suurt osa avalik arvamine on etendanud ja etendab ajaloo üldse, edasi Maailmasõja ja tänapäeva poliitikas. Teos on huvitav mitte ainult ajaloolasele, politikule, õigusteadlasele, vaid ka igale niioelda ajalehe-sõbrale, ajajärgu- või päevaküsimustest huvitatule. Raamat esitab sadu huvitavaid dokumente avaliku arvamise ajaloost, vanaajast kuni praeguse ajani, sisaldades üle 283 pildi tekstis, — andes sellega ülevaatliku kujutluse maailmaajaloo poliitikast ja ajakirjanduse tegevusest.

Friedrich Monka. „Tähelepanu III B. Salajane!“ („Achtung III. B. Geheim!“). Berlin, 1931, 157 lhk. Hind 2.70 kr. (Kv. st. raamatukogu. Nr. 20083).

Autor, Saksa salalaure ohvitser Maailmasõjas, kujutab oma teoses nim. sõjaaegse sala-

luure tegevust üldse, samuti üksikasjalikumalt seda pinguldatud hoolt ja neid raskusi, millega salalaure agentidel Maailmasõjas oma ülesannete täitmisel tuli tegeleda. Teos on ainult kui stiililt hoogus ja rohkesti huvipakkuv.

Dr. Paul Schmitthener. Sõda ja sõjajuhtimine ajaloo ringkäigul (Krieg und Kriegführung im Wandel der Weltgeschichte). Potsdam, 1930. 452 lhk. 330 illustatsiooniga ja 18 tabeliga. Hind 29.10 kr. (Kv. st. raamatukogu. Nr. 15645).

See on sõja kultuurajalugu, küllalt põnev ja huvitav algusest kuni lõpuni, et kõita lugejat. Teos näitab, kuidas kaasaja moodsas sõjas peituvad ürgsõja elemendid ja kuidas sõdade ajalugu on eraldamatu, õieti tihedalt seotud üldajalooga.

E. Sobolevitsch. Balti riigid ja Nõukogude-Vene. (Les Etats Baltes et la Russie Soviétique). Paris, 1929. a. 265 lhk. Hind 6.50 kr. (Kv. st. raamatukogu. Nr. 20099).

Autor, õigusteaduse doktor, oma teoses kokkuvõtlikult käsitleb Balti riikide tekkimise ajalugu, alates Vene revolutsioonist kuni rahulepingu sõlmimiseni enamlastega, enamlaste poliitikat Balti riikides ja Balti riikide ökonomilist seisukorda ning kaubanduslikke suhteid Nõukogude-Venega.

Kindral A. Hérodys ja Léon Thevenin. Punaarmee ja sotsiaalne sõda (L'Armée rouge et la guerre sociale). Paris, 1931. 254 lhk. Hind 3.25 kr. (Kv. st. raamatukogu. Nr. 20094).

Teos käsitleb punaarmee organiseerimist ning punaväe ülesandeid, s. o. tsivilisatsiooni hävitamist ja üleilmalise revolutsiooni esile kutsumist.

Paul Schneider. Sõjaväe organisatsioon (Die Organisation des Heeres). Berlin, 1931. 275 lhk. Hind 8.85 kr. (Kv. st. raamatukogu. Nr. 20085.)

Teos käsitleb Saksamaa sõjaväe organisatsiooni, juhtimist ja väljaõpet enne ning pärast Maailmasõda. K. Kr.

Sport.

Üleriiklikud kaitseväe spordivõistlused Narvas.

Laupäeval, 8. augustil s. a. kell 1630 algasid Narva garnisoni staadionil üleriiklikud kaitseväe kergejõustiku võistlused, mis kestsid ka järgmisel päeval. Ilm võistluste esimesel päeval polnud kuigi soodus. Tund aega enne võistluste algust hakkas sadama vihma, muutes pehmeks jooksu- ja hüpeterajad. Alles õhtu poole läks ilm kuivale ja püsis sellisena ka pühapäeval.

Möödunud kaitseväe kergejõustiku võistlused olid järjekorralt kümnendad, seega omastkohast juubelivõistlused. Võistlusi peeti esmakordselt Narvas, äsja valmissaanud garnisoni staadionil. Ühtlasi sündis ka ametlik staadioni avamine. Sellepärast olid võistlused Narva garnisonile eriti pidulikud.

Võistlused ja ühes sellega Narva garnisoni staadioni avas Kaitseministri asetäitja Kohtu- ja siseminister J. Hünerson. Tema järele ütlesid sportlastele tervitusi I diviisi ülem kindralmajor A. Tõnisson, Narva abilinnapea A. Bachmann ja linnanõunik J. Metsatalu.

Järgmisel võistluste päeval ilmus võistlustele Kaitseminister A. Kerem, kes veetis puhkepäevi Narva-Jõesuu kuurordis. Härra minister Kerem jäi võistlustele kuni võistluste lõpuni.

Võistlused oma iseloomu kohaselt viidi läbi kolmes kohas. Jalgrattasõidud sooritati Tallinna-Narva maanteel, ujumisevõistlused Narva-Jõesuus Jahtklubi sadamas, kuna ülejäänud alad — staadionil.

Võistluste tehnilised tagajärjed olid kokkuvõetult järgmised:

100 m jooks:

1. n. a. o. Valter Rattus, 7. j. rüg., aeg 11,8; 2. rms. Vladimir Bolšak, I div. juhat., aeg 12,0; 3. noor Rudolf Tomson, Skouts pat., aeg 12,0.

400 m jooks:

1. n. a. o. Valter Rattus, 7. j. rüg., aeg 52,2; 2. nlt. Adolf Herm, Sõjakool, aeg 53,2; 3. veltv. Reinhold Keskküll, Pioneerp., aeg 54,2.

1500 m jooks:

1. v. a. o. August Koidu, 2. div. srtv., aeg 4.20,3; 2. noor Eduard Prööm, Side pat., aeg 4.20,6; 3. n. a. o. Voldemar Treinberg, 1. j. rüg., aeg 4.24,2.

5000 m jooks:

1. v. a. o. August Koidu, 2. div. srtv., aeg 16.42,8; 2. n. a. o. Voldemar Treinberg, 1. j. rüg., aeg 16.43,0; 3. noor Eduard Prööm, Side pat., aeg 16.49,6.

110 m tõkkejooks:

1. nlt. Adolf Herm, Sõjakool, aeg 17,9; 2. v. a. o. Karl Ratnik, 2. ü. j. p., aeg 18,5; 3. nlt. Rudolf Mägi, 8. ü. j. p., aeg 18,7.

Kaugushüpe:

1. n. a. o. Valter Rattus, 7. j. rüg., 6,51 m; 2. nlt. Otto Kurvits, Skouts ü. j. p., 6,32 m; 3. nlt. Adolf Herm, Sõjakool, 6,31 m.

Kõrgushüpe:

1. noor Aleksander Landberg, 1. div. srtv., 1,70 m; 2. nlt. Richard Laas, Side pat., 1,65 m; 3. kapral Radin Persitsky, 3. ü. j. p., 1,65 m.

Teivashüpe:

1. ream. Johannes Erna, Side pat., 3,50 m (3,30); 2. noor Aleksander Landberg, I div. srtv., 3,30 m; 3. noor Arnold Niggol, Kup. ü. j. p., 3,20 m.

Kuulitõuge:

1. ream. Oskar Erikson, 2. div. srtv., 13,40 m; 2. n. a. o. Peeter Puna, 2. div. srtv., 12,63 m; 3. noor Orest Ilves, 2. div. srtv., 12,35 m. Ream. Arnold Viiding, Kalevi ü. j. p., 14,22, ei võistelnud. (Endine kaitseväe rekord 13,97.)

Kettaheide:

1. ream. Arnold Viiding, Kalevi ü. j. p., 40,65 m; 2. veltv. Voldemar Miller, Allohv. kool, 38,33 m; 3. noor Harald Kobin, 4. ü. j. p., 37,95 m. Ream. Oskar Erikson, 2. div. srtv., 41,70 m, ei võistelnud. (Endine kaitseväe rekord 39,35.)

Odavise:

1. noor Harald Kobin, 4. ü. j. p., 54,80 m; 2. nlt. Nikolai Frei, 2. div. srtv., 53,74 m; 3. n. a. o. Johannes Lessel, Sõjakool, 50,45 m.

100 m ujumine:

1. noor Kristjan Kangro, Kup. ü. j. p., 1.41,3; 2. noor Edkar Bachtejev, Skouts ü. j. p., aeg 1.44,5; 3. noor Albert Luther, Skouts ü. j. p., aeg 1.49,1.

400 m ujumine:

1. noor Kristjan Kangro, Kup. ü. j. p., aeg 7.19,7 (7.28,0); 2. ream. Eduard Uustalu, Pioneer pat., aeg 7.55,6; 3. n. a. o. Lembit Kõva, 7. j. rüg., aeg 8.09,2.

1000 m ujumine:

1. noor Kristjan Kangro, Kup. ü. j. p., aeg 19.05,4 (21.45,4); 2. ream. Anton Sidorov, 1. j. rüg., aeg 20.19,0; 3. ream. Arnold Mäll, 5. srtv. gr., aeg 20.22,1.

10 km jalgrattasõit vabas riietuses:

1. ream. Aleksander Leppik, 5. srtv. gr., aeg 18.44,4; 2. ream. Karl Rechlin, 5. srtv. gr., aeg 18.44,8; 3. ream. Georg Arhipovsky, 1. j. rüg., aeg 19.36,6.

25 km jalgrattasõit rakmeis:

1. ream. Eduard Naaris, 1. j. rüg., aeg 55.36,4; 2. ream. Georg Arhipovsky, 1. j. rüg., aeg 55.42,0; 3. ream. Karl Rechlin, 5. srtv. gr., aeg 55.45,0.

Võistluste oodatud numbriks oli jalgpallivõistlus kaitseväge meistri nimele. Sel võistlusel kohtasid 1. diviisi meister — diviisi suurtükiväe meeskond punase-musta triibulistes särkides ja 3. diviisi meister, peoneerpataljoni meeskond — rohelistes trikoodes.

Mäng algab tasavägiselt. Pall lendab ühest välja otsast teise, käib nii roheliste kui punaste väravasuus, publikust hüütakse juba „hurraa!“, kuid mis tulemata jääb on vahekohtuniku Safronovi kõikütlev vile. Ikka ei olnud see õige värav.

38. minutil on elav segimine roheliste värava ees. Pall käib paaril korral värava ligi, kuid nobe väravavaht likvideerib selle. Kolmas атаак тооб сууртүкiväelaste värava. Pioneerid püüavad küll kaotust tasuda, kuid see ei õnnestu. Esimene poolaeg lõpeb 1:0 suurtükiväelaste kasuks.

Teise poolaja mängu ei saanud publik õieti veel jälgima hakatagi, kui juba kostis vahekohtuniku väravatuulutus vile. Siin olid pioneerid kärmed. Suurtükiväelased ei jõudnud veel endid kogudagi, kui juba rohelised neile värava kaela sokutasid. See jäi ka roheliste viimseks väravaks. Teise poole keskajal löid punasärgimehed veel ühe värava ja mäng lõppes 2:1 suurtükiväelaste kasuks.

Võistluste lõppedes rivistusid kohtadele tulnud võistlejad tribüüni ette, orkestriga paremal tiival. Kaitseminister tervitas võitjaid ja jagas neile auhinnad välja. Auhindu oli üle saja.

Rändauhinde omandasid:

I. Diviiside, õppeasutiste ja merejõudude vaheliseks võistluseks teatejooksus 5×1000 m võitis esimest korda „Inseneriväe inspektori“ hõbe kaljakannu Sõjakooli meeskond, koosseisus: 1. nlt. Adolf Herm, 2. kdt. Peeter Siimonson, 3. n. a. o. Johannes Lessel, 4. n. a. o. Aleksander Lenk, 5. n. a. o. Oskar Pärn. Aeg — 14.14,3.

Teiseks tuli 1. jalaväe rügemendi meeskond, koosseisus: 1. v. a. o. Aleksander Kask, 2. n. a. o. Voldemar Treinberg, 3. n. a. o. Fr. Kesküla, 4. n. a. o. Otto Ferchen, 5. ream. Johannes Sakk. Aeg — 14.23,4.

II. Diviiside, õppeasutiste ja merejõudude vaheliseks võistluseks jalgpallis võitis jäädavalt kaitseväge staabi VI osakonna „Metallkuju“ — 1. diviisi suurtükivägi (tagajärgega 2:1).

III. Parimale 3. diviisi väeosale kindralmajor Hunt'i auhinna „Suur sarv“ omas teist korda Skouts üks. jal. pataljon 29 punktiga.

IV. Parimale ohvitserile kõigil aladel Čehhoslovakkia saadiku rändauhinna „Võitja kuju“ omas esimest korda noorem-leitnant Herm — Sõjakoolist 15 punktiga. r.-n.

Laskevõistlusi Viljandis.

Käesoleva hooaja laskevõistlused Viljandis algasid Sakala üksiku jalaväe pataljoni ohvitseride ja üleajateenijatekogude vaheliste jõukatsumisega vint- ja spordipüssidest laskmises. Võistlused peeti garnisoni laskegalleriis 1. augustil s. a. Võistlusteks möödunud aastal välja pandud rändkarikas, mille esimene kord võitsid ohvitserid ja mida vaja kaitsta kolm korda järjest või viis korda vaheldamisi, tuli seekord kaitsemisele teist korda. Üleajateenijatel oli kindel tahtmine seekord karikat omale võita — mis ka neil õnnestus. Võistlusil eriti silmapaistvaid tagajärgi ei saavutatud, kuid võrreldes eelmiste aastate tagajärgedega on siiski pataljoni kaadri laskmisel edu märgata, eriti aga üleajateenijate juures.

Lasketulemused kujunesid järgmiseks:

Vintpüssist laskmises 300 m kolmest asendist á 10 lasku 10-ne ringil. märki tulid kohtadele: I — v. a. o. J. Tuudelepp — 206 silmaga; II — n. a. o. A. Ilves — 199 s. ja III — n. ltn. E. Kõlu — 199 s.

Spordipüssist laskmises 50 m 10-ne ringil. märki kolmest asendist á 10 lasku, said kohad: I — v. a. o. J. Tuudelepp — 236 s., II — n. a. o. V. Vares — 229 s. ja III — kapt. R. Kald — 226 s.

Püstolist laskmises 25 m 10-ne ringil. märki 15 lasuga püsti käelt said kohti: I — n.-ltn. A. Evert — 112 s., II — n.-ltn. E. Kõlu — 109 s. ja III — veltv. M. Irdt — 109 s.

Kõigile eelpooltähendatud kohtadele tulnud kaitseväelasele annetati väärtuslikke auhinde.

Poolte paremuste väljaselgitamiseks võeti arvesse igal võistlusealal 10 parima laskuri tagajärjed kumbagilt poolt ja selle järele kujunes poolte vahekorid järgmiseks:

Vintpüssist laskmises: ohv.-kogul — 1537 punkti; üleajat.-k. — 1860 punkti; spordip. laskmises: ohv.-kogul — 2037 punkti; üleajat.-k. — 2155 punkti; püstolist laskmises: ohv.-kogul — 908 punkti; üleajat.-k. — 866 punkti. Kokku punkte ohv.-kogul — 4482 ja üleajat.-kogul — 4881.

Üldreeglitena käsitati võistlustel peamiselt Laskurliidu poolt noorte klassikatseteks antud määrusi. Peakohtunikuna toimis võistlusil kapten V. Veske — 5. srtkv. grupist, kõigiti asjalikult ja erapooletulit.

Ees seisab rida võistlusi, nii K. L. Sakalamaa Linnamalevkonnaga, 9. üks. jal. pataljoniga ja teistega.

l.-r.

SISUSTIK: J. Järver. Riigi ettevalmistamine mobilisatsiooniks. — R. Vohnja. Soome kaitseväge allohvitseride külaskäik. — Ko.- Eesti ja Läti laevastikkude ühised õppused Riia lahes. — H. Vanaveski. Prantsuse sõjaväe intendant. — r.-n. Soome veteraanide huvimatk Narva lahinguväljadele. — Arthur Adson. Inimesed ja elu meie uuemas kirjanduses. — J. Junkur. Püüame aru saada. — A. T. Järeilmärkuseks J. Junkru artiklile „Püüame aru saada“. — Öhu- ja gaasikaitse alalt: Sakalamaa Öhuasjanduse Ühingu asutamine. — K. Tuvikene. Kooliõpilaste osa Vabadusesõjas j. m.

Vastutav toimetaja kolonel A. TRAKSMANN. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Toompeal, Toomkooli tän. 7.

Toimetus ja talitus Toompeal, Toomkooli tän. 7. Kõnetr.: Sõjaväe 163.

A.-S. „ÜHISELU“ trükk, Tallinn, Pikk tän. nr. 42.

Taimevõitööstus
EESTI KOKOVAR

Tallinnas, Volta tän. nr. 3.

Tel. (2) 27-43, (2) 29-96.

Ostke
ainult kõrges headuses

taimevõid
„ASTA“

AUTO-TRANSPORT
ED. POOLA

Tallinn, Laupepo tän. 22.

Telef. 306-23, 306-24.

„RENAULT“ veoautod, kandejõuga
1¹/₂—10 tonni, õhukummidel, võimalda-
vad mööblite ja kõigi muude raskete vee-
tavate asjade kiiresti ja tervelt kohale
transporteerimise.

Tellimisi võetakse vastu igal kellaajal,
raskusele ja kaugusele vaatamata.

EESTI PUNASE RISTI POLIKLIINIK

TALLINN, Niguliste 12, telef. 431-60.

Vastuvõttavad üle 70-ne arsti kõigil erialadel
igal äripäeval kella 10—16¹/₂ ja 17—19¹/₂.

**Eesti Punase Risti masseerimise
ja tervisvõimlemise asutus**

Tallinn, Niguliste 12, telef. 429-64. Avatud kella 9—19.

Mitmesugused massaasid, tervisvõiml., elektriravi,
diatermia, galvan. ja farad. vool. neljarakkuvann
(Vierzellenbad) ka **kombineeritud Haapsalu**
mudaga (eriti jooksva, naistehaig. ja närvihaig.).

**EESTI NOORTE PUNASE
RISTI NAHATÖÖKODA**

TALLINN, Niguliste 12, telef. 432-73.

Valmistatakse **eestilaadilisi kunstipäraseid**
nahatöid: aadresskaasi, albumeid, kirjamappe,
käekotte, rahataskuid, karpe, blokke, raamatute
ilukõiteid j. n. e.

Igasugused tellimised kingitusteks jne.
täidetakse kiirelt ja korralikult.

Uudis!

Uudis!

GAASBETON-KIVID.

Selle asemel, et ehitada maju puust,
ehitage nad

GAASBETON-KIVIDEST

On odavam kui puu, kuiv ja soe.
Ehitusel pole vaja eriteadmisi.
Eriti kohane ühe- ja kahekordsete
eluhoonete ehitamiseks.

Teateid annavad ja kive müüvad

Ins. M. Arronet
ja E. Boustedt,

Tallinnas, Kinga tän. 1, 5. korral.

EESTI MARMOR TALLINN

AKTSIA-SELTS

**MARMOR-
DOLOMIIT-
LUBJAKIVI-**

murrud ja laevandus.

Juhatus :

Tallinnas, Kinga t. 6/8,
telefon 431-20.
Postkast nr. 318.
Telegr. aadr.:
„EESTIMARMOR“

Laevastik :

merepuksid	„MARMOR 1“	—	680	ind. H. J.
aurulaev	„MARMOR 2“	—	360	tonni d. w.
merepraam	„MARMOR 3“	—	680	„ „
„	„MARMOR 4“	—	680	„ „
„	„MARMOR 5“	—	680	„ „
„	„MARMOR 6“	—	680	„ „

**Murrud; Jaagu-
rahal, Saaremaal.**
Telefon; Kihelkonna 20.

*Oma jäävaba sadam — Jaagurahu — avatud
kõikidele sise- ja välislaevadele. Tänavuse aasta
väljaveo toodang umbes 50.000 tonni välismaa
tselluloosi- ning suhkruvabrikute, lubja- ja raua-
valamiseahjude jaoks.*

Ilmusid trükist Kaitsevägeade staabi
VI osakonna väljaandel:

N. Riiberg: **Sositsioonisõda,**
selle tekkimine ja iseäraldused Maa-
ilmasõjas. Hind 85 s.

K. Laurits: **Suureteenistus**
staapides. Hind 45 s.

J. Kasak: **Taktika.** Hind 2 kr. 30 s.

— **Kindral Juhan Unt.**
Jooni elust ja tegevusest. Hind 1 kr. 25 s.

Raamatud on müügil „SÕDUR“i“ talituses: Tallinn,
Toomkooli 7.